

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. December 3.

49. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmertve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Viszonzálás.

II.

Az érvek méltatása előtt, számoljunk le a nt. szerkesztő úr ama személyes természetű vádjával, hogy mi a zsinati programnak reánk vonatkozó részét «hamis világitással» fotografáltuk az erdélyi atyafiak előtt, a midőn abból, a «reális unió, vagy félretolás» rideg alternatíváját olvastuk ki.

E vádra a zsinati programra vonatkozó szavaival kell felelnünk.

«Ezért (t. i. a zsinat-presbiteri elvek minél teljesebb megvalósításáért) a magyar református anyaszentegyház egységes és egyedülilletékes törvényhozó testületének bölcs előrelátással és tapintattal félre kell tolnia mindazon akadályokat, melyek a törvényhozás egységének, akár a historiai multból kifolyólag, akár a jelen viszonyok hatalmi érdekeinek tulságos érvényesítése folytán útjában állanak. Sürgetjük tehát az erdélyi egyházkerülettel való teljes reális unió fokozatos életbe léptetését», stb.

Hát, ezek nem saját szavai a nt. szerkesztő úrnak? Nincsen-e ezekben tisztán föllállítva az alternatíva?

Azt hisszük, hogy bátran az olvasó közönségre bizhatjuk annak megítélését, hogy melyiket illetheti meg a röstelkedés, a «hamis világitással» vádlottat-e, vagy a vádlót?

Eltekintve különben e mellékes dologtól, a nt. szerkesztő úr azokkal az érvekkel szemben, a melyekkel kimutattuk, hogy az erdélyi egyházkerület történeti alapokon nyugvó belserveszétének fentartása, a tulajdonképpeni uniónak útjában nem áll, a közös egyházi törvényhozás egységét nem viciálja; továbbá, hogy az, a mit a zsinati program sürget, lényegében nem az unió, hanem az uniformitás, most sem tudott más érvet fölhozni, mint eme frázisokat, hogy «az egyházi al-

kotmányi alapelvek, s az egyház hitelvei közt anyyira szerves az összefüggés, hogy az egyház külső szervezete voltaképpen nem egyéb, mint a hitelvek társadalmi és földi szervezetté alakulása; a hitelvek a lélek, az alkotmány a test; az örökigazságok a szellem, az alkotmány ennek organuma.»

Már most egészítsük ki e tétéleket a nt. úr eszmemenetele szerint. A hitelveknek bázisa a Krisztus tiszta evangéliuma (Kálvin szerint értve), az evangélium pedig isten kijelentése, ergo: a nt. szerkesztő úr saját értelmezése szerinti zsinat-presbiteri elv, ennek minden appendixeivel, t. i. a paritással, vagyis, «a hivek és papok egyenlő uralmával», stb. isteni kijelentés kellene hogy legyen.

Hát, mi ezt, ismétljük, túlmerész állításnak tartjuk. Mert hitelvek emberek (hivek) nélkül nem lehetnek. A hivek csoportosulnak és szervezkednek az együttesen vallott hitelvek és felállított hittételek körül, nem pedig, mint állítva van, a hitelvek alakulnak földi szervezetté.

Ha «a hitelvek a lélek», akkor a test nem az alkotmány, hanem a hivek egyeteme, a mely az idők rendén a követelményekhez képest kell, hogy szervezze egyházi életét.

Ha «az örök igazságok a szellem», akkor az alkotmány ennek nem organuma, hanem berendezkedés, melyben nem egy, de több szerv működik a szellem szolgálatában.

Azt pedig éppen elfeledte a nt. úr kimutatni, hogy melyik kálvinista alapigazság követeli, hogy, csak hozzávetőleg is szólva, 2,300 magyar református papnak épp annyi jussa legyen, mint kétmillió háromezerezer református embernek. Nálunk a papság nem külön rend, hanem egy magasztos hivatásu egyházi hivatal. Mindnyájan egyenlők, «királyi papság» vagyunk. Ez az igazi paritás.

A nt. úr a zsinat-presbiteri elvből az előbbi értelemben vett paritást kívánja minden konzervenciáival, egész a kettős elnökségig menve. Ám,

legyen ott, a hol a nép ezt vette örökül az előző generációktól s ragaszkodik a hagyományokhoz; de ne kívánja, oda is átültetni, a hol azt perhorreszkálják. E különbségek mellett még mindig megférhetünk «in necessariis» az unió keretében.

Ugyde, a nt. szerkesztő úr hallgatólagosan még többet követel ennél. Nem formailag ugyan, de lényegileg és eredményében pap-uralmat követel. A ki szemeivel lát és eszével kombinál, igazat fog nekünk adni abban, hogy a legkedvezőbb arányt állítva is föl, azon egyházközségek 90%-nál, a presbiterium akarata nem más, mint a pap akarata. A presbiterium akarat-nyilatkozata nem egyéb, mint a pap akaratának közvetett nyilatkozata. A presbiterium szavazata pedig tulajdonképpen a pap szava a presbiterek szájával mondatva.

Hát, ha a nt. úr bőre érzékeny és borzong a mi elvilágiasodott nézeteink és érvelésünk hallására, legyen megengedve nekünk is, hogy a mi hátunk megborsodzék az olyan hierarchikus irányu követelésektől, még akkor is, ha ezek a Krisztussal való többet foglalkozás intelmével és küriarkhikus váddal kapcsolatban jelentkeznek.

Az utolsó érv, velünk szemben, az egyh. törv. 2. §-ra való utalás, a melyet mi is becikkelyeztünk, és a mely kimondja, hogy a magyar orsz. ref. egyház «zsinat presbiteri rendszer szerint igazgatja és kormányozza magát.» Mondhatnók erre azt, a mit a válasz írója éppen olyan jól tud, mint mi, hogy egyházkerületünknek minden rendezett egyházközségében presbiterium van, a mely vagy maga, vagy a fontosabb esetekben a közgyűléssel, a melynek a presbiterium egészében tagja, egyetemben intézi az ügyeket és gyakorolja, a megelőző cikkünkben jelzett egyházpolitikai és tanári választásokon kívül, az egyházközségi, megyei és kerületi képviselői választási jogokat; tehát, ha nem is teljesen azonos hatáskörrel ugyan, de mint egyik alsó alapintézmény fennáll; de mellőzzük és a helyett felelettül mi is hivatkozunk ugyanazon törvény 9-ik §-ára, a mely két §. és pedig az előbbi, mint közönséges szabály, az utóbbi pedig, mint kivétel (exceptio) ha eddig szépen megférhettek egymás mellett, úgy bizonyára ezután is megférhetnek baj nélkül.

Eddig érveink bírálójával állánk szemben. Lássuk most, a bíráló helyett, a válasz írójában bérceink szülöttét, a ki nevelő anyja: az erdélyi egyházkerület iránti meleg érdeklődését mutatva,

sorolja föl a zsinati programban és a válasziratban, a «közgyház és az erdélyi egyházkerület jólfelfogta érdekében» elmondottaknak indító okait.

Az első bűnünk az volna, hogy a debreceni zsinat után, miért végeztünk egy «az egész egyházi életet felölelő rendszeres és kimerítő» olyan munkálatot (közbevetve, köszönet az elismerésért) a melyet «nagyzással» törvénykönyvnek, az arra fordított műveletet pedig kodifikációnak neveztünk. E munkálatba miért nem vettük be a zsinati törvény 2. §. alapján az egyházközségi, megyei és egyházkerületi szervezetet megállapító szabályokat is; miért tartottuk meg «hirhedt specialitásainkat,» az igazgató-tanácsi intézményt; miért nem szoritottuk meg a világi elem befolyását és miért választatjuk az egyházkerületi közgyűléssel a konventi, zsinati képviselőket, a püspököt, főkurátorokat; miért nem fejlesztettük tovább a képviselői elveket? sat.

Hinc illae lacrimae! Kiugrott a bokorból a nyul: az uniformitas. Maga a nt. ur ugratta ki apertis verbis, ha bár folyton tagadta ott rejtőzködését. Most már mentesítve érezhetjük magunkat annak további bizonyítgatása alól, hogy a nt. ur uniója, a mely előtt tisztelettel meghajolni, elég kegyesnek nyilatkozik, nem az a realis unió, in necessariis et fundamentalibus, a melyet mi előző cikkünkben feltüntetünk; hanem csakugyan a «kényszer-zubbony», a melyet mi visszaütésünk.

Ugyan, nem lenne-e kegyes a nt. ur, megmondani azt is, hogy ha mi mindazokat unifikálhatnók, a miket követel, mik maradnának meg számunkra saját szavai szerint «a történeti viszonyok által kifejlesztett és az erdélyi egyh. kerület felvirágzására szükséges specialításokul,» a melyeket a nt. ur «tisztelettel respektálni» hajlandónak nyilatkozik?

Hiszen, a mi belső szervezetünkben az egyházközségekben éppen a presbiteriumok, az egyházmegyékben az egyházmegyei tanácsok, a kerületben pedig a régi főkonzistoriumból átalakult Igazgató-Tanács, a gondnoki intézmény, a püspök s a kollegiumok külön autonomikus állásából folyó tanárválasztás azok az alsóbb és felsőbb fokozatu és szerves egységét feltüntető egyházi hatóságok, illetőleg, belső egyházpolitikai joggyakorlatok, a melyek külön történeti alapokon nyugosznak s a testvér-egyházkerületekétől eltérő módon fejlődtek. Hiszen, ha ezek nem vol-

nának, akkor nem lett volna szükség a debreceni zsinat 9-ik §-ára; de mert megvannak és megvan a 9. § is, és miután a debreceni zsinat a különbségeket nem inkorporálta az egyházi törvénykönyvbe, mit tehetünk volna egyebet a zsinat után, mint azt, hogy a zsinati törvényekbe mi is inkorporáltuk, illetőleg, konsolidáltuk azokkal a mi törvényeinket, a mely művelet, tekintettel arra is, hogy némely viszonyoknak teljesen új rendezését végezte (egyházi visitatio) bármennyire nem tetsző lehet is, de kodifikacionális művelet volt. Ám, lássa az összeüledő zsinat és a revizionál végezze maga az inkorporacio és a konsolidacio műveletét, mi csak örülni fogunk rajta. Akkor nem lesz szükség sem a szemünkre vetett nagyzásra, sem a külön törvénykönyvre.

A püspök, főkurátorok, egyh. és kollegiumi fő- és alkurátorok választását s ezeknek nagyobb számában a világi elemnek nagyobb befolyását régen is a supremum, vel plenum főconsistorium, a mi kerületi közgyűlésünknek előde gyakorolta, illetőleg, biztosította; tehát, ezek sem új, hanem történeti fejlemények, a melyeket a nt. ur általánosságban tisztelettel respektál ugyan, de egyenkint megnevezve, a hideg érzés borzongatja miatuk. Hát, mi ez érzékenységnek nem lehetünk orvosai.

A konventi és zsinati képviselők választását illetőleg, a mi belserveszetünkben, hogy volna képzelhető és keresztülvihető, a következetesség arcucsapása nélkül, a presbiteriumok választása, a mikor még az egyh. és kollegiumi al- és főkurátorokat is a 281 tagot számláló s az erdélyi legkiválóbb kalvinista világi és egyházi férfiakat magába ölelő kerületi közgyűlés szokta választani? Azt elhiszük, hogy a nt. ur ezeket is a presbiterek szájával közvetítve, a papok által óhajtaná választatni; de mi annál kevésbé kérünk belőle, mert bebizonyítva nem látjuk, hogy a mi választási módunk akár a közös egyh. törvényhozás egységét, akár annak tekintélyét csorbította, akár értelmi nivóját leszállította volna.

Az egyházi lapokban napvilágot látott nézeteket illetőleg, mint a prot. szabad véleménynyilvánítás barátai, mi minden tisztelettel viselünk és ezek között a nt. ur és Zoványi t. ur nézetei iránt is, de többre nem becsülhetjük a szubjektív véleményeknél; mert mi is azzal tartunk, hogy minden cikk háta megett csak egy ember áll, a kinek véleménye lehet tájékozó, irányító, gyújtó hatású, de lehet félrevezető és téves is.

A közakarát és a közmeggyőződés, alkotmányos életben, csak a törvényhozás többsége akarátának és meggyőződésének nyilvánításában jelentkezhetik.

Egy másik indító oka a nt. urnak abban rejlik, hogy mi a debreceni zsinat óta, «a képviseleti elvek tovább fejlesztésében» számbavehető lépéseket nem tettünk. Ez a hibáztatás komoly számba nem mehet.

A fejlődés törvényei nem kívülről, hanem belülről hatók. A viszonyok az anyag. Ennek változása, átalakulása és fejlődése hozza létre az intézmények változtatásának szükségességét. A 70-es évek óta történt új szervezkedésünk után állott-e előttünk ilyen szükségesség? Nem állott. A több ízben kikért egyh.-megyei véleményekben volt-e valahol sürgetve az új szervezkedés? Nem volt. Ha valaki az ellenkezőjét bebizonyítja, letesszük előtte a fegyvert. De a törvényre hiában utal, mert az nem imperative szól a fejlesztésről, hanem fakultative: a fejleszthetéről. Ha az idő meghozandja majd a tovább fejlesztés szükségletét, mi bizonyára nem fognánk azok közé sorakozni, a kik a törvény követelte képviseleti elvtől eltérni akarnának.

Ha ismétlésekbe és a dolgok majd innen, majd onnan való folytonos forgatásába esni nem akarunk, a kérdés lényegében már végezhetnék is a válaszirattal, de hát van még egy indító oka a nt. urnak és ez «Erdély jól felfogott érdeke.» Ezzel az érdekekkel még szembe kell állanunk.

Azt írja a nt. úr, hogy:

«Erdély egyházi viszonyainak külső képén sok helyütt előnyös változás történt. Elszort hivek összeszedettek, nagyszámu körlelkészségek szerveztettek, számos új templom, iskola és parokhia épült a legveszélyeztetettebb helyeken.» stb. Ez elismerés a püspöknek mondott bókók kíséretében csak azért van előre bocsátva, hogy reá mutathasson az országos közalap segélyezésére, a melynek, a püspök lázas buzgósága mellett, egyedül köszönhetjük az előhaladást; de figyelmeztet is egyuttal, hogy az unió eltorzítása miatt föltámadt elégedetlenség első sorban Erdély segélyre szorult szegénységét fogja sújtani.

A püspökünk ám lássa, mérlegelje értékük és őszinteségük szerint a bókokat, a melyekre nekünk nincs szavunk; de az előhaladás másik faktorához már van hozzátenni valónk.

Ugy látszik, hogy a nt. úr nem tudja azt,

hogy az erdélyi egyházkerület saját maga körében összekuporgatott

a) Egyházi pénztárt, a mely ez idő szerint 101,000 frt. tőkéje után, már 1876-tól kezdve, évenként 4000 frton felül menő összeget ad ki rendszeres és nem rendszeres segélyekre.

b) Az ugynevezett kamarai javadalmak 1166 frt. összege, egy per-közi egyezés alapján, a legközelebbi időben emeltetett évi 14,000 frt. összegre, a mely mind az utolsó krajcárig kiosztatik a javadalmasoknak.

c) A br. Baldácsy-alapítvány 2500 frt. járuléka háromnegyed részben megy ki építkezésekre, papok, tanítók segélyezésére és az özvegy-árvai alapba.

d) A 74,000 frt. tőkével bíró özvegy-árvai alapból évi négy-ötezer frtnyi segélyt osztunk ki.

e) A 87,000 frtos építkezési alap, $1\frac{1}{2}\%$ tőke visszatérítés mellett, teljesen kamat nélkül adatott ki egyházi építkezésekre.

f) Az urb. kötvények szerves és időben történt konverziója folytán nyert tőke-többletből, az előbbi pont alatti alap létrehozásán kívül, adhatunk az özvegy-árvai alapnak 1500 frtot; a javadalmasoknak kisorsolási többlet fejében 1500 frtot; a theologusok konviktusának 1000 frtot, papok és tanítók rendszeres segélyezésére ismét 1500 frtot.

g) Az önerőnkön megteremtett krajcáros élő-tőke kamataiból a tanítóképzőnek 1200 frtot; népiskolai tanszerekre 800 frtot, a püspöki fizetésre 1050 frtot. Ezekhez járul:

h) az évi 14,000 frt. államsegély, hogy apróbb javadalmakat és segélyeket ne említsünk.

Tán csak meg fogja engedni a nt. szerkesztő úr, hogy a felsoroltak is konkurrálnak valamicskével a mi gyarapodásunkhoz.

Nem azért soroltuk föl ezeket, mintha kicsinyelnők az orsz. közalapból nyert segélyezésünket, a miért csak a hálás elismerésre nyithatjuk ajkainkat; hanem azért, hogy a maga való értékére redukáljuk a nt. szerkesztő úr máshová néző, mint a hová ütő állítását.

Máshová üt és máshová néz akkor is, midőn központi igazgatásunk költségeit évi 14,000 frtra teszi, a mi mellett az «éhező papok és sinylődő egyházak kezébe még a megélhetés botját sem tudjuk adni.» Ez sem felel meg a valóságnak.

Költségvetésünkben tessék leszámítani:

a) pénztárnok, ellenőr és számvevő kálvinistailag mérsékelt fizetéseit, mert annyi különböző

alapnak és központilag kezelt tőkéknek felelősséggel járó kezelése bárhol is többbe kerülne.

b) A segély-kölcsön-alap előadója fizetését, mert az visszatérül a kamat-nyereményből.

c) A nyomtatási költségeket, a melyek csak átmenetiek, mert visszatérülnek.

d) Az ügyvéd díját, a mely legnagyobb részben fedezetet kap a megítélt perköltségekben, stb. akkor maradni fog az igazgató-tanácsosok 100—100 frt. tisztelet, illetőleg, utazási díja, az elnök-helyettes, a tanügyi előadó, az építk. műszaki előadó, titkár, segéd-titkár és a munkával megküzdendi alig tudó csekély számú segédszemélyzet fizetése. Ezek, együttvéve, aligha felülmulják valamivel a többi egyházkerület közgazg. kiadásait.

Ugy hisszük, hogy mindezek ismeretes dolgok a nt. szerkesztő úr előtt is. Mégis ellenkezőket irt. Miért tette? Megirtuk előre, hogy, ha benyomásaink nem csálnak: kicsinyeskedő tendenciákból. Legyen gusztusa szerint. Még egyszer, s e tárgyban utoljára, béke velünk.

Dr. Kolosvári Sándor.

A tanügyi előadó évi Jelentése.

(Vége.)

Midőn e kedvező és megnyugtató eredményt a fő-tiszt. közgyűlés becses tudomására hozom, egyszersmind bejelentem, a fő-tiszt. közgyűlés jóváhagyását kérve, hogy a folyó év január 1-től számított öt éves új időszakra az összes kollégiumok anyagi és szellemi állapotainak rendre-rendre leendő, megvizsgálására br. Bánffy Dezső, főgondnok elnöki vezetése mellett. dr. Kolosvári Sándor, Domokos Antal és Bartha Lajos, igazgató-tanácsosok küldettek ki.

Az alkalmas tanerőkben mutatkozó hiányra gondolva, a kollégiumi előjáróságok aggodalmában kell osztoznóm, mely szerint évről-évre érezhetőbbé lesz a szükség, melyben kollégiumaink vannak kisegítő tanerők dolgában, de sőt a rendes tanszékek betöltésénél is a közelebbi években nem volt a folyamodók versenye olyan, mely minden irányban kielégithette volna az illető kollégiumok igényeit.

Köztudomásu dolog, hogy a mi protestáns tanárainknak az állami tanárokéin kívül még más kvalifikációval is kell birniok; ezek szolgálják az országos köznevelési érdekeket, a nélkül, hogy különösen ragaszkodnának ahhoz az intézethez, a melynél alkalmazva vannak; hiszen, előléptetés, vagy áthelyezés által ma itt, holnap ott vannak. A mi tanárainknak érzékkel kell birniok a felekezeti érdekek iránt, tisztában kell lenniök a helyzettel, melyet felekezetünk a nemzeti kultúra, az emberiség legszentebb eszményei valósitása, a lelkiismeret szabadsága érdekében folytatott küzdelemben elfoglal. Ha egyszer megválasztattak, össze kell forrniok az intézettel, nem csupán a színvonalon tartani, a törvényeknek egyszerűen megfelelni, hanem azt fejleszteni is, kötelességük; részt

kell venniök annak minden dolgában, kicsinyben-nagyban egyiránt; úgy kell tekinteniök azt, mint a földmivesnek a földjét, a melyből él, mint egészen a sajátjukat. Ezt a szellemet máshol el nem sajátíthatják, mint éppen ama kollégiumok szolgálatában, a hol egykor tanultak, s később működésüküket fogják találni.

E szép és jogos igényekkel szemben, mi a tényleges valóság; hogyan állunk?

A tanári pályát végzett ifjak nagyon ritkán keresik fel kollégiumainkat, hogy próbaéveiket itt töltsék el. A mióta a tanárjelöltek egyetemi kurszusa öt évre terjed, és a mióta az órarendszerű kényszerhallgatás által tulságosan meg van nehezítve, ifjaink közül csak igen kevesen választják a tanári pályát, mert visszariasztják a jobb tehetségüket is részint a képzés módjaiban rejlő nehézségek, részint az elviselhetetlen költségek és a bizonytalan jövő. Jelenleg p. o. hiába keresünk okleveles rajztanárt, hiába természetrajzi, klasszika-literaturai, németirodalmi tanárjelölteket, a kiket mint hitünk sorsosait kollégiumainkban alkalmaznunk lehetne. Ilyenek sem Kolozsvárt, sem Budapesten, sem sehol nem találhatunk. E valóban létező bajon nem segít egy protestáns tanárképző intézet felállításával való biztatás, mert annak létesítése, fájdalom, késő messziségben van.

Ha valamit lehet lendíteni ez ügyen, véleményem szerint, most csak úgy lehet, ha az egyházkerület bizonyos alapot létesítene, a kollégiumok hozzájárulásával, a melyből tanári pályán levő református ifjak ösztöndíjat nyerjenek, oly forma kötelezettség mellett, hogy tanulmányaik végeztével kollégiumaink bármelyikénél három évet mint kisegítő tanárok szolgálnak. Így el volna érve a cél, hogy minden évben két-három végzett ifju állana rendelkezésünkre, s tanárválasztások esetén sem állanánk ott, hogy teljesen ismeretlen, a mi viszonyainkba be nem avatott egyént kellene megválasztanunk.

Következzenek már most a kollégiumok speciális állapotai, azok a mozzanatok, melyek az 189°/₁ évet kitöltik.

Kollégiumaink statisztikai képe fővonalaiban meg-egyezik a megelőző évvel. Mind a hét kollégiumba járt az 189°/₁ isk. évben összesen 2689 (azelőtt 2666) tanuló, s ezek közül a n.-enyedi theol. akadémián 51 (azelőtt 53), a n.-enyedi néptanító-képzőintézetben 39 (azelőtt 39); a gimnáziumokban 1718 (azelőtt 1609), az elemi iskolákban 881 (azelőtt 965) tanuló. A részletadatokat felett tájékoztatnak az I. és II. számú táblás kimutatások.

A gondnoki és tanári karokban történt változások közül szomorúan jegyzem ide, hogy a zilahi kollégiumnak 30 éven át volt fáradhatatlan főgondnoka és pátronusa, hadadi br. Wesselényi Ferenc cs. és kir. nyug. alezredes meghalt Bécsben, 1890. november 17-én, 83 éves korában. A tanárok közül ugyancsak Zilahon, Bacó Gábor, nyug. tanár, az 1891. febr. 10-én visszatért az anyatermesztet ölébe, melyet oly jól ismert, melyet annyira szeretett.

A tanárok sorai gazdagodtak, N.-Enyeden: Lázár István, Zilahon: Németh Gyula dr. Benkő Károly dr. és Székely Töhötöm, Szászvároson: Jánosi Gábor, Csürös Pál és Tokaji Aladár, Seps-Szent-Györgyön: Várkonyi Endre, Székely Bendeguz dr. és Pap Lajos okleveles fő-

gimnáziumi tanárokkal, kik tanszékeiket mindannyian ünnepelesen, tudomány-szakjaikból merített felolvasással el is foglalták.

Hivatalának élt és működött 27 gondnok és 163 tanerő, még pedig a) a n.-enyedi theol. akadémián 4 rendes és 2 helyettes tanár; b) a 7 főgimnáziumban (Seps-Szt.-Györgyön csak 6 oszt. még): 59 rendes, 19 helyettes tanár, 10 ev. ref. vallás-tanár, 20 óraadó, 7 rendkívüli tárgyat tanító tanár; c) a n.-enyedi tanító-képzőben 1 rendes, 2 helyettes és 4 óraadó tanár; d) az elemi iskolában 22 rendes és 13 óraadó tanító. Részleteit ld. a VI. és VII. számú rovatos mellékleteken.

A tanuló ifjuság egészségi állapotára nézve nem számíthatja mindenik kollégium ezt az évet a szerencsések közé. Nagy-Enyeden 15 súlyosabb jellegű, de nem járványos betegség fordult elő, s abból 3 végződött halállal (1. 2. 3. oszt. tanuló.) Kolozsvárt 1 ifju (VII. oszt.) tifuszban halt meg; sok növendéket akadályozott tánulásában a vörheny, mely sok óramulasztást vont maga után. Szászvároson három elemi isk. tanuló halt el, egyik közülök himlőben, a másik tudóbajban, a harmadik pedig agyvelőgyulladásban.

A tanítandó anyag a három államilag segélyezett gimnáziumban az állami, a többi négyben egészen a konventi tanterv értelmében és keretében dolgoztatott fel; s bár a tanári testületek a konventi tantervnek sok részben hiányait érezték, s bár a testvér-egyházkerületek iskoláinál sok részben eltéréseket is láttak, de remélve, hogy e tanterven a konvent úgy is változtatni fog a közel jövőben, lépéseket a kifogásolt részek megváltoztatása iránt nem tettek.

A nyilvános vizsgálatok rendes időben, s szabályszerűen mindenütt megtartattak. A felmutatott eredmény szerint osztályoztatott a gimnáziumok 55 osztályában, összesen 1612 tanuló, még pedig minden tárgyból jelesen 716°/_o (országos átlag 671°/_o), minden tárgyból legalább jó 1997°/_o (orsz. átlag 1959), minden tárgyból legalább elégséges 4998°/_o (orsz. átlag 4931), egy tárgyból elégtelen 1108°/_o (orsz. átlag 1106), két tárgyból elégtelen 644°/_o (orsz. átlag 468), több tárgyból elégtelen 898°/_o (orsz. átlag 865).

A tanulmányi előmenetel bírálatánál figyelmet érdemel a n.-enyedi főgimnáziumra nézve Váró Ferenc igazgató észlelete, melynél fogva ő az elégtelen bizonyítványok nagy számát a következő speciális okokból magyarázza.

«1. A ki a 4-ik elemi osztályt kollégiumunkban végezte, tekintet nélkül életcéljára, a gimnázium I. osztályába rendszerint belép, s ide fölvételi vizsgálat nélkül beiratik. Egy részök csakis elemi és ismétlő iskola helyett járja a gimnáziumi alsó osztályokat.

2. A tandíj-mentességet, szolgálai kedvezményeket, stb. szegénységi bizonyítvány alapján, alig elégséges bizonyítvánnyal is, nálunk mindenki megkapja; azért az ily gyengébb elem más gimnáziumok vidékéről is ide-tulul s a csak elégségesek és elégtelenek számát a normalis mértéken jóval túlnöveli s gimnáziumunk színvonalát, úgyszólván, lenyomja.

3. Hogy az intézet tanulmányi színvonalát meg-óvjuk: az eredményt ugyanazon mértékkel mérjük, mely-

lyel a kormány vezetése alatt álló intézetek mérik. Pedig ezekben a tanár, a kevesebb szünet miatt, az egész éven át nagyobb óraszámval rendelkezik a tanítottak begyakorlására és ismétlésére, a mi, főleg népes osztályban és az önállósághoz kevésbé szoktatott tanulókra nézve, igen fontos.

4. Tanítványaink egy részét a fennálló privátrendszer nem engedi szorgalmi önállóságra szert tenni, sőt leckeórákon való figyelmességüket is gyengíti a privátban való bizakodás. Ennek következményeit aztán rendszerint a felső osztályokon át is érezhetni.»

Az elemi iskolák 24 osztályából vizsgálatot tett 814 növendék, még pedig kitűnő, vagy jeles eredménnyel 34%, jó és elégséges eredménnyel 20—28%, elégtelen eredménnyel 16%. A részletadatokra nézve csatolom a IIIa) és IIIb) jegyü rovatos kimutatást.

Papi szigorlat tartatott 1890. aug. 27. 28. és 29. napjain. Szigorlatra állott 17 ifjú, kik közül 12-en jeles, 5-en pedig pedig jó érdem-fokozattal állották ki a szigorlatot. Alapvizsgálatok tartattak 1890. évi szept. 2—3. napjain, dec. 10-én és 1891. évi június 27. Vizsgálatra állott 15+3+5 ifjú, kik mindannyian sikerrel állották ki a vizsgálatot.

Tanítóképesítő vizsgálat tartatott a n.eny edi tanító-képzőben az 1891. évi június hó 17—20 napjain. Vizsgálatra állott 13 egyén, kik mindnyájan képesítetteknek nyilvánítottak, még pedig 1 kitűnő, 4 jeles és 8 elsőrendű osztályzattal.

Az érettségi vizsgálatok eredményéről kimerítő tájékoztatást nyújt az V szám alatt idecsatolt rovatos kimutatás. Vizsgálatra jelentkezett a 6 teljes főgimnáziumnál összesen 85 ifjú; érettnak nyilvánított 66 (9 jelesen, 24 jól, 33 egyszerűen) javító vizsgálatra utasított (egy évnél kevesebb időre) 13, a vizsgálat ismétlésére 1.

A rendkívüli tantárgyak tanulásában elért eredményt, IV. számmal jelölt rovatos kimutatásban méltatom. Legtöbbször s csaknem mindenik kollegiumban tanultak műéneket, zenét, rajzot és francia nyelvet.

Az ifjuság önmunkássága élesztve volt a tanári karok részéről kitűzött pályakérdések és díjak által; szép termést is hozott a zárjelentések szerint: Nagy-Enyeden, Kolozsvártt, Sz.-Udvarhelyt és Zilahon. De ezek a termékek inkább egyes kiváló szorgalmu ifjak szép tehetőségére, mint az ifjuság nagyobb tömegének önmunkásságára vallanak. A mai tanrendszer mellett alig lehet szó az ifjuság önmunkásságáról, e szó valódi értelme szerint, mert a rendszer maga annyi mindenféle tárgyával és tanulmányi követelményeivel túlhalmozza a tanulókat. Egy gimnáziumi tanulónak kötelességei teljesítésére kell 32 rendes óra hetenkint, magán órák: mint francia, német, vívás, zene, rajz, a mit vagy egyik, vagy másik vesz, átlag 4 óra, előkészületre naponkint legkevesebb 2 óra, tehát hetenkint 12 óra, dolgozatok elkészítésére hetenkint 6 óra, ez tesz összesen 54 órát, vagy 9 órai napi munkát. A naphól 15 órát számítva fenlételre, marad 6 órai szabad idő étkezésre, mozgásra, önmunkásságra, olvasásra, a mi egy fejlődő ifjunál nagyon is kevés, tekintetbe véve, hogy a számítás csak igen jóeszü tanulókra áll. Ezen a túlhalmozáson nem segít az a nézet,

melylyel a gimnáziumokat mai nap gyámolítani s biztatni törekszenek, hogy t. i. a tanuló minden tudásra méltót az iskolában tanuljon meg, mert ez a nézet, az én ítéletem szerint, dogmatikus, doctrinaire irányt szolgál, melynek eredménye csupa emlékezet-terhelés. E nézet szerinti eljárás nem teszi képessé a tanulót arra, hogy erőit kifejtse, hogy majd az életben maga segítsen magán s hogy minden feladványt saját erejével oldjon meg. Pedig nemzetünknek ilyen ifjuságra van szüksége. Nemzeti szempontból azt kell kívánnunk, hogy az iskolák s így a gimnáziumok is, gyakorlott, munkás fiatalságot szolgáltatassanak az életnek.

A túlhalmozottság egyik sajnos következményének tekinthetni azt a könnyelműséget is, melynél fogva az érettségi vizsgálaton túlesett tanulók nagy része az egyetem néhány szemeszterét rendszeren tétlenül tölti el.

Akkora az örömük, hogy megszabadultak boszúsággal üzőt munkájoktól, hogy tetemes időnek kell rendszeren eltelti, míg a szakjukhoz tartozó munkában ismét örömet találnak. A nagynevű Virchow a gimnáziumi képzés értékéről mondott beszédében a többi közt ezeket mondja: «Nekünk sok olyan hallgatónk van az egyetemen, ki nem részesült gimnáziumi oktatásban. Valamennyi amerikai és japán hallgatónk, az angolok nagy része nem részesült tulajdonképpen gimnázialis képzésben s szégyennel kell itt az urak előtt bevallanom, hogy ezek a gimnáziumi úton nem iskolázott hallgatók nagyobb odaadással fognak hozzá dolgukhoz, mint azok, kik a gimnáziumot végezték. A gimnázisták, kiknek hosszú kilenc esztendőn át kellett kinlódniok az ó klaszszikai nyelvekkel, mint megkínzott emberek így kiáltanak fel: Valahára, a magunk kedvének élhetünk, professzoraink békét hagynak! Viszont, azok a tanulók, kik Amerikából jönnek hozzánk, azzal kezdik: Mi itt valamit tanulhatunk, a minek az életben majd hasznát vehetjük.»

Íme, végeredményében is mekkora a különbség a túlterhelt és az önmunkássághoz szoktatott lélek aspirációi s nyilatkozatai között. De azért mi nyomon követjük a német Thun-Exner-Bonitz-féle tanrendszer elveit és túlhajtásait. Videant consules!

A tanuló ifjuság magaviselete, a zárjelentések szerint, általában kielégítő volt mind a hét kollegiumban. Nagy-Enyeden ki kellett zárni egy tanítóképezdei növendéket egyházkerületünk összes tanintézetéből, egy theologus ifjut pedig az otthelyi akadémiából. Kolozsvártt konziliumabeundival három bennlakó és egy künnlakó tanuló bocsáttatott el; ugyanily módon távolított el a sz.-udvarhelyi kollegiumból egy, a s.-szentgyörgyiből szintén egy tanuló.

A tanulóknak nyújtott jutalmak, ösztöndíjak, segélyek és másnemű javadalmak összegeiről a VIII. sz. alatt csatolt kimutatás ad részletes felvilágosítást. E szerint, kiosztatott a hét kollegiumban 42 drb. cs. és kir. arany, 4 drb. 10 frkos arany és 27.096 frt. 12 kr.

Ezzel be is fejezem adataim már és hosszúra nyult sorát, nem mintha a lefolyt év, mely a csendes, belkörü munkásság éve volt, több anyagot nem szolgáltatna a feldolgozásra, hanem, mert kollegiumaink belkörü mun-

kasságának mozzanatai annyira specialisak és különbözők, hogy általánosításra nem a legalkalmasabbak. S ez jól is van így.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. november 21.

(Vége.)

A m. baksai egyházközség saját központilag kezelt vagyonából 640 frtot kér adósság-törlesztésre és iskola-épülete javítására. Az építkezésre alkalmas idő, ugyan, már lejárt, de a kért összeg az adósság törlesztésére egész összegében, s az építési anyagok beszerzésére megfelelő részletekben kiadatik.

Az esperes jelenti, hogy a sz.-ujfalusi iskola építése befejezésre jutott, a mi örvendetes tudásul vétetik, s tekintettel arra, hogy ez építkezéshöz a közmívelődési egyesület is járult segély-kölcsön biztosításával, az egylettel is közöltetik.

Az első magyar általános biztosító-társaság a mákói templomnál esett villámkárt méltányosan térítvén meg, az erről szóló jelentés elismeréssel vétetik tudásul.

Az erdélyrészi sóbánya-helyeken levő egyházközségeink közül egyik-másik folyamodott hatóságunk útján a pénzügyminiszterhez, hogy ottani papjaink ugyanakkora kincstári javadalmazásban részesíttessenek, mint a más felekezetek papjai, a kik kétszer-háromszor annyi kincstári javadalmat élveznek, mint a mieink. A pénzügyminiszter ez egyes kéréseket eddig következetesen elutasítván, hatóságunk az összes ily egyházközségek ügyét az egyetemes konvent útján kívánja igazságos megoldásra juttatni, mihez képest eirendeli az ó-tordai, új-tordai, dézsaknai, parajdi, maros-ujvári és vizaknai egyházközségeknek, hogy ott helyi viszonyaikat, az illető politikai községek népességi és felekezeti számadatait s a kincstári javadalmak számarányait tüzetesen tüntessék föl, hogy az így minden tekintetben fölszerelt kérvény ez e. konvent útján terjesztessék a pénzügyminiszter elé.

A piski-telepi körlelkésség, téves adatokból indulva ki, kéri építkezéséből és körlelkésze javadalmazásából ráháruló járadék-összegének tetemes leszállítását. Az Igazgató-Tanács, följejtven nevezett körlelkésségünknek tévedését, s hogy összes, ugyancsak jelentékeny kölcsöntőke-befektetései mellett is, csupán 462 frt. 33 kr. évjáradék beszolgáltatására köteles, miután a revizio alkalmával az egyházkerület a teher túlnyomó nagyobb részét magára vállalá, utasítja a körlelkésséget a megnevezett évjáradék pontos beszolgáltatására.

A dályai egyházközség kéri, hogy regale-váltáság tőkéjét adóssága törlesztésére fordíthassa, kötelezven magát, hogy a regale-váltáság tőkéjére fektetett papi és tanítói javadalmat, valamint a tőke-törlesztő hányadokat rovatál útján fedezi. Az Igazgató-Tanács engedélyezi e hitelműveletet.

A babuci desolált egyházközség az iránti kérelme, hogy egyházközségi szükségeinek pótlására erdő-jövedelméből évi 51 frt. 96 krt fordíthasson, tekintettel desolált és máskülönben vagyontalan voltára, teljesíttetik.

Szilágy-szolnoki egyházmegyénk az országos papi és özvegy-árvai gyámintézet fölállításának sürgetésére

kívánja zsinati képviselőinket utasíttatni, valamint a ríkánbeli egyházmegyék együttesen kéri ugyanezt a papi és mesteri özvegy-árvai gyámintézet létesítésének érdekében. Miután a zsinati törvényjavaslatban az országos gyámintézet ügye föl van ölelve, s miután sem Igazgató-Tanácsunk, sem egyházkerületi közgyűlésünk a zsinati képviselők utasítására nem illetékes, az ügy fölött napirendre tér hatóságunk.

Ördög-kúti körlelkésünk a várkúti egyházközség körében végzett vallás-tanításaért jutalmat kér a közoktatásügyi minisztertől. Kérése ajánlattal terjesztetik föl.

A közmívelődési egyesület korábban azt a kijelentést tette, hogy pagoccai és gyekői iskolánk részére megszavazott segélyét a magyaró-kereki és az aranykúti iskola segélyezésére kívánja fordítani. Hatóságunknak ez utóbbi segélyezésekről tudomása nem lévén, saját közgeinktől fölvilágosítást rendelt be e kérdésre nézve, s most a magyaró-kereki iskolát illetőleg beérkezett fölvilágosításból kitűnt, hogy ott saját felekezeti iskolázásunk van folyamatban, s a közmívelődési egyesület segélyével keresztülviendő iskola-építés, meg tanító-segélyezés csak a jövő évben fog foganatosíttatni. A pagoccai iskola segélyezésének föntartására vonatkozó korábbi kérésünket, tehát, ismételjük az egyesülettel szemben.

Gyárfás Domokos, a hazafias és egyházas érdemekben megőszült férfi, kinek ötven éves kuratori hiv szolgálatának elismerésül egyházkerületi közgyűlésünk tagjai, most négy éve, saját kezűkkel aláírt díszes emléklapot nyújtottak át, meggyöngyült egészségére hivatkozva, görgényi, meg udvarhelyi egyházmegyénk, valamint sz.-udvarhelyi kollégiumunk főgondnokságáról lemondva, Igazgató-Tanácsunk mély sajnálattal és tiszteletteljes elismerése kifejezésével veszi e lemondásokat tudomásul, addig is, míg közgyűlésünknek jelentést tehet, s értesíti az érdekelt testületeket és pedig azzal a kijelentéssel, hogy a mennyiben e lemondások által a gondnoki kar törvényes négyes száma meg nem csorbult, az így megürült állomás betöltéséről ne gondoskodjanak.

Széki egyházmegyénk esperesi látogatásáról szóló jelentésből örömmel és elismeréssel vette Igazgató-Tanácsunk tudásul, hogy ez egyházmegyénk korábban sok tekintetben hiányos és beteges állapotai jelentékeny javulásnak indultak, mind az iskolázás, mind a vagyon-ügy, mind pedig az egyházi közigazgatás terén. Külön intézkedés vált a rettegi iskolázás ügyében szükségessé, a hol a főnálló, állami iskolába a tanköteleseknek csak 55%-a fér el, s a község és az érdekelt egyházi hatóság mind hiában szorgalmazza e törvényellenes állapot orvoslását, a közigazgatási bizottság ismételt elutasítá a kérelmezőket, holott egyházközségünk az iskola-épület kibővítésére telket és az épület-anyagok helybefuvarozását megajánlta. Igazgató-Tanácsunk, tehát, maga teszi meg a közoktatásügyi miniszternél a törvényellenes helyzet orvoslására szükséges lépéseket.

Bolya-völgyi körlelkésségünk, vagyontalanságára és erőtelenségére hivatkozva, tetemesen fölszaporodott adóhátralékai törlesztésére a bolyai egyházközség központban kezelt tőkéjéből és följánlt kamataiból 140 frt előleget kér, 5% kamatra és évi 30 frtos törlesztő részletek beszolgáltatására kötelezven magát, körlelkész aa. ez évjá-

radékok fedezéséül saját központból járó javadalmát kötve le. Kérése teljesítettik.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve elkészülvén, s tisztázott hivatalos példánya bemutatván, az Igazgató-Tanács tudásul veszi az egyes közgyűlési határozatok végrehajtására, illetőleg, közlésére tett intézkedéseket, némely további intézkedést, a határozatok értelmében, elrendel, valamint ama körlevél kibocsátását is, mely a püspöki jelentésnek a népiskolai vallás-tanítás terén sajnosan tapasztalt mulasztásokat, némely pap aának e tekintetben tanúsított kötelességszegését föltüntető pontja alapján vált szükségessé.

Szamosfalvi újonnan kinevezett pap-tanító aa., szükségessé vált átköltözésére hivatkozva, új javadalmának terhére száz frt. előleget kér. A kérés ily alakban első sorban a kölcsönügyi szigorló bizottság elé tartozván, ez uttal nem teljesíthető; tekintve, azonban, kérelmes helyzetét, az Igazgató-Tanács harminc frt segélyt szavaz meg számára.

E—n.

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegyéből.

A kükküllömenti papiértekezleti fiókkör nov. 3-án tartotta őszi gyűlését Kibédén, a községi iskola termében, t. Madaras János szövérdi ref. lelkész elnöke mellett. A gyűlés megkezdése előtt, a kör, kitűzött céljához hiven, hogy a népben is érdeklődést támasszon működése iránt, reformációi emlékünnepelet rendezett a templomban. A mívesnap dacára, a kibédi tágas templomot teljesen megtölté az érdeklődő közönség, melyet, a szép éneklés után, buzgó áhitatra ragadott körünk elnökének a reformáció áldásaiért hálát adó imádsága. Utána Kiss Ferenc, gegei ifju lelkész aa. lépett szószékre s mondott alkalmi beszédet II. Theó. III, 4. alapján. A nagy gonddal kidolgozott és szónoki hévvel előadott prédikáció mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét.

Templomból kijöve, a gyülekezet egy része elkísért bennünket gyűléshelyünkre, hol is a mennyi embert csak befogadhatott az iskola terme, mindannyian élénk figyelemmel hallgatták végig tanácskozásunkat.

A magvas buzditó beszéd után, melylyel érdemes elnökünk a gyűlést megnyitá, t. Molnár Lajos harasztkeréki pap aa. olvasta fel elméleti értekezését «A vallás az emberiség különböző korszakaiban» címmel. A legrégibb (khinai, indiai, egyiptomi, persa, görög, római) polytheistikus vallások rövid jellemzése után, találóan jegyzi meg róluk, hogy azoknak «tévedése abból ered, hogy az emberi szellem különös felemelkedés, kiképzés, felsőbb kijelentés nélkül képtelen az istenséget a természet és saját keble nyilatkozatában felfogni, az egységet a sokaságban felismerni.» Majd a zsidó vallásról kifejti, hogy mily végtelen magasságba emelték azt, a pogány vallások felett, istentől ihletett prófétái, míg aztán a Jézus Krisztusban nyilvánult legtökéletesebb kijelentés s az ezen alapult keresztyén vallás túlszárnyalta a zsidó vallást is. Az alapos tanutmányra valló, szépen megírt értekezésért szerzőnek egyhangulag kiváló elismerés szavaztatott.

Gyakorlati felolvasás következett ezután. Benedek

Dénes makfalvi pap aa. olvasta fel «Leckék a konfirmációi oktatás köréből» címen, Nagy Péter konfirmációi kisebb kateája 94. és 95. kérdése felett irt magyarázatát. Az előbbi kérdésre: «Hát, józan-okosságunk elfogadhatja-e a szt. írásnak az angyalokról való tanítását?» így felel: «A mi józan-okosságunk, ha nem rideg, egyoldalú és fenhéjazó okosság, mely mindent csak testi szemekkel akar és tud látni, hanem olyan józanokosság, mely magát az isten mélységei előtt megalázza és a szív melege által át van hatva: nincsen miért el ne fogadja a szent írásnak az angyalokról való tanítását.» Ez állításának igazolására negatív és pozitív bizonyítékokat hoz fel. Negative így okoskodik: Abból, hogy mi az angyalokat nem láthatjuk, érzékeinkkel fel nem foghatjuk, még nem következik, hogy azok ne létezhetnének; mert hiszen sok dolog van a világon, a miről mi nem tudunk, a mit véges értelmünkkel fel nem foghatunk. Pozitív okoskodásának menete pedig ez: mi emberek, ha teljes erőnkkel törekszünk is a tökéletességre, bármennyire haladjunk is elő abban: érezzük, hogy a tökélynek olyan alacsony fokára jutottunk csak el, a melyen köztiük és a tökéleteségek összesége, az isten között végtelen a távolság, számtalanok a fejlődési fokozatok, melyeket nálunknál tökéletesebb lelki lények (angyalok) tölthetnek be. Mindezeket, a konfirmándusok felfogásához mért egyszerű, könnyed, világos modorban adja elő. Még népszerűbben fejtegeti a másik kérdést; «Hát úgynevezett kísértetek, feljáró lelkek, vannak-e?» Találó példákat hoz fel, apró történeteket beszél el érdekesen, annak igazolására, hogy kísértetek, boszorkányok, stb. nincsenek, «ezek vagy a felizgatott, beteges képzelődés, vagy egyszerűen a tudatlanság, a babona szüleményei.»

Lelkészársunk a mult értekezleti gyűlésen bemutatott volt már egy részt ilyen nemű dolgotatából s a vélemény róla most is az volt, mint a mely a mult gyűlés jegyzőkönyvében e szavakban nyert kifejezést: «E gyakorlati tanítás arról győzött meg mindnyájunkat, hogy felolvasó aa. szép készütséggel hivatott magyarázója szentírásunknak. A tárgy megértéséhez szükséges egyszerű, folyékony nyelvezetével magához fűzi konfirmáló növendékeit s szép fejtegetésével vallásos fundamentomot rak le lelkükbe. Értekezletünk felolvasót megéltenezte s kérte felvett témájának ily szempontból tovább folytatására», mit az értekező megígért a jövő gyűlésre is.

Ugyancsak a következő értekezleti gyűlésre kellett halasztanunk — az idő előhaladottsága miatt — Göncy Lajos kelementelki lelkészársunk dolgotatának felolvasását is. Így, miután templomi szónok is ajánkozott a jövő alkalomra, biztosítva vagyunk, isten segítsége mellett a felől, hogy a tavasszal leendő összejövételünk sem lesz «tárgytalan.»

Még egy indítványt hallgattunk meg s fogadtunk el egyhangulag. Ugyanis, egyházmegyénk központi lelkészi értekezlete, melyen a fiókkörökben megjelent érdemesebb dolgotatok fel szoktak olvastatni, gyűléseit eddig rendszeren az egyházmegyei közgyűlés alkalmával szokta megtartani. Tekintve azonban azt, hogy a két gyűlés egy napon nem folyhat le, a következő napra pedig, a városban (Maros-Vásárhelyt) való időzés költséges volta miatt, nem szívesen maradnak benn a tagok, vissza meg éppen nem jönnek másnap, ha hazamentek, s ennek következtében a központi értekezlet gyűlése nem olyan népes, a milyennnk lennie kellene:

Folytatás az 1/2 iv mellékleten.

fiókkörünk elhatározza a központi kör megkeresését az iránt, hogy gyűléseit ezután ne az egyházmegyei gyűlés alkalmával, hanem más időben tartsa s a tagokat nt. esperes aa. hívja össze.

Ezek után elnökünk, megköszönve a kibédi hívek érdeklődését, áldáskívánat mellett, a gyűlést berekeszté.

Ime, élünk, mozgunk, gondolkozunk: vagyunk. Erről kívántam jelt adni a fentiek közlésével. Vajai.

TÁRCA.

Egy falusi reformatus pap könyörgő levele a főtiszteletű Zsinathoz.

Nagyméltóságu és nagyérdemű Uraim! Főtiszteletű Zsinat!

Az alázatosság mélységéből emelem fel erőtlen hangomat és könyörögve esdeklek, méltóztassanak zsinatolásaik közben felém fordítani kegyelmes arcukat s bölcsességük tárházába befogadni remegve benyújtott kéréseimet.

Mert, sokfélék az én kéréseim, valamint sokfélék az én nyomoruságaim. Türelmet esdeklek tehát, míg azokat előszámolni, bátorodom.

Mindenekelőtt, egy igen nagy betegség környez minket szegény falusi papokat; e nagy betegségünk: az elégtelenség.

Nem vagyunk megelégedve a zsinati programmal, mely mindenről gondoskodik, csak arról nem, a mi éppen létalapunkat képezi: a hívek seregéről. A paragrafusok hálózatai kiterjednek az egyházi előljáróság lépteinek meghatározására, cselekvéseinek mikéntjére. De, a felszínről a mélységbe nem bocsátkozik. Pedig, itt van a legtöbb baj, a legnagyobb veszedelem. Felül gyakran sima, míg alatt vulkán háborog; kívül átlátszó, míg belől zavaros; fenn égi madarak röpködnek, míg alul ragadozók olalkodnak. Nézzen istent kegyelmetek, és tekintsenek le a mélységekbe is, hol a szüntelen való küzdelem soha sem szünetel.

Bocsánatot kérek, hogy érthetőbben nem fejeztem ki magamat, de mikor azt sem tudom, hol kezdjem. Mégis neki fogok az én kéréseim tisztázásának. Erre nézve, előre is kijelentem, hogy ne bántsd virágot érintek.

Nagyméltóságu és nagyérdemű uraim! A mit senki bántani nem merészel, azt kérem én, egy kissé megparagrafusozni. Azt a szent népet, azt a királyi papságot, a melyeknek zsarnoki hatalma alatt nyögünk, a melyik rajtunk tombol, minket emészt. Azt a szent népet, a melyik egyházát nem építi, templomát nem járja, istenét nem imádja, papját nem becsüli.

Hiszen, tudok én felhozni konkrét eseteket is; mert még a nagyérdemű egyházi férfiak is igazolni fogják, hogy életünk poharát mindegyre tele töltik keserőséggel és nincs közöttünk csak egy is, ki ne üritette volna ki számtalanszor s ne tudná, hogy meg kell innia még számtalanszor.

Főtiszteletű zsinat! Meg vagyunk csalva (a mint Földes Gyuri mondja). Mikor lelkészi pályánkra léptünk, ígérték nyugalmas, békés állapotot és találtunk nyughatatlan, háborgós életet. Ígérték természetbeni lakást és lakunk a természetben, az ég alatt. Ígérték termő földet és adtak terméketlen, kopár mezőt; ígérték fizetést és adtak értéktelen gazat. Lépten-nyomon csalódásokba ütközünk. Mint próféták léptünk fel és találtunk üldözést; mint apostolok prédikálunk és találunk siket füleket, mint reformátorok fáradozunk és gördítnek elénkbe legyőzhetetlen akadályokat. Mit tegyünk? Hiszen, mi megpróbáltunk már

mindent. Hívtuk segítségül a világi előljáróságot és az utasított az egyháziakhoz. Kerestük itt a segédelmet és ezek küldtek a világiakhoz. Ha egyházi törvényeket emlegettünk, ellenfeleink kinevettek, mert nem volt a ki végre hajtsa. Ha polgári utra tévedtünk, előljáróink ütöttek. Nem boldogultunk sehol. Rajtunk ütött a nyomoruság, kitorpte kezünkől a kenyér botját és megadtuk magunkat a szent nép és királyi papság kénye-kedvére. Azok pedig letépték rólunk a tisztesség palástját, megköttözének az ő szeszélyeikkel, feladták reánk a meghunyászkodás rabkötösét és őriznek minket az iuség, szegénység paizsos férfiai. Tulajdon falatainkat alamizsna gyanánt vetik elénkbe, beszédeinket meg nem hallgatják, kiáltásunk pusztában hangzik szét. Nagy a mi nyomoruságunk és türehtetlen!

Kérjük azért a főtiszt. Zsinatot, ne csak az egyházi előljáróságot, hatóságot, de magát a szent népséget is méltóztassék megparagrafusozni, mert különben hasonlatosak leszünk a megfehéretett koporsóhoz, mely belől rakva undoksággal.

Nem vagyunk mi, kérem alássan, törvényhozók, csak törvényteljesítők; mégis, nehogy valaki tájékozatlansággal vádoljon, ide igtatjuk a mi kívánságunk következő paragrafusait.

1. §. Minden egyháztag, még a pátronus is, tartozik rendesen templomba járni és minden alkalommal, de legalább évenként háromszor urvacsorát venni.

§. Az egyháztagok, még a patronusok is, lelkészeiket, mint lelki atyjukat, tartoznak tisztelni, jóraintó szavaikat megfogadni és a szerint cselekedni.

3. §. A vasárnapot köteles minden egyháztag, még a pátronusok is, munkaszünettel megszentelni, minden nyilvános, zajos mulatozás, dorbézolás szigoruan tiltatik.

4. §. A vadházások, istentelenül káromkodók, veszekezők, verekezők egyházi jogaik elvesztésével büntettetnek mindaddig, míg lelkészük által megjavulásuk bizonyítva nem leend.

5. §. Az ugynevezett konvenció, mint a mely által a papi és tanítói tekintély lealacsonyittatik, ezennel eltöröltetik és helyébe az alapítványi levél fog életbe léptetni.

6. §. A kepe, mely minden háboruságnak okozója, eltöröltetik és helyébe az egyházi adozás hozatik be, mit a világi hatóság gyűjt és szolgáltat be az egytetemes egyház országos házipénztárába.

7. §. A kánonika porciók haszonbérbe adatnak, mert a viláosság fiait nem elegyithetik magukat világi dolgokba.

8. §. A lelkészi fizetés minimuma 1200 frtban állapittatik meg, melyet az országos domesztika évnegyedenként szolgáltat ki. A tanítói fizetés ennek felénél kevesebb nem lehet.

9. §. Az egyházközségek tartoznak három év alatt szilárd anyagból a papi és tanítói lakot úgy átalakítani, vagy újra építeni, hogy minden papi lakás álljon legalább egy tanuló és három lakó szobából, ugyanazon fedél alatt lévén

képviselő: 1 kormányparti, 1 dissidens és 3 függetlenség. Akadémiai tag van 2 tiszteleti, 2 rendes és 3 levelező rag. A Prot. Irod. Társ. választmányi tagjai közül az elnökkel együtt 18-an vesznek részt a zsinaton. Családi összeköttetésüket tekintve, a legtöbben: hárman vannak a Tiszák közül; ketten vannak a Vayak s egy póttag is; testvérek: két Szász (Károly és Domokos), két Szeremlei (József és Sámuel), két Meczner (Béla és József), két Nagy (László és Ferenc), két Dégenfeld (Lajos és József). A tiszántúli kerület helyettes püspökének fia (H. Kiss Kálmán), veje Lévay Lajos és unokaöccse (Kiss Albert) mindhárman póttagok. Lakhelyüket tekintve: Budapesten lakik állandóan 9 zsinati tag, s többen még olyanok, kik évenként több-kevesebb időt töltenek ott; Kolozsvárt és Debrecenben lakik 5—5, Hódmezővásárhelyt és Pápán 3—3, Miskolcon, Sárospatakon, Marosvásárhelyt, Komáromban 2—2 tag. A kettnél több pappal bíró egyházak papjai a következő arányban jutottak be a zsinatra: Debrecen (6) 1 póttag, Kolozsvár (4) 2 rendes, Hódmező-Vásárhely (4) 1 rendes tag, Miskolc (3) 1 rendes és 1 póttag.

= **A sepsi-szent-györgyi ev. ref. egyház** is megtartotta, igen természetesen, nov. 29-én a százados emlékinnetet. És megtoldotta, véleményünk szerint, igen helyesen, és szépen két dologgal. Az egyik az, hogy templomozás után, az egyházkeblí tanács ülést tartott és a nap eseményét jegyzőkönyvbe igtatta. Ezzel eleget tett annak a kötelességnek, a melylyel tulajdonképpen minden erkölcsi testület tartoznék a jóvendőnek. A másik derék cselekedete volt, hogy a ref. egyház nevében, impozáns számban, megjelent Háromszékmege főispánjánál és kifejezte hódolatát most uralkodó királyunk iránt, ki bölcsessége és igazságossága által amaz alaptörvényeket még erősebbé tette. Ezzel a mának tartozó kötelességét teljesítette. Olyan két cselekedet volt, mely elismerést szolgáltat az intéző férfiaknak.

= **Sepsii egyházmegyének nov. 24-én** spers-választó közgyűlést tartott. Három jelölt volt. Csizsér Gábor, ki hosszú éveken keresztül vezette az egyházmegye ügyeit, mint esperes; Zágoni Pál, ki mint jegyző bizonyította be képességeit és Kiss Albert, illyefalvi pap, ki mint egyházi szónok és író ismeretes egyházkerületünkben. Az első választás nem vezetett eredményre; míg a másodiknál Zágoni Pál lett a győztes 34 szavazattal. Ez a sorsunk. Ez idő szerint, Csizsér Gábor és a lapok szerkesztője voltak a legrégebb esperesek az egyházkerületben. Ám, «veteres migrate coloni!» Ma-holnap nem kellünk mi már senkinek. Megíjodnak az idők és új emberek kellene. Ave, Caesar, morituri te salutant! Az új embereknek adja isten a maga szentlelkét, hogy munkálkodhassák a jót, szépet, az örök-igazat.

= **A zilahi kollégium tanári kara** egy pár esztendő óta egy igen szép cél érdekében, a téli hónapok alatt, felolvasásokat rendez, csekély, 40 krnyi bementi díj mellett. Az így bejövő összeget szegény tanulók segélyezésére fordítják. Szép a cél és igen nemes az eszköz, melylyel azt elérni törekednek; és igen felemelő lehet a jutalom is, melyet öntudatukban éreznek.

= **A kézdii ev. ref. egyházmegye** közgyűlésileg elhatározván, hogy a s.-szentgyörgyi ev. ref. «Szekely-Mikó»-

kollegiumunknak egy szárnyépülettel kiegészítésére és tápintézetének létesítésére a segélygyűjtésben részt vesz: Bodor Zsigmond egyházmegyei gondnok elnöke alatt gyűjtő-bizottságot szervezett, melynek az egyházmegye lelkészein és az egyházközségek számadó gondnokain kívül, tagjaiul fölkerettek az egyházmegyét alkotó községeknek a közügyek iránt tevékeny érdeklődéséről ismert buzgó tagjai is. Az így szervezett nagy bizottság, kisebb bizottságokra oszolva, a kijelölt községekben munkáját már befejezte. Az elért eredmény, ha nem nagy is, de kétségbevonhatlan bizonyítéka a főgimnázium jövő fejlődése iránti általános érdeklődésnek. Eddig a következő eredmények jutottak tudomásunkra: Alcsernátonban gyűlt 104 frt. 43 kr; Felső-Csernátonban 30 frt. 18 kr; Márkosfalván 30 frt; Mártonfalván 24 trt; Makán 19 frt; Bitán 15 frt. 24 kr. Összesen 222 frt. 88 kr. Ehhez járul az egyházmegye lelkészi karának 100. o. é. forintban felajánlott segélye. S így a gyűjtés végeredménye, a többi egyházközségek segélyével, a 450—500 frt. összeget el fogja érni. Köszönet a gyűjtő-bizottság tagjainak önzetlen fáradozásaiért, hogy jobbadán krajcárok és egy-egy pár liter gabona adományokból, ily szép összeget hoztak össze. És köszönet a jószívű adakozóknak, kik áldozataikat a nevelés ügyének szent oltárára készséggel hozták meg. (Sz. Nemzet).

= **Papválasztás.** Szent-Erzsébeti egyházunkba Kertész Mózes; m.-régényi egyházunkba Jung Ferenc bukárestii segéd-pap választattak meg közelebről lelkesekül. Őszinte szívből kívánunk istentől áldást a választókra és választottakra egyiránt.

= **Nagy Károly, kit két évig**, mint hidalmási, tíz évig, mint magyar-igeni lelkész hivatalában kiváló buzgóságot fejtett ki, novbr. 22-én, életének 37-ik évében jobblétre szenderült, fiatal özvegyet és kiskoru árvát hagyván maga után. Temetése az egyházmegyei papság s a «Hegyalja» nagy közönségének mély részvéte mellett, novbr. 24-én ment végbe. Nt. Tókos Sándor, esperes urnak a háznál tartott megható imája után, az egyházmegye papi kara vitte a drága porokat a templomba, hol dr. Elekes Viktor, gyulafehérvári ref. lelkész és egyházmegyei jegyző lépett a szószékre s tartott a megboldogultat szépen jellemző, mély hatású beszédet. Legyen emléke áldott!

= **Ismeretlen névvel fogok irodalmi vállalat**hoz, midőn sajtó alá bocsátom ily c. művemet. «A Károlyi Gáspár és Káldi György bibliafordításai és a Károlyi-biblia védelme.» Név hiányában, szükségesnek látom, azért művem célját és irányát megjelölni. Céлом: tehetségem szerint igazságot szolgáltatni az elfogultsággal szemben Károlyi G.-nak, mint bibliafordítónak s ebből kifolyólag művem irányelve: a részrehajlatlan tiszta igazság. Á tiszta jövedelmet a Károlyi-alapnak növelésére fordítom s ezért tisztelettel kérem e becses Közlöny olvasó bözönségét, a lelkész urakat, méltóztassanak nemcsak céloban nagybecsű támogatással, a műre előfizetéssel, segíteni. Még tájékozásl megjegyzem, hogy művem egy pályadíjnyertes tanulmányom újból történt átdolgozása, terjedelme 4—5 sűrűn nyomtatott ív és ára: 50 kr. lesz. Az előfizetéseket, illetve, megrendeléseket dec. 20-ig kérem Sárospatakra küldeni. Tanulmányom még ez évben szétküldetik a megrendelőknek. Sárospatak, 1891. nov. 30. R á c K á l m á n, theol. segédtanár.

HIVATALOS RÉSZ

2990—1891.

KÖRRENDELET.

Minden anyakönyvvezető lelképásztorhoz.

A családi értesítők bélyegkötelezettsége tárgyában, a m. kir. pénzügyminiszter ur ő nmlga által 1881. évi október 9-én 52889. sz. a. kiadott s a m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nmlga által közzététel végett közölt hirdetményét, ahhoz alkalmazkodás végett, a következőkben közöljük:

1875. évi december hó 4-én 50.711. sz. a. kelt s a Budapesti Közlöny 1876. évi folyamának 2. számában közzétett hirdetmény ezennel hatályon kívül helyeztetik és he-

lyébe összhangzásban a jelenleg érvényben levő véderő törvény (1890. évi VI. tc.) rendelkezéseivel egyöntetű eljárás végett következők jelentetnek ki:

A családi értesítők, mint összesített anyakönyvi kivonatok és szabályok 1885. (évi) hiv. összeállításának kiegészítő részét képező illetéki díjjegyzék 6. tételéhez tartozó jegyzet első bekezdése értelmében annyiszor igénylik a törvényes 50 krnyi bélyegilletéket, a hány születési (keresztelési) esketési, vagy halálozási eset az anyakönyvnek alapján, azokba tanusittatik.

Kivétetnek:

I. Azok a «családi értesítők», melyek oly bélyegmentes folyamodványokhoz csatoltatnak, melyekben:

a) a védkötelesek a katonai (honvédségi) rendes szolgálati kötelezettség alóli felmentés kedvezményéért törvényes indokok (1889. évi VI. tc. 31, 32, 33 és 34. §-ai) alapján vagy melyeket

b) a szabadságolt katonák (honvédek) nősülési engedélye kieszközléseért esedeznek.

Az ily célokra szükségelt családi értesítők bélyegmentesen állíthatók ki, mert maguk az említett folyamodványok is bélyegmentesek.

Mulhatatlanul megkivántatik azonban, hogy eme bélyegmentes értesítőkre a kiállító azt a célt, melyre azokat kiállította, valamint az illető félnek a nevét feljegyezze. E feljegyzés elmulasztása az illeték-szabályok 117 §-nak 3. pontja szerint minősítendő s a 118. §-ban megállapított bírsággal büntetendő kisebb kihágást képez.

II. Azok a «családi értesítők», melyek oly bélyegmentes folyamodványokhoz csatoltatnak

a) valamely védköteles a véderőrül szóló 1889. évi VI. tc. 34. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében engedélyezhető szabadságért, vagy

b) az állításkort még el nem ért egyén, vagy már az állítás-köteles korban álló, de még be nem sorozott valamely védköteles kivételes nősülési engedélyért, vagy

c) a tényleges hadszolgálatban álló egyén szabadságoltatásért esedezik; végre

III. Oly «családi értesítők», melyek a bíróság által a védkötelesek hagyatéki tárgyalásnál a családi viszonyuk megállapíthatása végett bekívántatnak.

A II. és III. alatt említett családi értesítők tekintet nélkül az azokban foglalt születési (keresztelési) esketési és halálozási esetek számára, ivenkint csak 50 krnyi bélyeggel látandók el.

Az erd. ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. november hó 18-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

2858—1891.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium Elöljáróságának és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék Lelkészeinek.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. é. 27.555. számú leiratával értesíti hatóságunkat, hogy az 1883. évben megtartott országos képviselői tanító-gyűlés kormányilag jóváhagyott határozatával dr. Kiss Áron budapesti állami tanítóképzési tanár, a magyar gyermekjátékok összegyűjtésével megbízatván, több évi munkája eredményeként, Hornyánszky Viktor kiadásában, kiadta a «Magyar gyermekjáték-gyűjteményt.»

A nemzeti és testi nevelés érdekében kiváló becsü eme munkát (518 nagy 8-ad réti lap, ára 3 frt.) ezennel a hazai kisdédóvó intézetek, az összes népoktatási intézetek és a felsőbb leányiskolák tanári könyvtárai számára való megszerzésre melegen ajánlja, miután abból egyaránt meríthet a paedagogus, az etnographus, az irodalom-történet tanára, a torna-tanára, a kisdédónevelő.

Ezek alapján hatóságunk ezen művet a kollegiumi m. tt. Elöljáróságok, valamint a ref. iskolaszékek Lelkész-elnökei becses figyelmébe ajánlja.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. november 16.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

2818—1891.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi m. kir. miniszter ur, tudomására jöven annak, hogy a tordai polgári iskola tanulói, kik tanulmányaikat a kolozsvári unitárius főgimnáziumban folytatják, felvételi vizsgálat nélkül vétetnek fel a nevezett középiskolába, ezt a törvénytelen eljárást az illető hatóság útján szigoruan eltiltotta és folyó év október 24-én, 40,865. sz. a.

kelt leirattal hatóságunk figyelmét is felhívta, hogy a tordai polgári iskolából ev. ref. főgimnáziumainkba netán átlépő tanulókkal szemben kellő éberséget tauusítsunk, mert a tordai polgári iskolában a latin és görög nyelv csak mint rendkívüli tárgyak tanítatnak. A miről a m. t. t. Elöljáróságok további szíves intézkedés végett hivatalosan értesítetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvár, 1891. nov. 15-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

3024—1891.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

Tudomásvétel végett tudatjuk a m. t. t. Elöljáróságokkal, hogy a vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr, f. é. november 6-án 49.180. sz. a. kelt rendeletével, Hiepsch János (szül. Vácson 1874. évi június hó 24-én, róm. kath. vallású) volt váci főgimnáziumi tanuló, lopás bünténye miatt az ország összes középiskoláiból kizárta.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig. Tanácsától, Kolozsvár, 1891. nov. 26.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2991—1891.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. tt. Elöljáróságának.

Tudomásvétel végett közöljük a m. t. t. Elöljáróságokkal, hogy a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr, f. é. nov. 6-án, 44.590. sz. a. kelt rendeletével, a hajdunánást ev. ref. főgimnázium V. és VI. osztályainak az 1891/2. tanév tartamára a nyilvánossági jogot megadta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsától, Kolozsvár, 1891. november 26.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1400—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztetett szent-istváni egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, beltelek, gazdasági épületek és egyházközségi becslés szerint, 201 frt. 68 kr.

Pályázati határnap dec. 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához intézendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvár, 1891. dec. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

589—1891.

MEGHÍVÓ.

A kézdii egyházmegye közgyűlésére, mely f. évi dec. 17-ik napján, délelőtt 10 órakor kezdődőleg, K.-Vásárhelyt, a leányiskola termében tartatik, annak illetékes tagjait ezennel meghívom.

Tárgyak: 1. A jövő ciklusra megválasztott e-megyei képviselők igazolása. 2. A számvevő úr előterjesztése az egyházközségek jövő évi költségelőirányzatáról. 3. Beadványok, indítványok.

A közgyűlés után házassági törvényszéki ülés lesz, melyre a peres felek tiszt. lelkész fiaival által a szokott módon meghívandók.

Lécfalván, 1891. nov. 29-én.

Zoltáni Elek,
esperes.

960—1891.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS.

Dévai Valzer Ignác felperes, nőjét ev. ref. vallású Dávid Polikszentát, ki őt ezelőtt öt évvel hűtlenül elhagyta, s hollétéről soha semmi jelt nem adott, ezennel hirdetményesen idézti a v.-hunyadi ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé, azon kijelentéssel, hogy nevezett törvényszék előtt 6 hó lefolyása alatt jelenék meg, mert meg nem jelenés esetében is, a kitűzött határidő után, ellene a való kereset folyamatba fogja indíttatni.

A hunyadmegyei ev. ref. esperesi hivataltól, Tordoson, 1891. november hó 24-én.

Bartha Lajos,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. December 10.

50. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Zsinatunk megnyilta után.

Saját törvényei rendeletének tesz eleget az ev. ref. egyház, midőn tiz év előtt tartott zsinatának alkotásait a közbeeső idő tapasztalataival gazdagabban, újból átnézi, hiányait eloszlatni, tévedéseit helyrehozni törekedik, s esetleg új eszmék felszínre vetésével és ezeknek törvényszerű megállapításával mind szilárdabb alapot igyekszik lerakni egyházi életünk számára.

A tárgyalások egyik alapját képező törvényjavaslatok ismeretese s noha az előkészítésökre és megvitatásukra fordított idő igazán nagyon csekély volt, ellentétes pártok mégis alakultak egyes pontjai fölött, melyeket némelyek a zsinatpreszbiteri rendszer megbontásának, mások pedig sajátosan fejlődött magyar ref. egyházalkotmányunk betetőzésének tekintenek. Hogy melyik pártnak van igazsága, most, az ünnepi hangulatban ne kutassuk, ne keressük, hiszen úgyszemint csak egyéni nézetünket, nem pedig az abszolút igazságokat hirdetjük, s még a testületek hivatalos álláspontja felől is csupán a jövő idők fogják eldönthetni, hogy mennyiben helyesek, avagy helytelenek. Ne is foglalkozunk tehát az elhangzott vélemények értékének megállapításával, mert arra senkinek sincs előjoga, hanem inkább reményünknek adjunk kifejezést az iránt, hogy a zsinati atyák bölcsesége és egyháziassága meg fogja találni azt a módot, melyből legbiztosabban fog anyaszentegyházunk virágzása bekövetkezni, s e célt tekintve ismét összeforr minden református az együttműködés vágyának és testvéri szeretetnek érzelmeiben.

Zsinatunk jelentőségét emeli az a nevezetes körülmény is, hogy midőn mi már konszolidált viszonyaink tovább rendezésével foglalkozunk, ugyanakkor a testvér ág. ev. egyház azt a munkát végezi, mit a mi egyházunk a debreceni zsinaton hajtott végre, azt tudniillik, hogy szokás-

jogát törvényes renddé alakítsa. Az idők jelei tanulságul és intésül szolgáltak arra nézve, hogy elérkezett az idő, melyben az ág. evangélikusoknak is szorosabb kötelékbe kell lépniök, mert ugy kifelé, mint benn az egyház kebelében egyedül így érvényesíthetik kellőképpen azt a tekintélyes erőt, melyet képviselnek. Nehéz kötelességek teljesítése, nagy kérdések megoldása várakozik rájuk, de hazafias és vallásos érzelmeik biztosítékot képeznek a felől, hogy zsinatuk működése kétségtelen javára lesz ugy a protestantizmus, mint e hon érdekeinek.

A két protestáns egyház zsinata lélekemelő ünnepélyességek közt, egyszerre ült össze. A hangulatot különösen magasztossá tette annak az igaz testvéri érzületnek szemlélése, melynek számos tanujelét adta mindkét felekezet egymással szemben. Legfenségesebben nyilatkozott ez mégis a december 6-án tartott közös gyűlésen, a minek egyetlen tárgya az a nagyszabású, eszmedús beszéd volt, melylyel Győry Elek, az ág. evangélikus egyház egyetemes főjegyzője az 1790—91. évi XXVI. törvénycikknek emelt ércnél maradandóbb emléket. A kitünő szónoki mű általános mély hatást gyakorolt, mely bizonyára nem mult el azzal, hogy az ünneplő közönség szétoszlott, hanem eljut az, el kell jutnia hazánknak minden tájára, hol protestáns szív dobog, mert igazságosabban, tapintatosabban és emelkedettebben még senki sem szólt multunkról, mint e monumentális emlékbeszéd hatalmas elméjű szerzője.

Áldás legyen zsinataink működésén, hogy ne csak multunk lett legyen szép, hanem jövőnk dicsősége is biztosittassék mind az idők végéig. Lengje körül e végett a törvényhozókat a békeség szelleme, szálljon szívökbe az érdektől ment igazság szerelme. elméjükbe a bölcseségnek mind bővebb mértéke!

Zoványi Jenő.

Ébredjetek atyámfiai!

(Pár szó a sz.-udvarhelyi ref. kollégium válságos ügyében.)

«Mily szent örökség, mit reád hagyának,
E hajlék itt! — végső fokán hazádnak...

S mit hű apák szereztek és hagyának:
Hálátlanul az utód dobná halálnak?!
Kész szívvvel ápolják a rombadültet, —
Jöjj, gyámolítsd az oltár lángjait,
A mely körül ők lelkesedve gyűltek!»

Székely Miklós.

Székely őseink régi idők szokásai szerint, a kimagasló bérceken felgyújtott vésztüzekkel sürgönyözték meg egymásnak a veszedelmet, ha ellenséges hadak beütése fenyegette hegy-völgyes hazájuk nyugalmát. Ma nem fenyeget ellenséges hordák pusztító tömege, hogy a hegyek ormán felgyult vífágossággal kellene tudtul adnunk a közlő veszedelmet, de egyéb tekintetben annyi a nyomoruságunk ma is, hogy nem egyszer méltán felgyujthatnók a vésztüzet, hadd gyülekezzenek össze a nemzetségek, megvédendők a megvédeni valót legjobb erőiknek egyesítésével! Baj van a Székelyföldön, a székelyföldi protestántizmus szívében, központján, baj van, még pedig nagy! És nem késlekedem kimondani, hogy igénytelen soraimban a vésztüzet akarom fellobbantani, hadd ébredjenek és mozduljanak mindnyájan, kiknek mozdulni kell és bizonyítsák be tetteikben hazájok és egyházok iránti ragaszkodásukat! A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollégiumot olyan válság fenyegeti, melynek bekövetkezése a székelyföldi kálvinizmus e több évszázados intézményének, a hazafias érzület és vallásosság dicső múlttal tündöklő ez erősségének életét a végenyész szomorú lejtőjére fordíthatja.

De hát mi a baj? honnan származik a veszedelem, hiszen eddig egyebet nem hallottunk e fejlődő és hivatásának mindig megfelelő intézetről, mint hogy összes erőiknek megfeszítésével iparkodik a közoktatás terén mind magasabbra fokozott nívón megmaradni s kis körében szerény eszközeivel is a versenytéren becsülettel megállni? Igaz, nem szól e válságról még ország hire, világ krónikája, még csak az erdélyrészi, sőt közelebbiről a székelyföldi hívek egyetemének sincs elég tudomása arra nézve, hogy ismételhethé az ijedtség kiáltását «Hannibal ante portas!» de azért a baj meg van. Hangok halatszanak itt-ott, a hangokból suttogás, hir támad, eleinte kis körben, később mind szélesebben, aggodalmas arccal, a bizonytalanság nyugtalanító érzetét eláruló sohajtással fognak a hivatalosak új iskolai évi teendőikhez; mind ez annak a még bizalmas körben is hihetetlenül hangzó hirnek következtében, hogy az udvarhelyi ref. kollégium talán már a következő iskolai évben hat osztályú gimnáziummá deválválódik; a mi által tekintélyében, erejében, hatásában megcsappanva, kénytelen leendő régi és mindeddig becsülettel teljesített missziójáról lemondani, az otthelyi róm. kath. gimnáziummal és állami főreáliskolával nemesen folytatott versenynyel fölthagyni s lassankint a végenyészet karjaiba dülő halottá válni.

Hogy alaposabban tájékozhatjuk magunkat a szó-

ban forgó ügy felől, egy kis kitéréssel, a mely azonban a helyzet történeti fejlődésének szempontjából szükséges és szorosan a tárgyhoz tartozó, induljunk el azon ösvényen, melyen gyors léptekkel a jövő bizonytalanságát magában rejtő mai állapot szomorú valóságára jutunk.

Ujabbkori alkotmányos életünk megindulásával az önrendelkezését visszanyert nemzeti erő az eszmék forrongásában, a törvényeknek és intézményeknek, a célzott jó hatást nem egyszer kétesse is tevő lázas megteremtésében, a soknemű hiány buzgó pótlásában, s általán a minden téren szükséges haladás-szülte igyekezetben oly nagy, az egész nemzeti élet minden faktorát tevékenységre serkentő és az állami gépezet minden részét mozgásba hozó munkát kezdett, melynek körén kívül a közoktatás ügye teljességgel nem maradhatott. Az általános mozgalom minden nyilvánulásán és törvényesen biztosított eredményén föltalálható az államhatalom kiterjesztését, megszilárdítását és legfőbb uralomra emelését mutató törekvés. E mozgalom, e tevékenység, jellegével együtt, a közokt. ügy terén az 1883-ik évi középiskolai törvényben kulminál. Ismeretes az egyetemes anyaszentegyháznak kebelében akkor megindult, mélyreható vita, melyben az egyház autonomiáját, szabadságát féltő, konzervatív-theoretikus gondolkozással szemben az autonomia másodrendű sáncait a közössé teendett talajon való együttes építés előnyéért könnyebben feladó, s a szellemi előhaladásnak csak az anyagi gyarapodással való lehetőségét, s ennél fogva az utóbbinak szükségességét előtérbe állító liberális-praktikus irány, illetőleg az ő legerősebb fegyverét képező kényszerűség felekezeti közoktatásunk történetében korszakos változást hozott létre. Midnyájan látjuk az eredményt. Bármilyen színben tüntessük is föl a dolgot, tény az, hogy iskolaügyi autonomiánkból jelentékeny részt fölváltottunk az államsegélyek szépen csengő és minden évben kiutalványozott és utalványozandó apró pénzére, a mi különben nem is olyan nagy veszedelem, a melynek eleinte sokan tiszteletreméltó aggodalmaskodásaik közben vélték. Győzött a praktikus életszükségleteket, a fejlődésre elengedhetetlen kenyér és levegő szükségességét hangsúlyozó irány, s az állam által proponált do ut des elve alapján elfogadtuk nem egy iskolánk számára az államsegélyt. De másfelől annál bensőbbben, melegebben ragaszkodunk a megmaradt ősi vagyonhoz, s annál inkább igyekszünk az abban levő képességről az új erő okos fölhasználásával meggyőzni a világot. Szövetséget kötötünk a közoktatási téren az eddig velünk szemben idegen államhatalommal, mert láttuk, hogy régi, jó hangzásu egyházpolitikai dogmák és szép theoriák ismétlésével egy iskola sem él meg és nem lép előre a pénzforgatás és pénznelvelés művészetével csudákat mivelő mai korban; de nem teljesült, s isten kegyelméből nem is fog teljesülni az egyházok jövője egét sötét fellegekkel rajzoló theoretikusok aggodalma, mert urai vagyunk talán még, s azok is fogunk maradni iskoláinknak, tőlünk függ a tanítás és nevelés szellemének irányzása, s legjobb hitünk szerint autonomiánk erejével meg tudjuk védeni utódaink számára is azok ősi jellemét.

Alig jutott érvényre a fennebb említett középiskolai törvény, megindultak szegényebb középiskoláink kérvényei államsegélyért a konventhez. Az udvarhelyi ref. kol-

légium is számot vetve erejével, jövője követelményeivel s az uralkodó egyházpolitika áramlatával, kénytelen volt már 1885-ben megjeleni a kérelmezők sorában. Az egyházkerület ott kívánván először segíteni, a hol a leghalaszthatatlanabb volt az erősítés, a megállapított sorrend szerint legelsőben is a s. szentgyörgyi és zilahi, azután a szászvárosi kollégiumok ügyét juttatta megoldásra és a segélyezési sorrendben a legutolsó helyre került az udvarhelyi kollégium. Ez utóbbi azonban nem találván kedvet az államsegélynek kétséges megnyeréséből származható boldog jövődől feletti tétlen merengésre, gyorsan hozzáállott az önerején lehetséges előhaladás és erősödés munkálásához, s 1886-ban megkezdvén már tovább nem halasztható építkezését, 1888. őszén felavathatta a kor követelményeinek megfelelő és használatba vett új épületet. Ugyanazon évben rendszeresített, szintén saját erején, két új tanári állomást, s azokat be is töltötte kvalifikált egyénekekkel. E valóban elismerésre méltó áldozatok azonban, melyeknél különbet ily rövid idő alatt hazánk egy hasonhelyzetű iskolája sem mutathat föl, annyira kimerítették a kollégium pénztárát, hogy a főfelügyeleti jogot gyakorló államkormány azon mindinkább hangosabban és erősebben nyilvánuló követelésének, hogy a tanári állomások számát a törvényes 9-re azonnal kiegészítse, nem tud hirtelenében megfelelni. A kényszerítő szükség folytán megújította tehát az 1885-ki kérelmet az államsegély érdekében az idej konventen, még pedig 10,000 frt. egyzersmindenkori és 7000 frt. évi segélyért.

És itt kezdődik már most a szomorú fordulat. A mélt. konvent az iskolaügyi bizottság véleménye alapján a segélykérvényt ugyan fölterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, de «tudva, hogy ezen gimnázium 1885-ben is a segélyezendők sorában leghátul tétetett, tudva azt is, hogy saját erején felforgó hiányait el nem enyésztheti: ajánlja, hogy az esetben, ha a kért államsegély megnyerése késnék, és a kilátásba helyezett törvényes megintések csakugyan bekövetkeznének és az Igazgató-Tanács sem találna módot az intézetnek a törvény kívánalmainak megfelelő berendezésére, gondoskodjék az Igazgató-Tanács, hogy a történeti multtal bíró sz. udvarhelyi középiskolánk az államsegély megnyerhetőségig is, legalább 6 osztálylyal, a törvény kívánalmainak megfelelőleg berendezve megmaradjon.» (Egyetemes konventi jegyzőkönyv 1891. 68. jk. sz.) Álljunk meg egy kissé ennél a határozatnál, mert ez nevezetes egy intézkedés. Engedtessek meg kimondanom, hogy a mélt. konvent vagy rosszul, vagy sehogy sem volt informálva a sz. udvarhelyi ev. ref. kollegium valódi helyzetéről, jelentőségéről és missziójáról e határozat alkalmával. Nem löki vissza ugyan saját felekezeti iskolájának kérvényét, benyújtja azt az illetékes helyre, hogy sikertelenség esetén ne ő láttassék hibásnak, de mintha bizonyos volna az eredménytelenség felől, siet azonnal az udvarhelyi iskolának gyászharang szavaként hangzó utasítást adni, hogy gondoskodjék 6 oszt. iskolává összezsugorodni, hogy legalább így éljen, a mig élni tud.

Mi baj van ebben? hiszen ha másképp nem lehet, így összehúzódva kell élni, s punktum, mondhatja valaki. Pedig baj van atyámfia, hogy ne volna baj! Mert mit tesz az, hogy egy 200 évesnél idősebb, s illető kor isko-

lai szervezetének megfelelően főiskolai ranggal is birt, jelenleg 8 oszt. kálvinista gimnázium 6 osztályúvá devalválódjék a székelyföldi protestantismus középpontján? Teszi ennek az iskolának az enyészet útjára lépését, teszi a csendes elsorvadás, a végbukás gyors beállását.

Nem haszontalan vészharang-kongatás ez a beszéd, mert hogy az ilyenforma ut abban az eredményben végződik, minden elfogulatlan ember belátja, ha egy kis logikai fáradságot nem sajnál a szóban forgó ügy tüzetesebb vizsgálatánál. Hisz eltekintve attól, hogy az oly intézménynek, mint egy tanító-nevelő intézet, tanítótestülete tudományos, morális és társadalmi súlyából, növendékeinek létszámából, az iskola iránt meglevő közrökönszenvből és bizalomból, s az iskola egységes, egész szervezete által képviselt, s annak megfelelő misszió jelentőségéből természetesen összegyülemdő tekintély és erkölcsi erő elengedhetetlen feltétel mindig azon intézet közel jövőjének virágzására; és hogy a tekintélyben, hatásban és erőben való devalváció egy ilyen, szellem-erkölcsi célok következtében született és azokért élni akaró intézetre nézve annyi, mint midőn a fejlődő plántától a levegő és a talaj tápláló erejét elvonjuk, mondom, eltekintve ettől mi lesz a 6 osztályra összehúzódnak legközelebbi természetes következménye? Az intézet létszámának aránytalan megapadása. Igen, aránytalan. Mert nemcsak annyival lenne kevesebb növendéke, 6 oszt. szervezettel, az iskolának, a mennyi körülbelöl a hiányzó hetedik és nyolcadik oszt. normális népességi számának megfelelő, hanem sokkal kevesebb.

(Folytatása következik.)

Siculus.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. november 28.

Elnökölt főtiszt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak: Székely János, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József, dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, titkár.

A Kolozsvártt fölállítandó egyházkerületi papnevelő és tanárképző pedagógium részére megvásárolt külmagyarutcai Plihálféle épületes telek ügyében kötött vásári szerződés, a jogügyi bizottság jelentése alapján, bemutatattik és jóvá hagyatják, elrendeltetvén az ebből folyó intézkedések megtétele.

Az idej szeptemberben marosvásárhelyi kollégiumunknál megtartott érettségi javító vizsgálatok lefolyásáról beérkezett jelentés felsorolja a jelentkeztettek számát, a Szóts Farkas, budapesti ref. theologiai tanár kormányképviselő jelenlétében megtartott vizsgálatok lefolyását és eredményét, mely szerint ez úttal vissza, illetőleg a december havában megtartandó pót-vizsgálatra utasítottak néhányan. Az igazgató-tanár jelentéséből két mozzanat emelendő ki. Az egyik egy oly procedens esetére vonatkozik, a ki a mult tanév végén a Kun-kollégiumban az érettségi vizsgálat írásbeli részén áthaladt, de szóbelire nem állt, mihez képest az igazgató, a miniszteri utasításban ily esetre intézkedés nem foglaltatván, az idő sürgető rövidségéhez képest maga fordult a közoktatásügyi miniszterhez távirati úton, ki szintén táviratban adta meg az utasítást, melyhez képest a vizsgálat le is folyt az illetővel. A másik pont az igazgató ama megjegyzését

foglalja magában, hogy a javító, meg pótló érettségi vizsgálatok alkalmával az illető tanári kar előtt addig ismeretlen növendékek jelenvén meg, megeshetnék, hogy egyik-másik jelentkező személyére és körülményeire nézve a vizsgáló bizottság tévedésbe eshetnék, s talán egy-egy készületlen procedens nevében valamely idegen egyén állhatna vizsgálatot. Az Igazgató-Tanács magáévá tevén t. Bedőházy János, igazgató-tanár aa. álláspontját, fölkéri a közoktatásügyi minisztert, hogy e két szempontra nézve hiányos útasítását egészítse ki a megfelelő határozmányokkal, az utóbbi esetre nézve azt a konkrét javaslatot téve, hogy a bukottakkal konkurráló tanintézetek igazgatósága részletes adatokat legyenek kötelesek klienseikről szolgáltatni az illető vizsgáló bizottságnak.

Zilahi kollegiumunk egyik fiatalabb tanárának, szerzett érdemeire tekintettel, már most folyósíttatni kívánja 5-öd éves javadalmi pótlékát, holott az illető még nem töltötte be ötödik szolgálati évét. Az Ig.-Tanács, e tényre hivatkozva, nem teljesíti a jóváhagyás iránti kérést s megjegyzi, hogy, ha más címen jutalmat, vagy segílyt akar is a kollegium illető tanárainak részébe juttatni, ez iránt csak is a jövő évi költségvetés rendén történhetik gondoskodás, a mi ismét külön elhatározás alá tartozik.

A Bethlen-kollegium elüljárósága jelenti, hogy egy párhuzamos gimnázialis osztály számára kénytelen volt téli torna-helyiségül használt egyik termét lefoglalni s ez alkalmat arra kívánja fölhasználni, hogy az Igazgató-Tanács a kollegium torna-csarnok építése érdekében állami segíly iránt beadott, de elútasított kérésének kedvező clintézését ismét kérelmezze a miniszternél. Az Ig.-Tanács a terem lefoglalását, kényszerűen tudásul veszi, de a kérelem megújítását, a mi különben is csak az egyetemes konvent által történhetnék, most nem tartja időszerűnek.

Háromszékmegye közigazgatási bizottsága, a kir. tanfelügyelő jelentése alapján értesíti hatóságunkat, hogy a szotyori egyházközség az iskolája átalakítására és belső fölszerelésére nézve vett rendeletnek nem tett eleget, mihez képest a jelzett munkák végzése ismét elrendeltetik, azzal a meghagyással, hogy a sürgősen végrehajtandó rendelet eredményéről jelentés teendő.

A szolnok-dobokamegyei kir. tanfelügyelő, felpanaszolván megyéje területén a községi faiskolák elhanyagolt állapotát, kéri hatóságunkat, hogy felekezeti tanítóinknak rendelje meg a községi faiskolák gondozását és felügyeletét. Ig.-Tanácsunk, a lehetőséghez képest, kész, saját hiveink gyermekei érdekében, segédkezet nyújtani az államnak e tekintetben is, de éppen ezért s hogy alaposan járhasson el, fölhívja a kir. tanfelügyelőt, hogy a fenforgó konkrét eseteket közölje hatóságunkkal, hogy aztán célszerűen és a való adatokhoz képest tesse meg intézkedéseit.

A számvevő három kollegiumnak jövő évi költségvetését terjeszti elő, mindháromra nézve előre bocsátva, hogy az előbb adott útasításoknak megfelelnek. A három kollegium a következő: a nagyenyedi 259 frt. fölösleggel; a kolozsvári 294 frt. 51 kr. fölösleggel, az elüljáróság kérvén egyszersmind, hogy Gráf Jakab tanár 1000 frtos fizetése, a francia nyelv tanítá-

sáért eddig élvezett 60 frt. díj elejtésével, 1200 forintra emeltessék. Miután azonban, e kollegiumi tanárok alapfizetése oly föltétellel emeltetett utóbb 1200 frtra, hogy netaláni hiány esetén, a tanári javadalmak arányosan csökkentetni fognak, e kérés kiegészítésre visszaküldetik, kimutatandó levén, hogy Gráf Jakab tanár fizetéséből mennyi számíttatik alapjavadalomnak; végre a s. - s. e n t - g y ö r g y i 1767 frt. fölösleggel.

É—n.

Az ev. ref. egyház zsinatja.

Az előértekezlet.

Dec. 4-én jöttek össze az ev. ref. egyház zsinati küldöttei, hogy belefogjanak a rájuk várakozó nagy és jelentős munkába.

E napon csak előértekezletet tartottak, melyre a Lónyay-utcai reform. gimnázium nagyterme zsufolásig megtelt. Kun Bertalan, a tiszáninneri egyházkerület püspöke mint korelnök nyitotta meg. Üdvözölte a megjelenteket és kijelentette, hogy ez előértekezletnek kettős célja van. Az egyik az, hogy a megválasztott zsinati képviselők egymással kölcsönösen megismerkedve, egymás iránti bizalommal eltelve kezdjék meg a holnapi napon törvényhozási működésüket. A másik célja az, hogy a holnap megnyitandó zsinat tanácskozási sorrendjét megállapítsa.

Ezután Tóth Sámuel konventi jegyző előadása alapján megállapodott az értekezlet abban, hogy a zsinat holnap délelőtt 10 órakor a megyeház nagytermében vegye kezdetét s először is a zsinattartást megengedő királyi leirat olvastassék föl. A tisztikar megválasztása után pedig 12 tagu küldöttség menesztessék a testvér ág. hitv. evangélikusok zsinatára üdvözlés céljából. Ezek után szóba került az 1881—82-iki évben Debrecenben tartott országos zsinaton megállapított tanácskozási és ügyrendi szabályzat, majd hosszabb vita támadt a fölött, vajjon a zsinati képviselők a holnapi napon diszruhában jelenjenek-e meg, vagy nem. Bánffy Dezső báró, főgondnok, Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter, Beöthy Zsigmond, Kun Bertalan püspök, Isaák Dezső orsz. képviselő és Tisza Kálmán felszólalása után az értekezlet elhatározta, hogy minden konventi tagnak szabad tetszésére legyen bízva a diszruhában, vagy a nélkül való megjelenés, csupán a küldöttségek tagjai kötelesek küldetésöknek diszmagyarban, illetőleg lelkészi ruhában eleget tenni.

Napirendre került ezután a holnapi napon véglegesen megválasztandó két elnök, két alelnök, hat jegyző és egy zsinati gazda kijelölése. Szász Károly püspök azt hiszi, hogy minden jelenlevő érzelmeit tolmácsolja akkor, a midőn a világi elnökké való megválasztásra, a nemcsak koránál, de érdemeinél fogva is tiszteletreméltó Vay Miklós bárót, (Éljenzés) egyházi elnöknek pedig a minden zsinati tag által nagyrabecsült Kun Bertalan püspököt ajánlja. (Éljenzés.) Az alelnöki tisztségre világi részről Tisza Kálmánt, egyházi részről pedig Pap Gábor püspököt hozza javaslatba. (Éljenzés.)

A jegyzői tisztségre kijelölték világi részről: Vég hely Dezsőt, Tisza Istvánt és Kolozsvári Sándor drt.; egyházi részről: Mitrovics Gyulát, Szilágyi Áront és Tóth Sámuel, zsinati gazdává: Zseny József pestmegyei aljegyzőt.

Végül még kijelölték a holnapi napon az ág. hitv. evangélikusok zsinatára menő 12 tagu és a december 6-án a testvéregyház istentiszteletén résztvevő 32 tagu küldöttséget.

E szerint a 12 tagú küldöttségnek, a melyet Szász Károly és br. Bánffy Dezső fognak vezetni, tagjai: Antos János, Sipos Pál dunamelléki, Darányi Ignác dr., Antal Gábor dunántúli, Farkas Ábrahám, Fejes István tiszáninneni, Bernáth István, Lukács Ödön tiszántúli, Zeyk Gábor és Bartha Lajos erdélyi képviselők.

Az előértekezleten egy angol vendéget is bemutatnak, Matthews drt., az egyetemes presbyteri szövetség központi titkárát Londonból, a ki holnap fogja üdvözölni a szövetség nevében a zsinatot.

Az alakuló gyűlés.

A zsinat alakuló gyűlésére csaknem összes tagok megjelentek. Kevéssel 10 óra után érkezett meg Vay Miklós br., a kit szünni nem akaró éljenzéssel fogadtak. Kun Bertalan püspök ezután lendületes imát mondott s aztán néhány szóban Vay Miklós br. üdvözölte a zsinat tagjait.

Tóth Sámuel konventi jegyző olvasta föl ezután Csáky Albin gróf vallás- és közoktatásügyi miniszternek következő átiratát

Nagyméltóságu báró, főgondnok ur! Ő császári és apostoli királyi felsége f. évi május hó 14-én, Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával, legmagasabb engedélyével legkegyelmesebben hozzájárulni méltóztatott ahhoz, hogy a magyar ev. reformált egyház zsinatja, az egyetemes konventnek ez évi április 20-án kelt legalázatosabb felségfolyamodványában elősorolt tárgyak fölötti tanácskozás és határozás céljából 1891. évi december hó 5-én Budapestre egybehívassék, ott megnyitassék és megtartassék a nélkül, hogy az 1890—91. XXVI. törvénycikk negyedik szakasza értelmében fentartott s biztos kirendelésére vonatkozó jogát ő felsége jelenleg érvényesíteni szükségesnek látta volna; (Zajos éljenzés) egyebekben az idézett törvénycikk idevonatkozó rendelkezései szorosán megtartandók levén. Van szerencsém erről nagyméltóságodat, hivatkozással f. évi április hó 25-én kelt nagybecsű átiratára szives tudomás, mihez tartás és a szükséges további intézkedéseknek saját autonom hatáskörében leendő megtehetése végett ezennel értesíteni. Fogadja nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Budapesten, 1891. évi június hó 5-én. *Csáky Albin gróf.*

Az éljenzéssel fogadott átirat felolvasása után Vay Miklós br. a zsinat nevében hálás köszönetét fejezi ki a királyi kegyért, kérve, hogy annak idejében küldöttségileg is történnék meg ugyanez. (Általános helyeslés.)

Az igazoló okiratok beszédével Teleki József gróf, Tisza István, Györy Lajos és Révész Kálmán korjegyzők bizattak meg. A munkálat eredménye az, hogy a 114 zsinati tagból megjelent s igazoltatott 104.

A tisztikar megalakítása a következőkben történt meg. Elnökök: Vay Miklós br. és Kun Bertalan; alelnökök: Tisza Kálmán és Pap Gábor; jegyzők: Véghely Dezső, Kolosvári Sándor, Tisza István világi; Tóth Sámuel, Szilády Áron, Mitrovics Gyula egyházi részről; gazda: Zseny József. Megválasztatott ezután az ág. ev. egyház zsinatát üdvözölő bizottság, mely rögtön el is indult, hogy megbiztatásának eleget tegyen. Megállapított továbbá azok névsora, kik az ág. ev. templomban a dec. 6-án tartandó ünnepélyes istentiszteleten a ref. zsinatot képviselni fogják.

Ekkor érkezett meg az evang. egyház üdvözölő küldöttsége: Péchy Tamás és Sárkány Sámuel vezetése alatt.

Péchy Tamás szép beszédben jelentette, hogy az ágostai ev. egyház is ma tartja zsinatát és a testvéri szeretet zálogául hozza a testvéregyház üdvözlését. (Éljenzés.) Aztán kérte, hogy a ref. zsinat küldöttség által képviseltesse magát a holnap délelőtt tartandó ág. ev. istentiszteleten.

Vay Miklós br. köszönetet mond az üdvözléért és örvend annak, hogy a két felekezet együtt is fog tanácskozni. (Éljenzés.)

A küldöttség távozta után Vay Miklós báró tartott hosszabb beszédet, a melyben főleg a zsinat előzményeire vetett visszapillantást. Aztán előadta, hogy a zsinat főtárgya a javítások és módosítások megtétele az egyházalkotmány ama szervezetén, a melyet a legközelebbi zsinat megalkotott és a király szentesített.

Megemlékszik arról a megtisztelő figyelemről, a melyben a zsinatot a preszbiteri rendszert követő ref. egyházak szövetsége részesítette, midőn központi titkárát: Mathews G. D.-t a zsinat üdvözlésére elküldötte. Kéri, hogy a nemes rokonszenvet hasonló érzellemmel viszonozzák. (Éljenzés.)

Mathews G. D. lelkesedéssel elmondott hosszabb, angol beszédben üdvözölte a testvéreket, mire röviden báró Vay Béla válaszolt szintén angolul. Végül az elnökök és alelnökök köszönték meg a megválasztásukkal mutatkozó bizalmat.

A két prot. egyház zsinatainak közös ünnepi gyűlése.

Óriási érdeklődés mellett folyt le dec. 6-án a közös ünnepi gyűlés, melyet úgy az ág. ev., mint az ev. ref. templomban ünnepélyes istentisztelet előzött meg. A zsufolásig telt templomok közül a ref.-ban Kun Bertalan imája s Szász Károly beszéde, az ev.-ban Sárkány Sámuel imája és Zelenka Pál beszéde keltett áhítatos hangulatot a közönségben. Ezzel a hangulattal ment aztán kiki az ünnepi gyűlésre, hol aztán szokatlan magasra csapott a lelkesedés lángja.

Riadó éljenzés fogadta a terembe lépő Vay Miklós bárót, ki Karsay Sándor ev. püspök, mint a zsinati gyűlés egyházi elnöke mellett foglalt helyet és mint a gyűlés világi elnöke, a következő beszéddel nyitotta meg a gyűlést:

Elfogódik lelkem azon szokatlan és ritka tünemény hatása alatt, hogy mindkét evangélikus hitfelekezet zsinati képviselőit itt együtt tisztelhetem és üdvözölhetem. Egyfelől visszaszáll lelkem hitbeli őseink közös zsinatainak korszakára, a midőn hazánkban a protestánsok a 16. században még együttesen fáradoztak és buzgólkodtak a protestantizmus nagy élő fájának meggyökeresítésében, igaz hittel, szabad meggyőződéssel. Majd a különleges elválás megtörténnén, minden hitfelekezet önállólag, de ugyanazon alapokon szervezte hazafiás meggyőződése szerint a maga egyházát. Az alap, melyen működtek, mindig ugyanaz volt, a bekövetkezett nehéz harcok, a melyek elsöpörték mindazt, a mi már megteremtett, a két felekezet egyetértését nem tudták megzavarni. Egyházkerületeink a legmostohább időkben is együtt éreztek és mindig igyekeztek az elvesztett tért visszafoglalni. Működtek a haza javára, boldogságára és törekedtek elvesztett jogaik helyreállítására. A felvilágosult szellemű II. József császár kiadott pátensében annyira a menyire igyekezett a protestáns felekezeteknek jogait megóvni, de a mint tudjuk, ez neki nem sikerült, mignem II. Lipót

király, mindjárt trónraléptekor, a régi törvényeket visszaállította. Neki köszönhető az 1891. 26 tc. becikkelyezése, a mely a protestánsoknak megadta a jogot a szabad vallás-gyakorlatra. Eme törvény alkotásának százados évfordulóját ünnepeljük mi most templomainkban és összejöveteleink alkalmával. Méltó tehát, hogy ama dicső király emlékét, a kinek e törvény megalkotása köszönhető, fentartsuk és viszszyant autonomiánkat is minden tekintetben sértetlenül fentartani igyekezzünk. (Éljenzés.)

És most fölkérem Győry Elek urat az emlékbeszéd megtartására. (Halljuk!)

E felhívás után egy külön e célra felállított emelvényről mondotta el Győry Elek orsz. képviselő másfél óráig tartó beszédét. A remek beszéd hatása valóban leirhatatlan volt s csak sajnálnunk lehet, hogy tér szűke miatt a maga egészében nem lehet közölnünk. Kivonatosan viszont azért nem ismerethetjük, mert nem akarjuk a legcsekélyebb mértékben sem megfélelegesíteni, hanem figyelmébe ajánljuk minden érdeklődőnek, hogy azt annak idejében szorgosan áttanulmányozni el ne mulasztja.

A beszédet szünni nem akaró taps és éljenzés követte. A zsinati képviselők egyre-másra gratuláltak Győrynek, miközben Vay Miklós báró elnök felállott és a meghatottságtól remegő hangon, könyező szemekkel a következőket mondotta:

Mélyen tisztelt gyülekezet! A hallottak után felzajlott tetszés, meglegedés és öröm zaja, magában foglalja már azon köszönetet is, a melylyel nem adóznunk lehetetlen ezen monumentalis beszédnek hallatára, a mely, ki merem mondani, egyházaink történetében kétségtelenül egy új korszakot fog képezni. (Élénk tetszés.) Szép eszme volt szerintem és majdnem a legszebb, a midőn azt méltóztatott mondani, hogy az 1791. XXVI. tc.-nek mi vagyunk örökösei; szép volt az is, a midőn kimondani méltóztatott, hogy a protestáns felekezetek feladata a felvilágosodás, művelődés és hazaszeretet fejlesztése. (Éljenzés.)

Ne gondoljuk, hogy az, a mi itt elmondott, elhangzik a levegőben, mert az itt visszhangra talál, és visszhangra talál ama protestánsok kebelében is, a kik, bár távol vannak, de lélekben velünk egyesülve, figyelemmel kísérik a mi működésünket (Tetszés.) Nem akarok tovább menni a beszédben, de azt hiszem leghelyesebb lesz, ha eme gyülekezetben, a melynek emléke fönn fog maradni az én emlékezetemben is, ama kevés napon keresztül, a mely még részemre fenn van tartva (Zajos éljenzés), szóról-szóra ismétlem azt, a mi az imént elmondott, hogy áldást mondunk elődeinkre mind azért, a mit nekik köszönhetünk, hálával elteve egy szívvel lélekkel végezzük mai megemlékezésünket: Áldás emlékökre. És fogadjuk, hogy követni fogjuk az ő példájokat. (Megmegujuló zajos tetszés és éljenzés.)

Még Karsay Sándor ev. püspök szólalt fel és a következő beszédet mondotta:

Mélyen tisztelt gyülekezet! Ezen nevezetes, mondhatom történetileg nevezetes pillanatnak és a most lejátszódó eseménynek hatása alatt, indítva érzem magamat a két testvéregyház közérzelmeit tolmácsolva, hálámat kifejezni nagyméltóságú báró Vay Miklós ő excellentiájának. (Dörgő éljenzés szakítja félbe a szónokot. Vay Miklós báró feláll, meghajtja magát a gyűlés előtt, mely csak percek múlva hagyja abba az éljenzést.)

Hálánkat és köszönetünket fejezem ki, hogy közöhangunkat méltányolva, ezen gyűlés vezetését elvállalni kegyeskedett. Mert megvallom, hogy a milyen közös volt óhajunk, hogy a magyarországi két protestáns egyetemes egyháznak nesztora gyűjtsön itt össze bennünket, éppen olyan közös örömmel tölti el e pillanatban szívünket ama látvány, hogy ő nagyméltósága emez óhajunkat teljesíteni kegyes volt. (Éljenzés.) A kegyelem istenének áldása kísérelje őt minden lépésében, a melyet még a haza és az egyház javára tenni fog. (Éljenzés.)

Az éljenzéssel és tappsal fogadott beszéd után az elnök köszönetét fejezve ki a zsinat tagjainak, a gyűlést feloszlatta.

TÁRCA.

Az emberi és isteni.

Apost. Csel. V. 38—39. Ha emberektől vagyon e tanács és dolog, semmivé leszen; ha pedig istentől vagyon, ti fel nem bonthatók.

Kedves atyámiai!

Majdnem kétezer esztendővel ez előtt hangzottak el ama szavak, melyeket textusomban felolvassék, és ma is, holnap is, és a világ végezetéig úgy fognak hangzani, mint egy örökigazság. E szavak lecke mindnyájunkra nézve, hogy semmit ne tegyünk isten törvénye ellen; intés azokra nézve, kik feltartóztatni akarnák az emberiség szellemi előhaladását; vigasztalás, midőn ma is láthatjuk, hogy nem egyszer lábbal tapodják istennek országát, és hatalmas bátorítás nekünk, hogy érdemnek vegyük, dicsőségünknek tartsuk, midőn nem csak munkálkodunk, de szenvedünk az igazságért.

A mi tanács és dolog embertől van, semmivé leszen. Semmivé! Minő rettentő ítélet, melyet igazol a világtörténet, igazol a mindennapi tapasztalás. Országok, birodalmak, trónusok emelkedtek népeknek erején, hatalmán, hősiességén, önfeláldozásán: hol vannak, hová lettek? Világot verő ural-

kodók minden dicsősége, csak mint a mezőknek őszi virága, melyen ha átmege a hideg fuvalat, még a helyét sem találhatni meg. Semmivé lett! Ajak róla nem beszél; szív érte nem dobog; a lelkesedés szárnyára nem veszi; bölcsőjét, sirját nem keresi senki: elenyészett abban a véghetetlen ürességben, a melynek története nincs. Története ennyi: embertől volt, semmivé lett!

A mi pedig istentől van, ti fel nem bonthatók. Föl-emelhetik szavukat a szenvedélyek, az indulatok, a gyűlölet, a harag és boszuállás; csattogtathatják szárnyaikat a természet elemei, bömbölhet a vihar, zúghatnak a szélvészek, kiönthetnek a tengerek, összeomolhatik a mindenség: de a mi istentől van, a romok felett is ott fog lebegni mindörökké! Mert az ember mai és tegnapi, úgy lehet, holnap nem leszen, és a mi tőle származik, elmulandónak kell lenni; az isten volt, van, leszen mindörökké, és a mit ő teremt, az fel nem bontható.

Atyámiai! E szent órában kettős ünnepet szentelni gyűltünk fel e szent órában. Ma a magyarországi egyetemes, evangelium szerint reformált egyházak minden templomában, hárommillió református embernek ajkán zendül az adventi

öröm és hárommillió református ember szenteli meg kegyeletes emlékezetét annak a napnak, mely éppen százszázötven évvel ezelőtt adta egyetemes egyházunknak az 1790/1 évi 26. törvénycikket, mely védbástyája ma is alkotmányunknak, állampolitikai helyzetünknek és a mely soha el nem évülhető bizonyítéka annak, hogy a mi embertől van, semmivé lesz; a mi istentől van, fel nem bontható.

Jertek, atyámfiai, elmélkedjünk ez igék felett, és elmerülve az emberi és isteni dolgok szemléletében, érezve lelkünkben az örökkévaló isten iránt való hálát: legyünk hivek a kevesen, buzgók a ránk bizottakban, erősek református hitünkben, és szeretetünkben Krisztus igaz tanítványai.

Atyámfiai! A megváltó bevégezte e földön munkáját. És bevégeződött egyszersmind az a fenséges élet, mely ott kezdődik a Jordán partján ama kijelentésben: «*ez a magam fia, a kiből én kiengesztelttettem*»; és ott nyeri betetőzését a Galgota keresztyén ama gyötrelmes felsóhajtásban: «*én istenem, én istenem, miért hagyál el engemet?*» A keresztyén megsejtenéssel jeltévé lett az új életnek. Mert a megfeszített nem maradt a halálban, hanem a negyvenedik napon, mint az írás mondja: felvitették a mennybe és megkezdődik ama világtörténelmi, óriási harc, melyben szembe állanak egyfelől az egész régi világ, másfelől a gyöngy, az erőtlenség tanítványok, e bárányok a farkasok között; szemben áll az isteni örök igazság és az ember korlátozottsága, tévedése, örök bűne.

Milyen fenséges látvány. A zordon tél küzdelme a májusi napsugárral. Itt-ott még setét felhők borítják a keleti láthatárt, a fagy jéggel borítja még a vizek kristály hullámain, még egy-egy késő vihar olykor megrázza a lombtalan ágakat, de a göröngyek alól már kél a zöld fű bársonya, nedvet bocsát a rügyek finom szövete, egy-egy madár próbálja már zengeni a szabadság, az új élet dalát. Vajjon, melyik lesz a győzedelmes? Ki kételkedhetnék azon, ki valaha tavaszt látott.

A tanítványok hirdetni kezdik a Krisztust, azt, a ki feltámasztatott. Azt a szellemet, azt a gondolatvilágot, mely belső ösztöneivel, és külsőleg ható képességével arra van hivatva, hogy új rendet teremtsen az emberiség, az egész világ társadalmi, álladalmi, erkölcsi és vallásos életében. Soha még oly ellenállhatatlan igazsággal meg nem szólalt az örök-isteni, mint Jézus Krisztusban, mint e tanítványokban. A vallások addig nem voltak egyebek, minthet állam-fentartó eszközök, melyekben a külső, a látszat, a fegyelem volt a minden. Csak most zendül végig a világon: az isten lélek, az emberiség atyja; Jézus Krisztus isten egyszülött fia, de mi mindannyian fiai és leányai vagyunk; mi mindannyian, kicsinyek és nagyok, szegények és gazdagok, bölcsék és együgyűek, hatalmasok és szolgák együtt alkotjuk istennek országát, melynek fundamentuma világosság, igazság, hit, remény, szeretet; nyilvánulása a könyörület, az irgalom, megbocsátás, a lelkiismeret szabadsága, az egyén függetlensége a hitre tartozó dolgokban, és az öntudat tisztasága. Soha még ily fenségesen meg nem szólalt az örök-isteni, mert ezek az emberi léleknek örök szükségé, örök szomjúsága voltak.

Vagy, azt kérditek atyámfiai: mi az az örök isteni? Mi az örökkévalóság? A régiek úgy próbálták kiabrázolni, hogy egy nőalakot festettek, két kezében a nappal és holddal; tehát, állandó világosság. Mások jobb kezébe egy gömböt adtak, melyen egy főnixsz állott, tudjuk, hogy e madárról az

képzelték, hogy önnön hamvaiból önmagát újra teremti; vagy a gömböt kiegészítették egy kormány-pálcával; tehát, a folytonos teremtés, a folytonos kormányzás. Örökkévalóság! Egy oly fogalom, mely nem ismer tért, időt, határokat.

Atyámfiai, tudnátok-e ti képzelné tavaszt illat, napsugár, madár-dal nélkül: nyáresti alkonyatot a mennyboltozat csillagvilága nélkül? Tudnátok-e ti képzelné édesanyát önfeláldozó szeretet, gyermeket a hála érzelme nélkül? El tudnátok-e képzelné, hogy az árva gyermek meztelenül, éhen haljon az útfélen; hogy a harag, a boszú, a gyűlölet üljön diadalmat, s lábbal tapod minden nemesebb érzést, minden magasztos gondolatot? Ugy-e, hogy mindez elképzelhetetlen; úgy-e, hogy titeket is az teszen boldoggá, a mi szent, igaz, a mi szárnyat ad lelkötöknek, ha jót cselekesztek; az az édes öntudat, hogy meggyőztétek önmagatokban a szenvedélyeket, az indulatokat; a lelkiismeret csöndessége, hogy hulló könnyeitekkel bár, de lelkötök körül elmostátok a bűnök szennyét, s egy szebb világban vár egy szebb élet jutalma. Ez az örökkévalóság, ez az örök-isteni A mester eltávozását után, ezt hirdették, ezt prédikálták a tanítványok, az apostolok: letörülve a hulló könnyeket, bekötözve a fájó sziveket, gyógyítván a betegeteket Jeruzsalemnek határában.

Jutalmuk? Üldöztetés, tömlöc, megostoroztatás. És mikor tanácsot ültek volna felettük a papi fejedelmek, felállott egy Gamaliel nevű farizeus, törvénytudó, kit az egész község becsületben tart vala és szólt: Izraelnek férfiai, mit cselekesztek ezekkel az emberekkel? Nem emlékeztek Teudásra, sem a galileai Judásra, kik Messiásnak adták ki magukat, sok népet hitettek el, de mert elmuló dolgokra törekedtek, világi hatalomra vágytak: elvesztek, és a kik nekik hittek, eloszlottak. Hagyjátok ez embereket békében: ha emberektől van az ő dolguk, semmivé lesznek; ha pedig istentől van, ti fel nem bonthatjátok.»

És Gamalielnek igaza volt. Gamaliel bölcsen beszélt. A példa, a mit felhozott, találó. Teudás és Judás lázítók voltak, kik hatalomra, földi dicsőségre törekedtek, elmuló javakra vágytak. S a mit a földtől kérünk, azt a föld visszaveszi; az élet kívánságai elmúlnak az étellel. Az istennek ügyei benn vannak a lélekben, mint örök szükségek: a gondolat, az ige, az eszme, az az erkölcsi világrend, mely soha meg nem áll, halad a tökéletesedés felé. Akadályok gördülhetnek elébe, úgy tetszik, mintha el volnának temetve, de soha meg nem halnak, fölkelnek a sírból, mely felett hangzik a szózat: a mi istentől van, azt ti fel nem bonthatjátok; mert az ég és föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak. Ez Krisztus beszéde, Krisztus evangéliuma, ez az isteni dolgoknak ereje minden hívő idvességére, melyet a megváltó hirdetett, kinek elfogadására készülünk. Ez az adventi napok öröme.

(Vége következik.)

Szász Gerő.

Különfélék.

== **Lapunk szerkesztője** a zsinat ülésezéseinek folyama alatt Budapesten tartózkodván, helyette a szerkesztői teendőket ez időig Z o v á n y i J e n ő, kolozsvári lelkész fogja végezni.

== **Az ev. ref. zsinattal egyidejűleg** az ág. ev. zsinat is megkezdődött. Ünneplés hangulat uralkodott még eddig ezen is. Prónay Dezső báró, a kimagasló tehetségű egyetemes felügyelő nagyszabású lendületes beszéddel vezette be a tanácskozásokat. Elnökké választottak: Péchy Ta-

más, kerületi felügyelő és Karsay Sándor püspök. Ők vannak tehát hivatva, hogy egyházokat szervezkedő munkájában vezessék s remélhető, hogy olyan kitünő dolgozó társak segédkezése mellett, mint a milyeneket e zsinat tagjai között is szemlélhetünk, sok üdvöset fognak létrehozni. Sajnos, hogy az erdélyi, szász egyházkerület távol tartja magát hitsorsosai nemz. törekvésétől.

== **Egyházkerületünk** zsinati képviselői kivétel nélkül mindnyájan megjelentek a zsinatnak már alakuló gyűlésére is. Hiszszük és reméljük, hogy ott létök az egyetemes magyar ref. egyház javára meg fogja teremni áldásos gyümölcsseit.

== **Fényesen sikerült közebédet** tartottak hétfőn, dec. 7-én a két protestáns zsinat tagjai a budapesti vigadóban. A szép pohárköszöntők többnyire nagyjelentőségű nyilatkozatokat tartalmaztak s egytől-egyig lelkes éljenzéssel végződtek. Prónay Dezső br. a királyért, Tisza Kálmán a kormányért, ugyancsak Prónay br. az agg Vay Miklós báróért, Karsay Sándor, ág. ev. püspök a két zsinat működő világi elnökeiért: Tisza Kálmánért és Péchy Tamásért, Pap Gábor, ev. ref. püspök a megelőző napon tartott emlékünnepele templomi szónokaiért s főleg a közös gyűlésen sze-

replő György Elekért, gr. Bethlen Gábor Prónay Dezső báróért, Podmaniczky Géza br. a Szászokért, Antal Gábor Baltikért, a sokat gyanusított, de hazafiasságát immár bebizonyított ev. püspökért, György Elek Szilágyi Dezsőért, Kovács Albert br. Kaas Ivorért emelte poharát.

== **A községi és felekezeti tanítók fizetésének** rendezéséről szóló törvényjavaslatot dec. 5-én nyújtotta be a közoktatásügyi miniszter a képviselőházhoz. Az egész ház pártkülönbség nélkül megéljenezte a kiváló buzgalommal és jóakarattal munkálkodó minisztert. Bővebben szándékozunk a törvényjavaslat főbb intézkedéseit ismertetni, s ennél fogva most csak annak kijelentésére szoritkozunk, hogy az régen érzett szükségnek elenyésztesítésére levén hivatva, már egyedül e szempontból is méltánylást érdemel, s csak üdvözölni lehet.

== **Borsay Samu ev. ref. Chorálkönyvére** eddig számos előfizetés érkezett be, s még mindig jönnek, a miért is a kiadó (Baldi Károly, nagy-enyedi könyvvarus) tudatja az érdekeltekkel, hogy az előfizetés határidejét december 25-ig meghosszabbította, s addig akár az előfizetés díját, vagy pedig az előjegyzést elfogadja.

HIVATALOS RÉSZ

3135—1891.

KÖRLEVÉL,

összes m. tt. kollegiumi elöljáróságainkhoz és t. pap aaihoz.

Főt. Kún Bertalan, tiszáninneni ev. ref. püspök urtól mint a Károlyi-emlékünnepele intézőjétől és a Károlyi-alap kezelőjétől, főt. püspök aa utján, azt a sajnálatos értesülést vettük, hogy a Protestáns Irodalmi Társaság javára közzétett Károlyi-emlékkönyv példányai nem találnak oly mennyiségben vevőkre, a mint a kitűzött üdvös czél szempontjából óhajtható volna és protestáns testületeinktől méltán megvárható lenne.

Miután Ig.-Tanácsunk, a maga részéről is, teljes méltánnyal viseltetik mind a Károlyi-emlékkönyv értékes tartalma és díszes kiállítása, mind az elterjesztésével összekötött s minden igaz protestáns hitrokon által megsziyleendő czél iránt; ezennel teljes bizodalommal hívjuk föl a címzett hatóságainkat és aait, hogy a hozzájuk küldött, vagy küldendő Emlékkönyv-példányokat saját hatáskörükben elárusítani és megszerezni egyházas köteleességökké tegyék s a befolyt vagy befolyandó összegeket mielőbb nt. Radácsi György, sárospataki ev. ref. theologiai tanár urhoz küldeni sziveskedjenek, annyival inkább, mivel főt. Kún Bertalan püspök ur csak az összegek beérkezése után számolhat el a Károlyi-alap és emlék hozzá befolyt és befolyandó pénzeiről.

Ismételten kérjük az ügy érdeméhez mért legnagyobb buzgóság erélyes kifejtését.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának Kolozsvártt, 1891. dec. 2-án tartott üléséből.

Dr. Szász Béla,
előadó ig. tanácsos.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

3036—1891.

KÖRLEVÉL,

összes t. pap aaihoz.

Az ev. ref. «Vallásos iratokat terjesztő egyesület» felügyelete alatt megjelenő «Téli Ujság» című képes vallásos néplapra, melyet t. Budai János békési segédlelkész aa. szerkeszt és Hornyánszky Viktor budapesti könyvkereskedő és könyvnyomdatulajdonos ad ki s mely december, január és február hónapok minden szerdáján fog továbbra is megjelenni, föl hívjuk összes t. pap aainak figyelmét s elvárjuk e minden tekintetben pártolásra méltó vállalat iránti buzgó érdeklődéseket. A Téli Ujság előfizetési ára példányonként a megjelenés három havára, csupán 26 krajcár, de a lap, tekintve e csekély árt s a postai szállítás aránylag tetemes költségét, csak tiz példányonként küldhető szét. Elvárjuk tehát t. pap aaitól, hogy egyházközségek hivei között s a netalán meglévő népkönyvtárak, avagy iskolai olvasó-termek számára, esetleg az egyházközségi -pénztárak terhére is, leg-

alább tiz példányra szóló előfizetést, szereznek, illetőleg foganatosítanak, gondoskodván arról is, hogy az előfizetett összegek mielőbb Budapestre, Hornyánszky Viktor kiadóhoz küldessenek, valamint arról is, hogy a hetenként érkező számok az illetőknek pontosan kiosztassanak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. dec. 2-án tartott üléséből.

Dr. Szász Béla,
előadó ig. tanácsos.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

3220—1891.

KÖRLEVÉL,

Mindenik erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

Tudomásvétel végett értesítjük a m. t. t. Elöljáróságokat, hogy a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumban f. é. dec. 17-én tartandó pót-, illetőleg javító érettségi vizsgálatokhoz a vallás- és közokt. m. kir. miniszter ur f. é. nov. 29-én 53-339. sz. a. kelt leírásával, dr. Schilling Lajos kolozsvári egyetemi tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1891. december 3.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1441—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői egyházmegyébe kebeleztet b.-besenyői egyházközság kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott lakás, és egyházhatósági becslés szerint 162 frt 87 kr.

Pályázati határnap december 25. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. Dicső-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1891. dec. 8.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

988--1891.

FELHÍVÁS,

Hivatalosan kérem t. lelkész aait, hogy, miután még 41 községből az országos közalap, hat lelkészről a költségvetés, tizennyolctul a vagyon-leltár nem jött be, felelősség terhe alatt küldjék be; továbbá, az adventi persely-pénzt ellennyugtával, ugyszintén nyugtájokat mindazok, a kiknek 1892. január 1-én esedékessé válik bármi című segélyök, dec. 20-ig küldjék be. Egyszersmind kérem lelkészársaimat, hogy tudásuk előre, miféle nyomtatványokra lesz szükségök.

Doboka, 1891. december 6.

Nagy Lajos,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. December 17.

51. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

U j ü n n e p e k.

István király napját országos törvénnyel emelte nemzeti ünneppé Magyarország törvényhozó testülete. S ez a törvény már az idén nem csak kihirdetve, de hatályba is volt lépve István király napja előtt. Az erre vonatkozó hivatalos értesítések jó idején szét voltak küldve a községekbe. Meg is ünnepeltük annyiban, hogy e napon munkaszünetet tartottunk. E napot megelőzőleg kérdést intéztek hozzám, hogy összehuzatom-e a harangokat és ünnepi módon fogok-e isten-tiszteletet tartani? Mire én azt feleltem, hogy e napnak általános megünneplése inkább csak a munkaszünetre vonatkozik, és én sem a harangokat össze nem huzatom, sem ünnepi isten-tiszteletet nem tartok, bár nekem is nemzeti ünnepem ez, mert én is magyar vagyok, s mint magyar, épp oly melegen érzek az első koronás király emléke iránt, mint akármelyik katolikus, de egyházi ünnepet nem csinálhatok e napból, mert erre egyházi felsőségetől nincs rendeletem, aztán meg a protestánsok amugy sem szoktak szenteket avatni, s azoknak külön ünnepet szentelni. Hát ha így van, maradjon annyiban a dolog, mondá egyik-másik, mert mi is reformátusok vagyunk.

Azonban a vasárnapokra való tekintetből az általános munkaszünet behozatalával nyereségünk van, mert ebben a vallásnak is megadatott a kellő tisztelet. Régebb azt mondtuk, hogy az állam mostoha gyermekének nézi az egyházat, mert a vasárnapi kalákák, tivornyázások megszüntetése végett panaszunkkal hiába mentünk falusbíróhoz, szolgabíróhoz, vicispánhoz, főispánhoz. Panaszunk csak panasznak maradt. Nem nyertünk orvoslást sehol. Ott maradtunk a tehetetlenség vergődésében. Nagy ritkán itt-ott állottak elő mértékleteségi egyletek, de ezeknek élete is jobbadán rövid volt. A templom üresnek, a korcsma pedig zsufoltnak maradt; a mező is többet látott az atya-

fiak közül, mint a templom, a kik csak a korcsmabelieknél voltak valamivel jobbak, de a templombelieknél rosszabbak, mert elmulasztották isten iránt való tiszteletüket bemutatni. Elég az, hogy nem tudtunk segíteni a bajon. Most az állam segítségére jött az egyháznak a vallásos élet fölvirágoztatására a munkaszünet behozatalával. Ezt csak üdvözölni tudjuk. Csupán a zsidóságot hozta különös helyzetbe, mert őket szombaton a Mózes törvénye tiltja el a munkától, vasárnap pedig az ország törvénye és így egy helyett két munkaszüneti nap jutott nekik minden hétre.

De van nekünk egy más új ünnepünk, melyet maga az egyház rendelt megtartatni minden október utolsó vasárnapján a reformáció emlékére. Azonban oly széttelkintéssel van életbe léptetve, miszerint fel sem tűnik, hogy ünnepszaporítás lenne. Ha úgy határozták volna, hogy a reformáció ünnepe mindig az évforduló napon, október 31-ikén tartassék meg, a mely napon Luther az ő 95 tételét a wittenbergi vártemplom ajtajára kifüggesztette, melyek mindenike egy-egy kulcs volt ahhoz a lakathoz, mely a lelkeket fogva tartotta, s melyeknek segítségével kipattant zárjából az az ajtó, mely a szabadba vezet, hogy a sötétségben szenvedők világosságra juthassanak, ha éppen e napra határozták volna az emléknep megtartását, akkor igenis egy külön új ünneppel szaporították volna ünnepeinket, mert október 31-ike nem esik mindig vasárnapra. De így ez az intézkedés nem toldotta meg az ünnepek számát, hanem csak tárgyat adott az október utolsó vasárnapi beszédre, annyiban, hogy az akkori elmélkedés a reformációra vonatkozó legyen. Ez pedig oly háládatos tárgy, mely kínálva kínálja a szónoknak az alkalmat, hogy gyujtson, lelkesítsen. Ebből a themából bontakozik ki az is, hogy miért vagyunk reformátusok és hogy miért nincsenek templomaink felcicomázva. Isten lélek és a kik őt imádják. szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.

A reformáció: forradalom, azon jelszó alatt, hogy építve ront és rontva épít, megfontolásával annak, hogy a mi jó, azt megtartja. Forradalom, mely az eszméket hozza forrongásba. Tűz, melynek lángja égig ér, hogy messzire világítson, hogy meglátszodjék mi az eldobni és mi a megtartani való. Tűz, a mely nem pusztít, hanem tisztít; tűz, a mely erőre gyújtja az embert, mint a pünkösti lángoló lélek. Lelkesedés, mely hevületbe hozza a keblet. Fölmelegülés, mely megmentésére és megtartására buzdít annak, a mi igaz, a mi isteni. Robbantó erő, mely szilánkokra szaggatja az emberi koholmányok várát. Harc, mely szabaddá tette, világosságra hozta az evangyeliumi igazságot és győzelmében fönséges lett, mert visszaadta az emberiségnek azt, mi a lelki világnak áldása, megtermékenyítője.

A reformáció méltó hát arra, hogy emléknapiját megünnepeljük. Ezt mindenki tudja és buzgón teszi is. Hogy a reformáció emléknapija annál ünnepesebb legyen, fölmerült az a nézet is, hogy méltó volna október utolsó vasárnapját urvacsoraosztással kötni össze. De hát hogyan? Megszaporítsuk az urvacsora-osztási napok számát, a 6-os számot 7-esre emeljük? Vagy az urvacsora-osztási napok ciklusát megtépjük és abból szakítsunk ide egyet? De hát melyiket? A fölmerült nézetek az adventit találták olyannak, a mely legkönnyebben ide szakítható volna, mert amugy is közel esik karácsonhoz és így az adventinek idébb hozásával nagyobb időköz fogna lenni e két urvacsora-osztás között. Az első keresztyének minden nap éltek urvacsorával és mégsem unták meg, s mi még három-négy heti időközben is meguntuk volna már? Számot kell vetnünk azon körülménnyel is, hogy advent oly jelentős ünnepnek van felvéve, a melyet urvacsora-osztással századok előtt kötöttek össze. Azok orthodoxusok voltak, mi moderneknek tartjuk magunkat. A modernizmus reformálás és a reformáló szellem igazi protestáns. A protestánsizmus szabadelvűségben nyilvánul. A szabadelvűség pedig feltétlenül meg kell, hogy engedjen annyi változtatást, hogy adventről a reformáció emlékünnepe tétessék át az urvacsoraosztás. Mert az urvacsora jelentősége mindig ugyanegy.

A feltámadás ünnepén is Krisztus halálára emlékezem az úr asztalánál. Bűnöm bocsánatát és üdvösségem reménységét miért ne tehetném hát október utolsó vasárnapján is éppen úgy, mint advent első vasárnapján? Hiszen mindig ugyan-

azon egy hitben és ugyanazon egy istentől kérem azt.

De, én mégis, de

Építve ront és rontva épít a reformáló szellem. De ha itt ront, vajjon tud-e építeni is? Adventtől csupán azért venni el az urvacsora-osztást, mert karácsonhoz igen közel esik. Ez argumentumnak nem argumentum. A mennyit nyerne ezzel a reformáció emléknapija, annyit veszítene advent. Egyiket megfosztanók a másikért. De lenne még egyéb veszteség is a hívők nagy részénél, a mire némileg rá akarnak mutatni az alábbi sorok.

Egy hallgatóm előtt szóba hoztam ezt a témát és ő egész öreges nyugodtsággal azt felelte, hogy ha úgy lesz, nem fog templomba jöni október utolsó vasárnapján, mert nincs ahhoz szokva, hogy akkor az úr asztala meg legyen terítve, de advent első vasárnapján sem, mert nincs ahhoz szokva, hogy akkor az úr asztala ne legyen megterítve. Vitatkozni lehet, mert a tudománynak életet az okoskodás ad, de a vallást hagyjuk meg vallásnak ott benn a templomban! Ha eddig jó volt az adventi urvacsora-osztás, most miért akarjuk elrontani? Ha pedig rossz volt, miért tartották meg eddig?

Én erre hallgatással feleltem akkor és hallgatással felelnék ma is, pedig megdobban a szívem, ha a reformációra gondolok.

Gönci János.

Ébredjétek atyámfiai!

(Folytatás.)

Avagy az a szülő, a ki valamelyes pedagógiai érzékkel rendelkezve tudja, hogy mind neki megnyugvására, mind gyermekének könnyebbségére van, ha ez egész középiskolai pályáját ott végezheti, a hol azt megkezdte, s tehát érettségi vizsgálatot azok előtt a tanárok előtt kellend majd tennie, a kik őt már az I. gimn. oszt.-ban megismerve, vezették fölfelé fokról-fokra, az a szülő fölkeresi-e gyermekével itt csak az I. gimn.-ot is, s nem inkább oda viszi-e azt, a hol egyszer beoltatván az illető iskola szellemével, az embereknek és módszereknek a tanítási eredményre mindig káros változtatása és experimentálása nélkül és saját nyughatatlansága kikérelésével reméli biztosíthatni neki az életben való boldogulásra szükséges érettségi papirost? Ez az eshetőség magában véve is igaz és mindenesetre figyelemre méltó, s az fog maradni szüntelen; de mennyivel inkább az éppen Sz. Udvarhelytt, hol az elernyedésnek kitett csonka gimnázium életerejét minden nagyobb megerőltetés nélkül elszívhatja az arra mindig készen álló más két versenytárs, a róm. kath. főgimnázium és az áll. főreáliskola?

A fennebb vázolt és kikerülhetetlenné válható állapotnak aztán már csak logikai végső láncszeme a megsemmisülés, a halál. Avagy milyen élete lenne egy

elgyengült, haldokló, csonka gimnáziumnak? Milyen kedvvel, a kötelességérzet minő erejével, a nemzedékek s ez által a felekezet és nemzet jövőjére tekintő felelősség minő tudatával teljesítené kötelességét egy ilyen elnéptelenedett iskola tanári kara? Ki tudna lelkesedni, sőt még csak méltányos is lenni a figyelésre és reflektálásra képes gondolkozó közönség köréből egy oly csonka gimnázium iránt, mely nem czélja szerint és nem örömet ugyan, de az állapotából folyó kényszerűségből tengődése minden évében növelné a félben maradt nagyságok, a céltévesztett ekszisztenciák és szerencsétlen vagy dologkerülő proletárok mindennap sűrűn látható számát?! Hisz csak egy kegyelemdőfés kellene egy ilyen élőhalott intézetnek, hogy többé ne álljon útban és azt is megkapná hamar, mert a gyengét, beteget könnyebb elnyomni, megsemmisíteni, mint az erőt, mint azt, a ki egészségét, életerejét érzi, abban bizik és azzal ellenállásra képes.

Szabad-e megengednünk a bukást? Nem és százszor nem! De hát mit tegyünk, hol a segítség, hogy megmentsük az iskolát a bukástól?

Hol a segítség? De hát miért éltetek ti egyház- és iskola-alapító, erős lelkű ősök? ti hosszú évszázak nemesen érző és buzgó patronusai és patronái? Miért éltetek, fáradtatok és áldoztatok? miért tekintettek erős hittel és éles szemmel előre a messzi jövőbe, ha utódaitok kéztördelve kérdezik: hol a segítség? mit tegyünk, hogy egy kálvinista iskolát a nemzetnek, az egyháznak megmentsünk? Te kigyócimeres Bethlen János »Erdély Tacitusa«, bölcs Apafi alatt országkancellárja, a ki jós lelkesednek, prot. buzgóságodnak sugalata folytán, szíved magzatjáért viselt gyászodban még nemesebbé tetted magadat, s a reformáció idejében már gyökeret vert kis triviális scholát 1670-ben fejedelmi adományokkal rendes gimnáziummá emeléd; ti egyházunk büszkeségei: tudománykedvelő Apafi, szépért, nemesért dobogó kebellet megáldott Bethlenek, Telekiek, Nemesek, Rhédeyek, Tholdalagiak, Bánffyok, Kordák és Dánielek, kik előtt napnál világosabb vala egy prot. főiskola fennállásának és virágzásának Udvarhelytt, a székelyszívű szívében minden időben való szükségessége, s a kik e fontos érdekért alumnum alapításával, beneficiumok adományozásával, iskola építésével, könyvtár alapításval tettetek isten előtt kedves tanubizonyságot prot. hitbuzgóságotokról; ti Kis-ek, apa és fiu, névben kicsinyek, de szellemben és lélekben óriások, kiknek tettei, áldozatkészségei már abban az időben is hirdették a ma és mindig élő igazságot, hogy reformált anyaszentegyházunk érdekei és céljai hazánk nemzeti kultúrájával, életével egyek és ugyanazok: ti és veletek együtt még annyi sok derék és nemes, minék éltetek, ha mind e tetteitekkel sem tudtok példát adni mai unokáitoknak? nem volt-e hiu erőlködés éltetek, éretlen rajongás lelkesedések, ha mi lelkiismeretes dolognak tarthatjuk és összedugott kézzel nézhetjük, hogy iskolánk az örvény széle felé siet?

Ti nehéz időket láttatok: a semmiből kellett teremteni, iskolát építeni, tudós professorokat hozatni, egyeseket, községeket, országrészt szent lelkesedéssel buzgóságra hevíteni, terményben, épületanyagban és

pénzadományokban való áldozatra birni, országos romlás után újra föltámadni, erőszakoskodó, vak hatalommal megküzdeni; de mindezt tettétek örömmel, hittel, reménységgel és szeretettel, mert volt lelketek, erős szívetek. Ma nem üldöznek, szabad a tér az előhaldadásra, csak a készet kell fentartanunk, megőriznünk, fejleszteni, s utódainknak hiány nélkül átadni, és megakadunk, elbukunk, mert, azt mondják, nincs pénz. Nincs pénz? hát nektek volt-e? *Lejt*, mert volt lelketek, erős szívetek.

Ti tudtátok jól és igazán, hogy nincs az isten jóvoltából józan, erős, fejlődésre képes értelemmel, természetes ügyességgel és munkaerővel, szóval eredeti intelligenciával inkább megáldott nép széles ez országban, mint a bérci között viszontagságos évszázak során testileg, lelkileg megedzett székely nép, s hogy tehát ebből a népanyagból kell hogy merítsen, s beömlészen a nemzet nagy organismusába az, a ki ez országrészt megakarja tartani magyarnak, s e tekintetben hosszú idők eredménye mindig igazat adott nektek, mert Erdély magyarságának oly hasznos katonáit, a közélet szerepvivő tényezőiben, a tanári, orvosi, publicistai, ügyvédi, s különösen a papi állások betöltőiben oly tiszteletreméltó tagokat, derék erőket adott a ti gonddal ápolott »rózsák kert«-etek, hogy erre fordított áldozataitokat megbánni nem, de reá büszkének lenni vala és lehet okotok. Mi pedig kénytelenek vagyunk odaállani a kéregetők közé annak a 24 éves fiatal államnak az ajtaja elé, melynek céljait több mint kétszáz éves multunk mindig ismerte, magáénak vallotta, s mint sajátjáért, küzdött, élt azokért; melynek mai élete, erőssége megteremtésében legjobb erőink hosszú munkájával, erőfeszítéseivel részünk van ott állunk s morzsa helyett az ilyen okatlan okoskodást: az udvarhelyi ref. kollegium nem képvisel nemzetiségi érdeket, kell koldustarisznyánkba tennünk és félre kullognunk. Nekünk nincs elég pénzünk, hogy még jobban bizonyítsuk: Erdélyben, fájdalom, nemcsak a Retyezát alatt levő magyar óvó, hanem minden kálvinista iskola, minden magyar gimnázium igenis nemzeti érdeket képvisel, bárhol legyen az. Nincs elég pénzünk? hát nektek volt-e? *Lejt*, mert volt lelketek, erős szívetek.

(Vége következik.)

Siculus.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, december 2.

Elnök főtiszt. Szász Domokos, püspök, jelen vannak báró Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, Bartha Lajos, Domokos Antal, Szász Béla, dr. Sárkány Lajos, dr. Török István, Bodor Antal.

Az időközben elnöki úton elintézett, bejelentett és jóváhagyott ügyek közül kiemeljük, hogy dr. Török István, h. előadó aa., igazgató-tanári elfoglaltságára hivatkozva, h. előadói tiszte alól dec. elsejével való fölmentését kérve, kérése annak a várakozásnak kifejezésével teljesített, hogy a részére már kiosztott darabokat földolgozza.

Egy tanító, ki központi járandóságot is élvez, a segélyezésre szánt közalapról kölcsönt kér, s biztosítékul központi járadékait ajánlja föl, mire hatóságunk, a szigorló bi-

zottság által illetékes ellátásra áttett kérésre, kimondja, hogy, miután a tanítók özvegyei kegyévi javadalomban nem részesülnek, a följánlt biztosíték el nem fogadható, s így erre a fedezetre a kölcsön sem adható meg.

A zálnoki egyházközség évekkkel ezelőtt egy fekvőt vásárolt meg, de a vételárt, mint utólag kitűnt, nem a telekkönyvi birtokosnak fizette ki, s így az egyházközség a kifizetett összeg erejéig kárban maradt. Az egyházközség most ugyanama fekvő egy kis részét vette meg iskola-helyiségül, s kéri a vásári szerződés jóváhagyását. Az Igazgató-Tanács jóvá hagyja ugyan a szerződést, de elrendeli a korábbi meghiusult vásár ügyének megvizsgálását, s az eredményről a jelentéstételt.

A gróf Korda-alap, melyet korábban a püspök kezelte, de melyet még néhai b. e. Nagy Péter, az összes püspöki kezelés alatti alapokkal együtt, az egyházkerületi pénztárba szolgáltatott be, időközi kamataival annál fogva emelkedett száználcvan frtra, mivel három 2 frt 40 kros kamat-járuléka közül hosszabb ideig csak egy javadalmas 2 frt 40 krja adatott ki. Egy fölmerült incidens alkalmából most e körülmény kiderülvén, az eredeti határozmányhoz képest a 2 frt 40 krok rendszeresen kiutaltatnak a m.-csúcsi és margitai tanítóknak, meg a m.-bodoni papnak.

A csitt-szentiványi egyházközség egy korább 150 frton vásárolt fekvőnek kéri, a közbejött akadályok időközben elhárítatván, átkebelezésére az engedélyt, mit az Igazgató-Tanács meg is ad.

A ny.-szeredai egyházközség, mint előbb már többször, két drb rétet kíván kepe-váltó alapjából, 90 és 60 frton, megvásárolni. A bemutatott szerződések jóvá hagyatnak.

A s.-szentgyörgyi egyházközség több behajthatatlanként kimutatott követelésének törlését kérvén, kérése teljesítettik.

Kádár János, megválasztott s.-titkár megválasztását megköszönvén, jelenti, hogy, elnöki felhívásra, működését már e hó első napján megkezdette. A jelentés tudomásul vétetik, s részére a folyó év utolsó havára járó jutalomdíj kiutaltatik.

Benedeki egyházközségünk a papi javadalmat illető hat taksás helyét, mely eddig 18 frtot jövedelmezett, 500 frtért eladta, s a papi telek kiegészítésére szolgáló 927 □^o területet vásárolt 290 frton. Kéri az ide vonatkozó szerződések jóváhagyását. Az Igazgató-Tanács azzal a hozzáadással teljesíti a kérést, hogy a 210 frtnyi árfölösleg a központba beszolgáltatandó, s ez összeg kamatja a papnak ki fog szolgáltatni.

Gróf Klebersberg Zdenkó egy gr. Kemény-féle, évjáraadékat biztosító fekvők közül egy kis részletnek a bekebelezés terhe alól való fölszabadítását kéri. Hatóságunk a n.-sajói egyházmegye tanácsának ez ügyben bevett pártoló véleménye elfogadásával, engedélyezi az illető fekvő-részletnek a biztosíték terhe alól való fölszabadítását.

A ref. vallásos iratokat terjesztő egyesület elnöke, nt. Szabó János, békés-bánati esperes aa. kértére, a «Téli Ujság», e derék vallásos-erkölcsi népies illusztrált heti lap előfizetésre szólító fölhívását melegen ajánlja Ig.-Tanácsunk t. pap aainak körlevelében. A dec. ja n. és feb-

ruár hónapok minden szerda napján megjelenő folyóirat előfizetési ára csupán 26 kr.

A dunántúli egyházkerület veszprémi egyházmegyéjének h. esperese, nt. Pap Sándor aa. fájó szívvel értesítvén egyházkerületünket, hogy nt. Csonka Ferenc, sz. gáli pap, veszprémi esperes, konventi és zsinati képviselő mult hó 13-án jobblétre költözött, Ig.-Tanácsunk válaszában, az egyházkerület nevében, őszinte részvétet nyilvánítt a derék férfiú elhunytá fölött.

Ifj. Kali Sándor és neje, Máté Anna, kékesi egyházközségünk buzgó hivei, amaz egyházközségünknek száz frt. értékű három darab fekvőt adományoztak, egyiket az egyházi épületek jó karban tartására, a másik kettőt kétharmadrészben a pap és egyharmadrészben a kántor-tanító használatára, mit az Ig.-Tanács köszönettel fogad.

Főt. Kún Bertalan püspök és a Károlyi-emlék-ünnepély volt intéző elnöke, azt a sajnálatos tapasztalatot közölvén, hogy a diszesen kiállított és a Prot. Irodalmi Társulat javára közrebocsátott Károlyi-Emlékkönyv példányai nagyon gyéren kelnek, mihez képest a nemes cél sikere alig remélhető: Ig.-Tanácsunk a kollegiumi előjáróságokhoz és t. pap aaihoz körlevelet intéz, melegen ajánlván az emlékkönyvet, miről, tájékozás végett, főt. Kún Bertalan aát értesíti.

Ngs. Veress Ferencné, Cseh Zsuzsánna urasszony, a vizaknai ev. ref. és r. kath. egyházközségeknek elidegeníthetetlen és oszthatatlan adományképpen, felekezeti, nemzetiségi és emberies célokra, mint olvasóink emlékezni fognak, jelentékeny fekvő birtokot ajándékozott, melyre a tulajdonjog bekebelezése, mint most jelentik, némi nehézségbe ütközött. A nemes adományozó, e nehézséget elhárítandó közjegyzői okiratba foglalt pótnyilatkozatot adott s az egyházközség ez értelemben szintén hozzájárult az újabb okirat kiállításához. Az Ig.-Tanács szintén megerősíti az újabb szerződést, a maga részéről, a jóváhagyási záradékban, kifejezvé az adomány oszthatatlanságát és elidegeníthetlenségét.

A kőrispataki l. e. levita-tanítói állomásának részére biztosított tőkeszerző évi 50 frtos járulékanak a vacantia idejére való kiadása oly föltétellel engedélyeztetvén korábban, hogy az egyházközség ez összeget, magtárba fektetve, kamatos-kamatozással, tíz év alatt a járadék tőkéjét állítsa elő, az egyházközség jelenti, hogy a tőke ez idő alatti előállításáért felelősséget nem vállalhat, míg az esperes azt a véleményt nyilváníttja, hogy pontos kezelés esetén, a tőke előállítható lenne ugyan, de a pontos kezelés nem levén biztos, az Ig.-Tanács bölcs belátására bizza a pénz le, vagy le nem küldését. Miután az évjáradék fölött annál fogva lehet rendelkezni, mert az állomás, csekély javadalmához képest, nem volt betölthető, az Ig.-Tanács, a nagyobb jövedelmeztetés kedvéért, mindaddig kiszolgáltatja a járadékot, rendszeres számadás beadásának föltétele alatt, míg az állomás betölthető lesz, kilátás nyilván ez által arra, hogy a megfelelő tőke még rövidebb idő alatt elő lesz állítható.

A magyar-décei egyházközség papi állomását még az özvegyi kegyév letelte előtt kívánja betölteni s ezzel kapcsolatban a papi, természetben járó képét pénzáradékkal óhajtja megváltani, de az egyházmegyei tanács

a terv némely pontját ellenzi, az eddigi teher némi csökkenését foglalván magukban. Az Ig.-Tanács az egyházmegyei véleményt tevén magáévá, az ügy tárgyalását s illetőleg, kiegészítését rendelé el.

A sz.-ujfalusi egyházközség, vett fölhívásra, jelenti, hogy a tanítója részére a közművelődési egyesület által biztosított 50 frtos tőkeszerző segély után az 1 $\frac{1}{2}$ %-ot beszolgáltatja, a lőrincrévei egyházközség pedig, kéri az ugyanazon forrásból öt évre nyert 25 forintoknak iskolája fölszerelésére való kiszolgáltatását. A jelentés tudomásul vétetik, a kért segély-részletek kiadatnak.

A sz.-udvarhelyi egyházközség jogügyi tanácsosának jóváhagyását kérve, az ügy véleményadásra áttetik a jogügyi bizottsághoz.

A m.-ilyei körlelkész kéri központi javadalmának ismét kiutalását, mely az egyházközség építési kölcsödének be nem szolgáltatott járadéka biztosítására tartott vissza. A kérés, a felhozott okok alapján, teljesítetik ugyan, de az egyházközség útasittatik saját tartozása törlesztésére, az esperes fölhivatván az egyházközség vagyoni ügyeinek rendezésére.

A zilahi egyházközség főlebbezése, melylyel kántora fizetésének egyházmegyeileg megállapított s az Ig.-Tanács által jóváhagyott módját kívánja megváltoztatni, elutasittatik.

A közművelődési egyesület értesít, hogy a págocsi iskola segély-kérdését áttette saját segély-ügyi bizottságához. Szolgál tudásul.

A Gecse-alap kezelő bizottsága az agg kora miatt lemondott pénztárnoknak 360 frtnyi nyugdíjat óhajt biztosítani s e több kiadást az új pénztárnok csekélyebb fizetésben részesítése útján akarja fedezni. Sem az alapító levél, sem az ily természetű alkalmazottakra nézve kifejlett szokás ilyes nyugdíjról nem tudván semmit, az Ig.-Tanács nem hagyja jóvá e határozatot, sőt a bizottság megfontolásába ajánlja azt is, ha nem lenne-e lejjebb szállitható az új pénztárnok számára tervezett javadalom, mely 600 frtból és a befolyó kamatok 1%-ából állana?

E—n.

Az ev. ref. egyház zsinatja.

Érdemleges ülések.

I. nap, dec. 7.

December 7-én délelőtt 11 órakor vette kezdetét az első érdemleges ülés, melyen Kun Bertalan egyházi elnök mielőtt az ülést megnyitná, mély sajnálkozással jelenti, hogy a zsinat világi elnöke, báró Vay Miklós ez alkalommal nem vezetheti a gyűlést, mivel az utóbbi napok izgalmai testi erejét nagyon kimerítették. Kéri tehát a zsinatot: a világi elnöki tiszt betöltésével bizza meg Tisza Kálmán alelnököt. Elfogadtatik.

Révész Kálmán felolvassa a mult ülés jegyzőkönyvét és Tisza Kálmán világi elnök felteszi a kérdést: kinek van reá megjegyzése?

Fejes István felvilágosítást kér az elnökségtől, hogy minő alapon igazoltattak az erdélyi egyházkerület képviselői, mikor tudomása szerint nem mint a törvényben előírva van: a gyülekezetek presbyteriumai, hanem az egyházkerületi közgyűlés által választottak meg. Ez világos megsértése a tör-

vénynek, melynek 69. §-a harmadik kikezdésében ez áll: «A képviselők, kivéve a tanintézetek képviselőit, mindegyik egyházkerületben a gyülekezetek presbyteriumai által általános többséggel, felerészben lelkészi, és felerészben világi egyénekből választatnak.» Ebben tehát nem találja meg az igazolás alapját. Tovább a 70-ik § azt mondja: «Az egyes egyházkerületekből a 69. § értelmében küldendő képviselők megválasztásának és igazolásának módját az illető egyházkerületek magok határozzák meg, azonban a zsinatpresbyteri elvek épségben tartása mellett.» Itt sem találja meg az igazolás alapját. Az 1881—82-iki debreceni országos zsinat, melyre szintén az egyházkerületi közgyűlés választotta az erdélyi képviselőket, utasítá az erdélyi egyházkerületet, hogy képviselőit jövőre a gyülekezetek presbyteriumai által választassa. Ezen utasítás, mely ma már törvény, teljesen módosított. Miért? A törvénykönyv 9. §-a ezen szavaival: «Az erdélyi egyházkerületnek alkotmányos szervezete érintetlenül hagyatik stb.» nem lehet védekezni, mert ott a zsinati képviselők megválasztásáról nincs szó, sőt eme § c) pontjában ki van mondva: «Az öt egyházkerületet egyetemesen érdeklő ügyekben a zsinat az erdélyi egyházkerületre nézve is törvényhozó testület.» Mivel helyes magyarázat sehohsem található, a zsinat már kezdetében sem bírja a törvényes alapot és jogos a kérdés: ha vajjon törvényes lehet-e az ilyen zsinat? Ezekről kér felvilágosítást az elnökségtől.

Beöthy Zsigmond szerint a kérdés idejét multa, mert az igazolás elfogadásra a zsinat egyeteme elé lett terjesztve, és senki sem szólalt fel ellene.

Kovács Albert szerint a verifikáció kérdése korántsem meghaladott álláspont. A bizottság vizsgálatának megejtése után egyszerűen felolvastatta a megjelent képviselők névsorát és röviden ki lett jelenve, hogy a zsinat megalakult, tehát alkalom sem volt a bizottság ezen eljárásához hozzá szólni. Fejes István felszólalása felett ezen ülésen, mivel napi rendre kitűzve nem volt, nem lehet vitatkozni, de igenis egy másikon és ezt kéri is, mert addig a zsinat határozatot nem hozhat.

Tisza Kálmán nem mint elnök, de mint főgondnok szólal fel. Ha igaz, a mit az előtte szóló mondott, akkor a zsinat nincs megalakulva, nincs elnöke stb., következőleg a kérdés felett sem lehet vitatkozni. A felszólalásnak akkor lett volna helye, midőn a bizottság jelentését megtette és nem most. Különben nem tudja, kinek lesz haszna a provokált kérdésből, de azt tudja, hogy az anyaszentegyháznek egyáltalán nem. Kéri a zsinatot, hogy a kérdést vegye eldöntöttnek.

Várady Gábor és Uray Imre után br. Bánffy Dezső főgondnok szólalt fel, nem mint választott, hanem mint hivatalos képviselő. Véleménye szerint igaza van Beöthy Zsigmondnak, hogy e kérdés idejét multa. Az igazolás törvényes volt, mert annak megfelelt. A törvénykönyv 74. §-ban ugyanis ez áll: «A vizsgálat azonban csak arra terjed ki, hogy a képviselőt az illetékes egyházkerület igazolt képviselőnek elismerte-e? A megbízó levelek megvizsgálása után az elnökség ismét ülést tart, bejelenti az eredményt és felolvastatja a megjelent képviselők névsorát», tehát a kérdés nem vitatható. A jegyzőkönyvben tények vannak, melyek a valóságnak megfelelnek és azt épen ezért hitelesíteni kell. Különben az erdélyi egyházkerület jogain túl nem ment. Az 1881—82-iki törvény. 9. §-a mondja: «Az erdélyi egyház-

kerületnek... joga és a több százados külön állása folytán kifejtett alkotmányos szervezete érintetlenül hagyatik stb», mely hely magyarázata felett nagyon sokat lehetne vitatkozni. Aztán az erdélyi egyházkerület felterjesztette az egyetemes konventhez nézetét, melyről annak idején lehet beszélni. Senki nem vonja kétségbe a zsinat azon jogát, hogy az az erdélyi egyházkerületnek is rendelkezik. Kéri a jegyzőkönyv hitelesítését.

A n t a l Gábor is a jegyzőkönyv hitelesítése mellett szólal fel; az ott előadott tények igazak. Más eldöntés alá jön az igazolás kérdése. Ha az igazoló bizottságnak aggálya lett volna annak idején, most a zsinat nem volna megalakulva, de mivel aggály nem volt, így a zsinat megalakultnak tekintendő. A dolog érdemére nézve, mely az Erdélyielyel való uniót illeti, azt hiszi, hogy a kérdés a zsinat folyamán tisztázandó.

F e j e s István nem akar állást foglalni, csak épen feleletet akart kapni, azért tette fel kérdését.

K u n Bertalan püspök egyházi elnök ismerteti az igazoló bizottság eijárását. Igazoltattak a képviselők az egyházkerületek bizonyítványai alapján, hol a választás mikéntjéről nincs szó.

A vita eredménye gr. D é g e n f e l d J. rövid felszólalása után végre is az lett, hogy a jegyzőkönyv hitelesített és a felvetett kérdés felett a zsinat napirendre tért.

Az elnökség ajánlja, hogy fogadja el a zsinat az 1881—82. évben Debrecenben tartott országos zsinat által megállapított tanácskozási és ügyrendi szabályzatot.

A szabályzat Tisza István, Várad Gábor és Tóth Sámuel néhány kisebb módosításával elfogadtatik.

Tisza Kálmán elnök ajánlja, hogy a legközelebbi ülés december 10-én csütörtökön tartassék és ugyanakkor az egyes bizottságok is választassanak meg. Elfogadtatik.

Báró Vay Béla indítványt nyújt be arra nézve, hogy a lefolyt százados emlékünnepegy alkalmával úgy az ev. ref., mint az ág. hitv. templomban elmondott imák és egyházi beszédek, valamint a közös ünnepélyen tartott megnyitó emlékbeszéd közköltésen, egyező akarattal nyomassanak ki, hogy azok, mint a két hitfelekezet testvéri kapcsolatának jele, a protestáns közönség között elterjeszthetők legyenek. Elfogadtatik.

II. nap, dec. 10.

Elnökök felhívják a zsinati képviselőket a mult ülésen megállapított bizottságok megválasztására. Ajánlják, hogy időkimélés céljából a szavazatok egyszerre külön-külön lapra leírva adassanak be.

A szavazatok összeszámitására Tóth Sámuel, Szilády Áron, Kolozsváry Sándor és Tisza István zsinati jegyzőket küldik ki.

Következik a napirend második pontja, nevezetesen a «magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezetéről szóló törvényjavaslat az egyetemes konvent által elfogadásra beterjesztett határozatok alapján.»

Elnöklő főgondnok ajánlja, hogy nevezett törvényjavaslat hat része ugyancsak hat részben tárgyalassék, mert úgy sokkal könnyebben és alaposabban hozzá lehet szólani. Ajánlja továbbá, hogy a tanácskozási s ügyrendi szabályzat 4. §-a értelmében mindenik rész felett tartassék általános vita s ennek bevégeztével a részletes pontonkénti tárgyalás.

Tárgyalás alá vétetnek: először a törvényjavaslat «I. Egyházalkotmány»-ról szóló általános határozatai.

Mivel általában senki hozzá sem szól, tehát általában elfogadtatik. következik a részletes és pontonkénti tárgyalás.

A 1. §-hoz hozzá szól Ádám Kálmán. Nem helyesli, hogy egyházunk abban három névvel, nevezetesen «helv. hitv.» «ev. ref.» és «református» névvel nevezetetik. Ajánlja az egy megnevezést.

Lengyel Imre és Bernáth Elemér felszólalásai után, kik szerint a három megnevezés egyet jelent, az 1. § változatlan szövegében fogadtatik el, valamint a §. is.

A 3. §-ba Kun Bertalan püspök szerint «eszközei» szó helyett teljes érthetőség kedvéért jobb lenne «segédesszközei» kifejezést tenni.

Várady Gábor a «tényezői» szó betételét még jobbnak tartja.

A 3. § változatlan szövegében elfogadtatik, úgyszintén a 4. § is.

Az 5. §-ba, mely az államhatalom segédkezése igénybe vehetőségéről szól, Ragályi Béla betételni kéri következő módosítványát: az államhatalom mindennemű fegyelmi esetben igénybe vehető. Uray Imre szerint e § második kikezdése feleslegessé tenné a gondnokok jog- és hatáskörét megszabó 161. § c) pontját, tehát nem helyes; indítványozza, hogy a második kikezdésbe tétessék be: «az államhatalom segélyét nem csak az esperes, hanem a gondnok is igénybe veheti.» Molnár Béla e módosításokat nem tartja szükségeseknek, hanem van más fontos dolog, melyre nincs utasítás a § negyedik kikezdésben, t. i. a fegyelmi ügyek tanuvalomással és eskütétellel járnak, és az államhatalom segélyéről ily esetekben nincs szó, holott egyházi törvényeink sem adnak kellő utasítást azon esetre, ha p. o. tanu nem akarna esküdni. Ily körülmények közt az államhatalom segélye nagyon is szükséges, jó lenne tehát a módosítást ily értelemben megtenni.

Cike Lajos utal a törvénykönyv 275. §-ára, hol ily esetre is van utasítás adva, tehát Molnár Béla módosítását nem tartja szükségesnek, hanem e §-ban nincs említés fegyelmi esetekben a bíróság és tanuk költségeinek behajtásáról; tehát kívánatos, hogy a polgári hatóság ily esetben segélyül hívassék. Beöthy Zsigmond kényes dolognak tartja, hogy e §-ba annyiféle módosítás tétessék; mindent úgy sem lehet megnevezni, különben is a 4. § második kikezdése elég világosan intézkedik az államhatalom igénybe vételéről. Tisza Kálmán a maga részéről legfennebb Molnár Béla módosítását tenné be a §-ba, ámbár «protestáns autonómiánkra» nézve jobb, ha az államhatalom minél kevesebb esetben vétetik igénybe.

Az 5. § változatlan szövegében fogadtatik el: a 6. § szintén.

A 7. § Molnár Béla, Kovács Albert, Beöthy Zsigmond, gróf Tisza Lajos és Ritoók Zsigmond felszólalásai után a közigazgatási bíróságra vonatkozó munkálatok tárgyalásáig függőben hagyatik.

A 8. § változatlan marad.

Közvetlen a 9. § tárgyalása előtt a kiküldött jegyzők jelentik, hogy a szavazatokat összeszámolták. Tisza Kálmán világi elnök az eredmény azonnal való kihirdetését indítványozza.

Az indítvány elfogadtatik és az eredmény kihirdettetik, mely szerint beadatott összesen 100 szavazat és az egyházalkotmányi bizottságba beválasztottak: br. Bánffy Dezső, gr. Dégenfeld József, gr. Dégenfeld Lajos, Hegedüs Sándor, Kopré Ferenc, Losonci Mihály, Sipos Pál, Szász Domokos, Tóth Sámuel, Vályi Lajos, br. Vay Béla, Véghely Dezső; a lelkesválasztási bizottságba: Antal Gábor, Antos János, Bartha Lajos, Bornemisza József, Horthy István, Mecner József, Molnár Béla, Szász Károly, Széll Kálmán, Szeremley József, Szilády Áron, Zeyk Gábor; a törvénykezési bizottságba: Beóthy Zsigmond, Bernáth Elemér, Décsei Lajos, Dézsi Gyula, Kolosvári Sándor, Lengyel Imre, Mezey Albert, Papp Gábor,

Ritoók Zsigmond, Szabó János, Szilassy Aladár, Tisza István; az iskolaügyi bizottságba: Fejes István, Géresi Kálmán, Göde Károly, Konkoly Thege Gyula, Kovács Albert, gróf Kuun Géza, Mitrovics Gyula, Parádi Kálmán, Révész Kálmán, Szeremley Samu, Várady Gábor, Váró Ferenc.

Tisza Kálmán világi elnök az egyes bizottságok tagjait megválasztottaknak nyilvánítja és felhívja, hogy ülés után azonnal alakuljanak meg. Egyszersmind kijelenti, hogy a tárgyalás a mai ülésen tovább nem folytatatik, mivel a következő 9-ik § ugysis tüzetesebb megvitatás tárgyát képezendi, hanem elhalasztatik másnap délelőtti 10 órára.

TÁRCA.

Az emberi és isteni.

(Vége.)

Kedves atyámfiai! Az előbb azt mondtam: az isteni dolgok elébe is gördülhetnek akadályok. Most azt mondom, hogy az isteni dolgoknak, hogy megvalósulhassanak, hogy áldást adólag átmenjenek a valóságba, az életbe: martirokra, vértanukra van szüksége. És miután mi e szent házban, és én e szent helyen csak vallásos dolgokkal foglalkozom, bizonyt mondok rá, hogy e tekintetben soha sem volt hiány.

A vallás nagy részben és kiválóképpen a szív dolga. Az érzésnek, a kedély-hangulatnak dolga. Abban áll, hogy a természeti tüneményektől elváltan, érezzük erőlcsi léte-lünk, és felolvadjunk isten szellemében, abban a láthatatlan valóságban, ki áld, vigasztal, megszentel s kit az egeknek egei be nem foghatnak. Ezt nem érzik azok, kik a mának, és holnapnak élnek: kik megtapodják a földet, de meg nem szentelik; kik a rideg értelemmel bírálva, csak annak tulajdonitnak becset, a mit megfoghatnak. Az ilyeneknek nincs vallásuk; valamint hogy nem vallás az, mely csupán az értelem hideg számításán alapul.

Nem ilyenek voltak az első keresztyének. Az emberi szív örök szomjuságát érezve keblükben, lemondva a világ hiábanvalóságairól, oda állították testüket élő, szent, istennek kedves áldozatul, s lettek vértanuk hitökért, meggyőződésükért, hogy istennek országa diadalmaskodjék; megvesszőzve hajtották le fejüket a halál párnájára abban a boldogító öntudatban, hogy az ő sarjukon kihajt az örök-isteni. A vértanuk sirja melegágya az örök-szépnek, oltára az örök-igazságnak; megpecsételése annak, hogy a mi istentől van, meg nem bontható. A három első században ez a keresztyénség fejlődésének története.

Oh, ha megmaradt volna e főséges úton! De nem. Eljöttek a békeségnek esztendei, majdnem másfél ezer esztendő. Föltámadt az emberi hatalom és dicsvágy; tombolni kezdtek a szenvedélyek; az emberi szív megszentelt érzelmeit békóba verte a fenhéjázó számítás; elmetszve a léleknek szárnyait, babonába kényszerítette szellemet; és lett Krisztus evangyeliomának egyszerű, az emberi szívet átható, és megtermékenyítő vallása: élettelen forma, elvakító külsőség, eszköze a hatalomnak, forrása és táplálója a szolgaságnak.

És jött a szegény, kérve könyörületet; a vétkes, kérve bűnbocsánatot; a haldokló, kérve vigasztalást. És csak megszólalt a szív: adjátok vissza sohajomat, könnyeimet, bűnbánatomat. Megszólalt az emberi méltóság: adjátok vissza lelkiismeretbeli függetlenségemet és a gondolat szabadságát.

Csak megszólalt a kiterjesztett mennyboltozat: mért szeretitek jobban a földet, mint az eget, az embert, mint az istent, h á t nem tudjátok, hogy a mi embertől vagy on, semmivé leszzen, a mi pedig istentől vagy on, azt meg nem bonthatjátok: és Luther és Zwingli és Kálvin lelkesítő beszéde következtében, egy új világrend szelleme alakítja át az emberiséget. Ez a reformáció kezdetének története, háromszázhetven esztendővel ez előtt.

Könyvet vegyetek a kezetekbe, kedves atyámfiai; olvassátok a történelem lapjait; merüljete el a jótéteményeknek ama tengerébe, melyeket a reformáció adott az emberiségnek. A végetlenségig kiterjesztette a szellem határait; visszaállította az emberi méltóságot a lelkiismeret függetlensége és a vizsgálódás szabadsága által; átalakította az államokat, midőn azoknak fundamentumául a népképviselői alkotmányt mutatta ki; ujja teremtette a polgári társadalmat, midőn a rabszolgát az egyén méltóságára emelte; megvalósította az iskoláztatás szükségét és elismerte mindenkinek édes jogát a vallásos hit és erkölcsi cselekedetek dolgában. Ime új teremtés a világ háztartásában; új kijelentés az isteni örökigazságok születésében. Boldog, ki református szülőktől született; kit a reformáció bölcsőjében ringattak!

És Magyarország, mely mindig a szabadság szolgálatában állott; értsétek meg jól, kevés kivétellel, egész Magyarország oda állott a reformáció zászlója alá. Teremtő én istenem, mi lett volna ez országból, ha megmaradt volna e felséges úton! Ma egy félvilágnak lenne világossága e téren; és minden égi dicsőség a miénk, hogy rajtunk, bennünk, és általunk épült fel e földön istennek országa.

De, isten országának vértanukra van szüksége. Nem beszélek azokról, kiket visszatértett a hatalom, az ígélet, a csábítás, a hizelkedés, a világi fény, a gazdagság, a kitüntetés: bizony mondom, elvették jutalmukat. Voltak kevesen, kik megállottak az evangélium mellett, megállottak Krisztus mellett és dicsőítették az istent.

Erdély fejedelmei, a Rákóciak, Bethlenek, Bocskaiak, kik karddal kezükben, hulló vér között kötötték meg azokat a békéket, melyeket lábbal tapodott a kérlelhetetlen hatalom; azok a buzgó hivek, kik felépítik templomainkat, iskoláinkat, és a melyeket csak nagy önfeláldozással tarthatunk meg, hogy el ne vegyék. Ott vannak azok a szegény papok, tanítók, kiket az eperjesi vérpádon kineznek, gyötörnek; ott, kiket elhurcolnak a nápolyi gályákra, elszakítva hitestársuktól, gyermekeiktől, az édes hazai földtől, eladják őket rabszolgáknak: de ők megállnak a hitben, és haldokolva is éneklék: Te benned biz-

tunk eleitől fogva, és lesznek vértanui a protestántizmusnak. Ez a reformáció története Magyarországon kétszázötven esztendőn keresztül.

De, a mi istentől vagyon, az fel nem bontható. Az urnak szelleme ott lebegett a vizek felett. A szét-szórt csontok megelevenedtek, a vértanuk sirján a száraz lombok kihajtottak: jött egy bölcs fejedelem, II. Leopold, ki nem birta magára, lelkiismeretére venni a kínos sóhajtásokat, a hulló könnyeket és szólott: legyen igazság, legyen békeség, imádjá istenét ki-ki a maga módja szerint, mindenki magának álljon, vagy essék és megalkottatta az 1791-ki 26. törvénycikket. Ennek most éppen száz esztendeje. Az akkor élők most isten trónja előtt állanak, megerősítve amaz igazságot: hogy a mi embertől vagyon, semmivé leszzen; mi pedig, kik ma hála-, és öröm-ünnepet szentelünk, bizonyosságot teszünk arról: hogy a mi istentől vagyon, az fel nem bontható.

* * *

És ti most mit gondoltok, kedves atyámfiai.

Nem támadnak-e szivetökben kételyek, aggodalmak, kérdések? Száz esztendővel ez előtt hozatott ama törvény? A törvényben kimondott szabadságok átmentek-e a gyakorlati életbe? Nincs-e ma is álcázott uralkodó-vallás? A vallásos célokra szánt, milliókra menő kincsekben egyformán részesülnek-e a felekezetek? A vegyes-házasságokból született gyermekek jövődő vallása felett nincsenek-e versengések? Akárhány esetben, nem kérdi-e még ma is a hatalom, hogy valaki melyik templomban imádjá istenét? Kérdések, a melyekre megfelelt Gamáliel kétezer esztendővel az előtt: a mi emberektől vagyon, semmi leszzen!

Ne legyenek háborgások a ti szivetekben. A mi istentől vagyon, az fel nem bontható. Az istennek gondolatai nem olyanok, mint az emberek gondolatai. A tökéletesedésnek utait korlátozott értelmünkkel felfogni, képesek nem vagyunk, soha nem leszünk. A szél, a hóvá akar fúni, fú, és annak zúgását hallod; de nem tudod, honnan jön, és hóvá megyen, így vagyon minden, a ki szentlélektől születettik.

Ti szülessetek át a szentlélektől. Érezhetjük a tél fagyát, de a sugárt ontó tavasz el nem marad. Elboríthatják setét felhők, de a nap soha ki nem ég. Elkeseríthetnek olykor az élet visszasságai, de kétségbeesni nem szabad. Az isteni dolgok elébe gördülhetnek akadályok, de az isten meg nem csalható.

Sokat haladt a világ-szellem. Sok van ma is jobban, mint volt tegnap. Csak ti erősödjete meg és erősek legyetek a hitben, az áldozatkészségben, abban a szellemben, mely evangyeliom szerint reformált egyházunknak fundamentoma, erős kővére és a pokolnak kapui rajtunk diadalmat nem vehetnek. A cselekedetekben munkás, kifáradhatatlan élő hit; az isten szellemébe vetett tántoríthatatlan bizodalom: ezek lesznek legszebb virágai százados emlék-ünnepünknek és ezek tesznek méltókká, hogy az előttünk álló adventi napokban az úr Jézus Krisztusnak lélekben való elfogadására készülvén, vele lélekben egyesüljünk.

Szász Gerő.

Különfélék.

— Az ág. ev. zsinat tisztikarának és a szakbizottságoknak megválasztása után 11-én elnapolta üléseit a kárácson utáni időre. A szakbizottságok azonban serényen dol-

goznak, hogy munkájokat elvégezvén, a zsinat minél hamarabb ismét össze legyen hívható. Az ág. evangélikusok zsinata a többi közt abból a célból is alakított egy tekintélyes bizottságot, hogy az a ref. zsinat által kiküldendő hasonló bizottsággal együttes tanácskozásban a két egyházat közösen érdeklő ügyeket készítse elő. E vegyes bizottság mintegy 8—10 nagy fontosságú és egyetemes érdekű ügyet fog tárgyalás alá venni, köztük például a prot. házassági jogot, melynek rendezése immár halaszthatatlan teendővé vált.

— **Miniszterelnöki ebéd** a protestáns zsinatok tiszteletére. Szapáry Gyula gr. miniszterelnök dec. 9-én ebédet adott a zsinati tagok tiszteletére, melyen református részről Kun Bertalan, Pap Gábor, Szász Károly és Szász Domokos püspökök, Kiss Áron h. püspök, továbbá Tisza Kálmán és Bánffy Dezső br. főgondnokok, Horthy István főgondnok-helyettes, Tisza István és Véghegy Dezső zsinati jegyzők voltak jelen; az ág. evangélikusok közül Prónay Dezső br., egyetemes felügyelő, Péchy Tamás, Fabiny Theophil és Radó Kálmán kerületi felügyelők, Karsay Sándor, Zelenka Pál, Baltik Frigyes és Sárkány Sámuel püspökök, végre Schneller István a pozsonyi theologiai akadémia igazgatója voltak meghiva.

— **Egyházkerületünket** s közelebről a kovásznai ev. ref. egyházat súlyos veszteség érte. A legnagyobb alapítók egyike, Vajna Károly, ki körülbelül 40,000 forintnyi adományával örök időkre biztosította a nevezett egyházkülség fennmaradását, december 6-án, rövid szenvedés után, 69 éves korában elhunyt. Temetése 8-án ment végbe, méltó részvét mellett, közelből-távolból összesereglett nagy közönség jelenlétében, mely meghatva rebegett áldást a kihült nemes halmakra. Emléke örökké fog élni, s nagy tettekre hevíti mindazt, kiből él az urnak lelke, s egyházának hő szerelme.

— **A «Téli Újság»** első és második száma megjelent. Amaz az 1791. budai és pesti zsinatok ismertetését, s kiválóbb szereplésű tagjainak arcképet; ez a boldogemlékü Révész Bálint életrajzát és arcképet közli s mindkettő még számos egyéb jól irt közleményt hoz, melyek egytől-egyig igen alkalmasak arra, hogy általok a nép között a vallásosság és egyháziasság ébren tartassék. Melegen ajánljuk e derék és kipróbált vállalatot minden protestáns család pártfogásába.

— **A budapesti ev. ref. egyház** követendő példával jár elül. A tél folyamán hetenként vallásos estélyeket rendez, melyeken éneklés és ima után egy-egy egyházi érdekű tárgyról neves férfiak tartanak jeles fejtegetéseket. A közönség örvendetes érdeklődést tanusít az estélyek iránt, melyeknek kimondhatatlan hasznuk van a hitéletre. Bizony, vidéki egyházaink is utánozhatnák, kivált olyan helyeken, hol más vallásfelekezetek is vannak. Nem kell ehhez megelőzőleg sem hosszas készülődés, sem tervezgetés, csak tenni kész buzgóság. Kolozsvár, Kecskemét, Miskolc, Marosvásárhely, Szathmárnémeti, Pápa, stb. mind olyan pontok, hol pusztán prédikálással nem fogunk sikert elérni. Bizony, meg kell ragadnunk minden ily eszközt az eltűnőben levő felekezeti öntudat felélesztésére és ápolására. Videant consules!

— **A nov. 29-én tartott** jubiláris istentiszteletre, mint önként gondolható, nagyon sok lelkes készített alkalmi beszédet. Közülök Novák Lajos ungvári és Tabajdy Lajos szathmári lelkészek ki is nyomatták az általok elmondottakat. Mindkettő hangulatos, jól kidolgozott beszéd, melyeket szívesen ajánlunk megszerzésre s elolvasásra. Az utóbbiának ára a füzetben nincs följegyezve, amazának ára 20 kr.

— **Petri Mór**, zilahi tanár költeményei, melyekről az előfizetési felhívás közrebocsátása alkalmával már említett tettünk, a napokban jelentek meg. Kötetében sok a kedves és jó munka; csinos, ügyes vers csaknem valamennyi. Élvezetet meríthet belőlük mindenki, s épen azért felhívjuk rájuk olvasóink figyelmét. Csak kötelességet teljesítenek a derék, ifju poétával szemben, ha megszerzik könyvét, melyet Hornyánszky Viktor, budapesti könyvtáros izlésesen állított ki s 2 frtért küld meg.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. December 24.

52. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Karácson.

Kegyelem nektek és békesség az istentől, a mi atyánktól és az ur Jézus Krisztustól!

Dicsőség a magasságos mennyekben istennek, és a földön békesség! Az emberekhez jó akarat! Fölcsendül ma emlékezetünkben ismét az angyali szózat, mely kétezer évvel ezelőtt, Bethlehem mezeje felett új eget és új földet hirdetett a megvénhedt emberiségnek. Megelevenedik előttünk az idők teljességét megelőző kor szomorú képe; látjuk az éhező és szomjuhozó tömeget, mely sem a pogány bölcsészeti iskolák rendszereiben, sem a zsidó kultusz fényes ceremoniáiban nem talál többé lelki megnyugvást és vigasztalást; előttünk áll a papok és irástudók nehéz igáját vonzó Izrael, a mint sovárologva tekint a megváltás napjának derengő hajnala elé. S azután a csodás emlékeknek magasztos emlékei támadnak fel lelkünkben; látjuk a pogányságot meghajolni a világ megváltóját rejtő bethlehemi jászol előtt és halljuk az agg Simeon örömtől remegő hangját: «Bocsásd el uram szolgálodat, mert látták szemei az idvezitőt!» képzeletünk visszaszáll a szenttérténet mesés színterére: Galilea örök tavaszban mosolygó Bérceire, Genezáreth háborgó tengerére, a pázsitos halomra, melynek bársonyos fűvén szent áhitattal hallgatja a nép a boldogság ígét. Előttünk áll az istenember méltóságteljes alakja, a mint páratlan méltóságának tudatában, magához hívogatja Izrael eltévedt juhait, hogy a boldogság eddig hiában kutatott forrását előttük felnyissa, hogy adja nekik azt, mit a törvény nyujtani képes nem volt: a békességet istennel és önmagukkal. «Jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik éhezitek és szomjuhózzátok az igazságot és megelégtitek», hangzik hívogató szava. «Én vagyok ama kenyér, mely mennyből szállott alá; a ki én belőlem eszik, soha meg nem éhezik. A ki pedig iszik abból a vízből, melyet én adok neki, meg nem szomjuhozik örökké, ha-

nem az a víz, melyet én adok neki, lesz ő benne örök életre buzogó víznek kútfeje.» S aztán, látjuk az új eszme diadalát a világtörténelemben, a küzdelmeket, melyekkel meghódítá magának a világot; látjuk, mikép lesz a szeretet elve az egyetemes társadalom fundamentuma, az emberiség életének vezérelve, és ajkainkon felhangzik a hála szava: «Dicsőség a magasságos mennyekben istennek!» Ime, nincsen többé közöttünk sem zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabados, mert mindnyájan egyek vagyunk a Jézus Krisztusban, kiből isten atyánkká lett.

Örüljete hát hívő lelkek, örüljenek az egek és örvendezzen a föld, mert ez az a nap, melyet az úr rendelt. Hála és magasztalás szálljon föl ajkaitokról, hogy született nektek a megváltó, ki az úr Krisztus, a Dávid városában. És a mi tanítványunkat, — — kit a karácsoni öröm prédikálására küldünk ti hozzátok, fogadjátok atyafiságosan és mutassátok meg a ti szerelmetek igazságát ő hozzá!

Az úr szentelje meg és tegye áldottá a ti ünnepléstöket!

Nagy-Enyeden, 1891. karácsonhava.

Józsa Zsigmond,
jegyzőhelyettes.

Hegedüs János,
dékán.

Karácson.

A keresztyén ünnepek között a legszebb és legkedvesebb a karácson. Annyi öröm, annyi kedvesség, varázs és bűbáj egyiken sem vonul végig, mint a karácsonon. A szívhez, az érzelmhez egyik sem szól annyira, mint a karácson. A kedélyi élet fölvilanyozására, a vallásos élet ápolására egy sem szolgáltat annyi alkalmat, mint a karácson.

Ezért várja ennek megérkezését egyiránt a kis gyermek és megelémedett agg, a gondos apa és jó édes anya, a szegény és gazdag, mert ez mindeniknek meghozza a mit vár: a kicsinyeknek csillogó karácsonfát, rakva a földi, jóságos angyaloknak gazdag ajándékaival; a szülőknek megszentelt örömet, mennyei gyönyörűséget gyermekeiknek égi szelidségében, ártatlanságában,

jóságában; a szenvedőknek egy boldog percet, a kebelnek egy öröm-sugárt a jótékonyság és szeretet műveiben, mely hideg hajlékukban szívüket fölmelegíti, sebeit behegeszti, s azt a rossz szót, melyet az élet keresztjének terhe ad ajkukra: a szeretet istenének magasztalására fordítja. Ez még a hatalmasokat, erőseket is gyöngévé teszi, belopván a könyörülő szeretetnek egy-egy szikráját keblök jéghideg takarója alá, mely szívüket meglágyítja, s egész lényüket édes gyönyörűséggel tölti el.

Ily karácson-napon, óh mekkora öröm, mekkora boldogság, és nyájasság a szívben, a családban!

Azonban, karácson és a Krisztus születése nemcsak a kedélyi élet új világának, hanem általában az emberiséget vezérlő, magasztos elveknek és éltető eszméknek is kezdő pontja, szülője. A Krisztus bölcsője az isteni kegyelemnek, atyafűságnak és örökkévaló szeretetnek tápláló melegágya.

A Krisztus születésével nyílt föl újra az emberiség előtt a bezárult éden kapuja, s hozatott alá a meny a földre a jóknak, az igazaknak, az ártatlanoknak, az istenfélőknek, a kegyeseknek szívébe; azzal plántáltatott be ismét a paradicsomi boldogság a társadalomba, a családok életébe, oda, hol a szeretet, békesség, egyetértés, megnyugvás, isteni félelem lakozik.

Az a csillag, mely az ő születésekor feltűnt, nem ment le az emberiség egéről, hanem fénylő napja lett a hitnek, mely szelid sugarával megaranyozza az emberi élet ezernyi mezejét, öröme fordítja a keserűséget, megszenteli a fájdalmat, istenhez vezeti a bűnöst, s a kegyelemnek italával táplálja, kibékíti a világgal, önmagunkkal, s a bezárult sirok felett is örök élettel biztat. Az az angyali szózat, mely a bethlehemi békés pásztoroknak zengett, mint a szeretet menyei szózata, ma is visszhangzik a földön, a jóakaró emberek szívében, s éltető sugara által könyveket csalva a szemekbe, megvigasztal milliókat és teremő erejével életet fakaszt a szegénység és nyomoruság kietlen romjai felett.

Az ég és föld arculatja egyiránt megváltozott a Krisztus születésével.

Sötétség borongott a földön ama nagy napot megelőzőleg, s mint vastag köd a természeti élet egét; úgy borította a lelkeket is a tudatlanság homálya. S mint a napnak ragyogó sugarára eloszlik a köd, s lesz tiszta fénylő világosság: úgy hozta meg ez a kicsiny csillag a lelki élet világosságát, a szabadságnak, a haladásnak, a művelődésnek napját.

Az erős isten édes atyává lett, a hit bizonyossággá, az önzés szeretetté, a kétség élő reménységgé változott, s az erkölcsi megsemmisülés és tespedés helyét, az emberiséget boldogító, eleven, munkás élet váltotta fel.

Az emberi képzelet világának összes gondolatai, a szív mélységének összes vágyai és szükségai, a teremő erő összes mezei mind-mind kitárulának, megnyílnak ama kicsiny bölcsőben, mely felett az isteni gondviselésen kívül, csupán egy édes anya szerelme örködött.

E magasztos eszmék, ez isteni tudomány ma sincs túl szárnyalva. Csaknem két ezredév nagy alkotásai még mind e pontok körül forognak. A család, a társadalom,

s az életnek minden üdvös és éltető intézménye ezeken nyugsznak. Avagy, ki tagadná, hogy nemzeteknek és országoknak fentartó, erős oszlopa nem a tiszta erkölcs? Ki tagadná, hogy a nemes tettek és nagy áldozatok forrása nem a hit, és az életet mozgató jótékonyságnak kútfeje nem a szeretet?

Túlszárnyalva? Óh, az nincs és nem is lesz. Sőt, még betöltve, a maga teljességében fölfogva és megvalósítva sem látjuk, s így természetesen nem is szüli azt az üdvös hatást, azt a jótékony eredményt, melynek nyomába kellene teremni. Különösen a családban, a keresztyén életnek eme központjában, nem uralkodók a krisztusi elvek, s nincs meg az a mély vallásos élet melynek melege át kellene hogy járjon szülőt és gyermeket egyiránt.

A karácson a családok innepe, a családias érzelmeknek, a szeretetnek megszentelt napja. Ezen kell fölbreszteni, ápolni és megerősíteni a keresztyén vallás alapérzelmeit és igazságait a fogékony gyermeki szívekben.

Csaknem minden házban, sőt minden kunyhóban megvillan a karácsonéji csillag fénye, s a jóságos angyalok is megjelennek egy vagy más alakban, s hirdetnek örömet kicsinynek és nagynak; de az a csillagfény, s az az angyali szózat nem a vallásos hitnek, nem a Krisztus iránti lelkesült szeretetnek kifolyása; az öröm nem az idvezítő megjövételének öröme, hanem egy múltó, világi érzés, mely a hogy születik, úgy el is múlik. Óh, pedig hol és mikor lehetne inkább, több eredménynyel ápolni a vallásos érzést a családban, mint éppen karácsonkor; mikor lehetne inkább a családot egy kis templommá, az egyszerű, ártatlan örömeinek egy kis paradicsomává változtatni, mint épen most, mikor az ég ölelkezik a földdel, az angyalok éneke zeng, az isten elküldi az ő egy szülött fiát, a megváltót!

A szülői szeretetnek, a jótékonyságnak, a háládatosságnak csiráit hol és mikor lehetne inkább belopni a fogékony gyermek-szívekbe, mint éppen ez alkalommal, mikor a sok ajándékban, e magasztos erényeket mintegy megtestesülve látják; mikor együtt van az apa fiával, az anya leányával, a testvér testvéreivel; együtt vannak még azok is, kik egy évben csak egyszer látják egymást?

Hát azt a mennyei jó, édes atyát, ki adta ezt a sok áldást, az életet, s mindent, és az ő szent fiát, az ur Jézus Krisztust, ki hozta ezt a sok örömet, nem most lehetne-e a leginkább megszerettetni, megkedveltetni, mikor az édes apa, vagy a nagyobb testvér, míg a mécsék halvány lángja pislog, fölolvassná a születés történetét, s megmagyarázná nekik. Ilyenkor mindenre fogékony a szív, inkább, mint máskor.

Hány család teszi ezt ma? Vagy, egyáltalán teszi-e vagy egy? A biblia ma nem érdeklí, a lelki fegyver, a lelki páncél nem kell már ma, világi fegyverekkel harcolunk, s hadd, tanulják ezt a fegyvert forgatni, így gondolkodik sok szülő. Régen az édes apa és édes anya példát adtak gyermekeiknek a biblia olvasásában, a templombamenésben, egy szóval, a vallásos élet gyakorlásában. Óh, beh kevésnél látjuk ezt ma; beh, kevés angyalt látunk ma a gyermekek között, hanem annál több

vásott, romlott utcai gyermeket, kiknek ajkáról nem az áldás, nem az ima, hanem az átok és roszt beszéd foly.

Hogy várhatjuk az ilyenektől, hogy mikor felnőnek, hitükben erős, tetteikben egyenes emberek, s anyaszentegyházunknak rendithetetlen tagjai legyenek?

De nemcsak, hát egyházunk megteszi-e azt, mit a család elmúlászt, hirdeti-e a kicsinyeknek, a gyermekeknek a karácsoni örömet? Hány város, hány falu s mindenikben mennyi szegény, elhagyatott gyermek, cseléd! Prédikáltatik-e ezeknek csak egyetlen egy helyen is a karácsoni öröm, s a Krisztus evangéliuma? Gyöngeszívűk nyer-e egy kis vigaszt, kap-e egy kis enyhülést? Ne keressük a kifogásokat, melyeket szinte tudok, hogy mik szoktak lenni, hanem keressünk föl inkább egy délután egy iskolát, gyűjtsük oda a kicsinyeket, s hirdessünk nekik is igaz karácsoni örömet!

Igy ünnepeljük meg igazán, nagyságához és jelentőségéhez méltóan a karácsonyt. Így, ha szóval, tettel oda törekszünk, hogy az a családi és vallásos érzelmeknek, nemes erényeknek, s az életet átható szeretetnek ápolója, hirdetője legyen, hogy kicsiny és nagy, gazdag és szegény érezze azt a mennyei örömet, melyet az angyalok hirdetnek a Krisztus megjövetelével, s legyen mindenik ebben a szent örömben, mely a kebelnek legtisztább vallásos öröme, olyan, mint a kis gyermek, mert csak ilyeneké a mennyeknek országa!

Más ünnepeken, hadd, predikáltassék a dogma, s magyaráztassék anyaszentegyházunk sajátos jellege; de ma ápolassék a hit, a vallásos érzés és a szeretet, melyek, ha erősek, erősek vagyunk mi is, és erős anyaszentegyházunk is!

Vajda Ferenc.

Ébredjetek atyámfiai!

(Vége.)

Ti éreztétek (mert ezt érezni, elég jó protestánsok valátok), hogy itt a székely anyavárosban, a reformáció szülte feivilágosodás és a «szent föld» lelki homályának e határ-, s egyszersmind érintkezési pontján, a hol ezenkívül még nem csak a magyar unitarizmus zömének élete dobban, hanem a szász lutheránizmus és az oláh óhitű felekezet szelso hullámgyűrűi is éreztetik erejüket, tehát a felekezeti hullámcsapások által ostromolt ilyen szigeten szükség van egy kálvinista magyar gimnáziumra, s hogy ennek virágzása életkérdés az erdélyrészi kálvinizmusra nézve, s hogy tehát részünkről minden talpalatnyi hátrálás arra nézve soha vissza nem szerezhető veszteség. Mi pedig, azt mondják, fejlődünk tanügyi téren, hisz, pl. most emeljük nagykorúságra a s.-szentgyörgyi csonka gimnáziumot; de a nagy fejlődés miatt nem jut eszünkbe, gondolkodni a felett: vajjon, egészséges fejlődés-e, s egyáltalában fejlődés-e az, hogy roppant összegű idegen segélylyel egyik helyt mindenképpen kiegészítjük a csonka iskolát, míg más helyt a több évszázás gyökérrel bírót lenyakazzuk; nem jut eszünkbe az, hogy ez az erkölcsi erők arithmetikája szerint olyan eredményű eljárás, mint mikor egy családapa hét gyermeke közül egyiktől megvonja az addig nem sajnált rendes ruházatot és táplálékot, csak azért, hogy egy másiknak tollas kalpra és bársony ujjásra jusson. S míg a kielégített büszkén hirdeti új ajándékát, addig

a másik készüljön a vak orvosok által rája disputált önkénytelen halálra, saját temetésére, mert hirtelenében nincs pénz két új tanári állomásra. Nincs pénz? Hát nektek volt-e? *Lett*, mert volt lelketek, erős szívetek.

Lett? És most nem lehet? Hát, miért kellett istennek csak érettök tenni csodát a pénzszerzésben, erőgyűjtésben? Hát, az emberi ész satnyult-e el, az emberi akaraterő szállott-e el pára-kint belőlünk, hogy az étellel való küzdés művészetének mai korában nem tudunk néhány ezer forintot összeremteni? Soha sem repült a sült galamb senki szájába, soha sem gurult a pénz senki zsebébe, vagy kasszájába, hanem pénz lett mindenkor és mindenütt, a hol volt lélek, a léleknek hite, a hitnek ereje és akarata.

De, mit szaporítsam én a szót. Hisz, ehhez nem kell nagy fejtörés. Két tanári tanszék költségéről, vegyük, évi 2500 frtról van szó, Ennyit csak Udvarhelymegye kálvinista lakosságának elő kellene teremteni. Ha egyszerre nem bírjuk, osszuk meg a terhet, állítsuk fel egyelőre csak az egyik tanszéket, s jogunk lesz már addig élni, míg a másikra is erőt gyűjtünk. Mert isteni törvény szerint, minden hibás méltó a bűnhődésre, bukik a rossz, ha megérdemli. De szabad-e bukni engedni azt, a ki jó akaratáról, életképességéről bizonyosságot adott, azért, mert nem tud az alatt egyszerre kettőt lépni, míg más egyet lép?

Nézzetek körül, atyámfiai, széles ez országban, az iskolaügy terén mit láttok? Azt, hogy minden életrevaló, s jövőjét kislelküen földadni nem, hanem azt legjobb hite szerint biztosítani akaró csonka gimnázium minden lehetséges erőfeszítéssel arra törekszik, hogy kiegészítse magát, s így mindig fokozódó önbizalommal megállja a sarat. Azt látjuk, hogy szép magyar alföldünknek a modern élet útján megindult városai egymás után erősítik meg, és egészítik ki algimnáziumaikat: Kún-Félegyháza 3 osztályúvá fejleszti csonka gimnáziumát, Csaba 30,000 frt. alapítványt áldozott az idén az ottani 4 oszt. ev. gimnáziumra, s Szentes városa mindenkit tiszteletre indító fedelmi bőkezűségével «gimnáziumi tanfolyammal egybekapcsolt VI. oszt. polgári fiu iskolá»-ját néhány év alatt 8 osztályu rendes gimnáziummá tökéletesítette, s ennek lakóhelyül 80,000 frton olyan csarnokot emelt a tudományak, mely úgy külsejével, mint belső berendezésével méltó büszkesége nem csak e derék városnak, hanem az egész országnak. (L. «A szentesi új főgimn.» Magyar Hírlap 1891. évf. 148. sz.) Pedig a nemzetiségi érdekek fontosságát egyes vidékeknek kilométerek szerint osztogató okoskodás szerint felesleges az alföld e nemü erőlködése. Azt látjuk, hogy az a sz.-kereszturi unitárius algimnázium, a mely szintén a középiskolai törvény követelményei miatt alig egy-két évvel ezelőtt a bukás szélén állta, ma már megint új életre kelt, új életre unitárius atyánkfiainak összetartó ereje, egyetértő buzgósága, lelkes áldozatkészsége következtében. Mert ők nem dugják össze kezeiket és nem tájtják el szájukat, hanem feljajdulva is, tesznek, munkálnak. Most kéregetés, gyűjtés, majd megvidéki bálozás, vagy áldozatra serkentés apróbb-nagyobb eredményéből szívós kitartással sok homokszemet összehordogattak ők már saját javukra törő útjaik egyengetésére. Egy szóval, meghalni sem testvéreink, sem versenytársaink nem akarnak, s mi ezzel szemben úgy mu-

tassuk a jövőt számunkra egyedül biztosító erőnk, hogy ép gimnáziumunkat megcsonkítjuk?

Engedheti-e ezt az őseit és intézményeit mindig becsülni tudó székely nép, melynek az egyházas buzgóság, a közművelődés iránti hajlam és tanulási vágy mindig tiszteletre méltó jellemvonása vala; a mely csak egy rövid emberöltővel ezelőtt is nemes tanubizonyságát adá e jellemének, mert a midőn az 1848—49-ki siralmas rombolás után oly feltételeket szabott az abszolutismus e földig sújtott intézet elé, a melyek egyenesen létét támadták meg «örök dicsőségére legyen feljegyezve a székely népnek, mint egy ember állott fel, rang és felekezeti különbség nélkül rakta le adományait e szegény tanoda felsegélésére; a tanoda vöröskönyve hosszú névsorát tartalmazza azon buzgó hazafiaknak, egyházi és világi testületeknek, kik ezreket, százaikat, tizeiket tiszteletgerjesztő lelkesedéssel rakták le nem a felekezeti, hanem a közművelődés oltárán!» (Kétszázados ünnepi emlékkönyv 21 l.) Röviden szólva, ezzel elismerte és kifejezte az áldozó közönség azt, hogy ez iskolára itt szükség van és azt fenn akarja tartani. De hát miben változott most egyházunk, közművelődésünk állapota annyira, hogy ez akarat ma felesleges volna?

Évszázak születését látó élete folytán, többször vala ez intézet a mult emlékeit, a jelen örömét és a jövő reményeit megszentelő ünnepélyek színhelye, az ilyen alkalmakkor elhangzott ihletett beszédek mindenikén végig rezgett egy alaphang. E hang minden rezgése azt az igazságot hirdette: hogy ez iskolának itt volt, van és lesz mindig missiója. Ez igazság visszhangoztatása képpen legyen elég most csak egy, de sokat mondó idézetet szakítani ki az intézet mostani egyik érdemes főgondnokának, Nagy Lajosnak, 1873-ban az iskola két évszázados emlékűnnepén mondott beszédéből: «Kétségbe kellene esnem a székely nép életrealóságán, a protestánsok buzgóságán, az államkormány bölcsességén, ha elbukni engednék ez intézetet, mely kétszázadon át igen súlyos viszonyok között, gyakran nehéz harcot küzdve, gyöngéd anyai szeretettel ápolta a székelyföld gyermekeit kivétel nélkül, a vallásosság, a tudás, a szabadságszeretet melegágya volt, a testvériség és egyenlőség elvének érvényrejutását demokratikus belszerkezete által oly nagy mértékben mozdította elő!» (Kétszázados emlékkönyv 22. l.) És legyen elég, fölleveníteni az iskola egy másik ünnepén az intézet második fundátoráról, Kiss Gergely mult évszázabeli tanárról hálás szavakkal megemlékező igazgatónak bizalom és reménykeltő szózatát: «hiszünk, hogy Kis Gergely szellemének termékenyítő ereje ma is sincs kimerülve» («Emlékbeszéd Kis G. felett», tartotta Gönci L. 1887). De hát, mi volt a Kis G. szelleme, mely oly nagyot alkotott? A hiterős léleknek áldozni, teremteni kész lelkesedése e szükségesnek vallott intézetért; és mi az a termékenyítő erő, mely az ő szellemét magukba oltó férfiakban is ma is meg kell hogy mutassa áldását: az erős akarat, s az ebből születő öntudatos kitartó munka, mely nem ismer maga előtt lehetetlent!

Atyámfiai, hazánk bölcsének, Deák Ferencnek megdönthetetlen igazságot hirdető igéjével fejezem be szavam: «mindenki hibás ott, a hol a haza veszélyben

forog.» Magunkra alkalmazva, a jelen esetben reánk is talál ez igazság. Válasszatok, mit akartok inkább azt-e, hogy unokáink mostani kötelességünk hív teljesítéseért az elismerés hálájával gondoljanak haló porainkra, vagy hogy az őseiktől ránk szállott erősségnek bukásával, romlásával megérdemeljük utódaink kárhooztatását, ellen-ségeink kárörömét?

Siculus.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, december 20. 21.

A két napon át folyt ülésen elnökölt főtiszt. Szász Domokos, püspök, s váltakozva jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, Szász Béla, Domokos Antal, dr. Sárkány Lajos, Deák József, dr. Török István, Bodor Antal, titkár.

Az első napi gyűlés idejét majdnem egészen a zsinat miatt szünetelő ülések között elnöki úton ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyása töltötte be, melyek közül kiemeljük, hogy gr. Lázár Imréné, mint hagyományos kötelezett, már a lejáratú idő előtt befizette az özv. Zsombori Jánosné, gr. Tholdy Rózália 1000 frtos kegyhagyományát sófalvi egyházközségünk számára; továbbá, hogy Kövér András, esperes afa, ötven frtos, Kis Károly, agyalfalvi pap aa. öt frtos alapítványt tett az egyházkerületi theologiai akadémia és pedagógium javára: miért köszönet szavaztatott.

A hidalmási, nov. 15-én megejtett papválasztás ellen tizenegy választó fölfolyamodással élt, s az Igazgató-Tanács, tekintettel arra, hogy törvény ellenére nyolc pályázó jelöltetett, s hogy a választók névsora nem törvényesen előre, három napi kifüggesztés után, hanem a választás helyén, s kellő okadatolás nélkül igazított ki: a választást megsemmisítette, a régi pályázók közül, az egyházközség újan választandó képviselőinek közreműködésével megejtendő új kijelölést rendelt el, valamint el a választók névsorának törvényes módon való előzetes összeállítását, egyszersmind rendre utasítván a kandidáló bizottságot, valamint az esperest mind a kandidáció, mind a névjegyzék összeállításának törvénytelen voltáért, elrendelte egyszersmind a lehető legsürgősebb eljárást, miután e papi állomás már régóta áll üresen, s a hívek többsége külön fölterjesztésben kérte az ügy mielőbbi elintézését.

A sz. szolnoki egyházmegye sajnós tapasztalataira hivatkozva, arra kéri az Igazgató-Tanácsot, hogy egyházkerületi határozatot provokáljon, mely az összes egyházközségeket kötelezze a kanonika porciók földjeinek rendszeres javítására. Miután a legtöbb díjlevélben e tekintetben gondoskodás történik; miután az esperesi látogatás alkalmával, mint a legtöbb esperes gyakorolja is, a 31. kérdőpontra az a felelet is bevehető, hogy a hívek mit tesznek a kanonika porciók javításának érdekében; s miután, ha e tekintetben mulasztások merülnek föl, az Igazgató-Tanács a felülvizsgálat alkalmával minden konkrét esetre nézve intézkedhetik: a kérésnek annyival kevésbé lehetett eleget tenni, mivel az egyházkerület különböző helyein fönnálló különböző gyakorlatot egy általános rendelet alá vonni, nem lenne célszerű.

A számvevő előterjesztése alapján:

a) A Kun-kollégium 1892. évi költségvetése, 1579 frt. fölösleggel, jóváhagyatik és pedig engedélyeztetvén a szenior és kontra évi 100—100 frtos személyi pótléka, míg a s.-kántornak szánt 50 frtnyi javadalomra nézve fölvilágosítás kéretik be.

b) A székelyudvarhelyi egyházközség fölhajthatatlannokul igazolt papbér hátralékainak törlése engedélyeztetik.

c) A marosvásárhelyi egyházközség jövő évi költségvetése azzal a módosítással hagyatik jóvá, hogy az óra-alap célbavett kiegészítése ez úttal törültek, a toronyfedés költségéről pedig, ha a munka halaszthatatlan, külön, a fölveendő kölcsön nagyítása útján, kell gondoskodni.

d) Ugyanez egyházközség tartozásai konvertálására, s más céljai fedezésére tervezett 25,000 frtos kölcsönének kamatai és törlesztő hányadai fedezetének teljesebb kimutatására útasittatik, valamint részletes okadatolására fölveendő malom-építési kölcsönének is.

A marosvásárhelyi egyházközség eddigi leányiskolájának felsőbb leányiskolává történő átalakítása ügyében a tett intézkedések, melyek jelentékeny több-kiadást vonnak magok után, jóváhagyatnak ugyan, de azzal a rendreutasítással, hogy a jóváhagyást a foganatosítás előtt kell vala kikérnie.

A n.-sajói h.-esperes ajánlattal terjeszti föl a sófalvi egyházközség kérését, hogy az özv. Zsombori Jánosné, gr. Tholdy Rózália-féle 1000 frtos kegyhagyományából fedezhesse templom-javítása költségét, mire az Igazgató-Tanács csak a költségvetés beterjesztése után fog határozni. Ugyanő jelenti, hogy beszercei egyházközségünk hasonló forrásból eredt 1000 frtját az ottani zálogkölcsönintézetben helyezte el ez intézkedés helybehagyatik. Végül, kéri a h.-esperes, hogy az egyházmegyéből központi kezelés alatt levő tőkék, ott-helyi 6%-os kedvezőbb kamatozásra kiadassanak, mit az Igazgató-Tanács nem itél megadhatónak, egyszersmind arra is figyelmeztetvén az esperest, hogy jövőre kövesse a szabályos rendet, mely szerint a külön ügyek külön fölterjesztésekben juttatandók hatóságunk elé

A türei egyházközség papi és tanítói fakepéjét megváltván, az erre vonatkozó határozat megerősítettik ugyan, de rendreutasítással, miután az egyházközség ez ügyben kelt korábbi fölterjesztésében nem a valónak megfelelő adatokat tüntetett föl.

A m.-lapádi elaggott és télen teljesen munkára alkalmatlan papja, ki immár 42 éve szolgál, káplán-tartásra kér engedélyt, fölajálván a s.-pap részére évi 100 frtot, lakást és étkezést, az egyházmegyei tanács pedig e javadalmat fűtéssel, mosással és világítással kívánja kiegészíttetni. Miután az elaggott pap utóbbi évei idején az egyházközségi élet teljesen hanyatlásnak indult, elkeresztelések fordultak elő, s a vallás-tanítás is szünetelt; miután, továbbá, a fölajált javadalomra megfelelő segédpap, a káplánok általános tapasztalt hiányához képest is, aligha található, az Igazgató-Tanács útasítja a papot, hogy vagy félfizetéssel nyugalomba kérezkedjék, vagy kénytelen lesz, a maga részéről hivatalból megindítani a papi teendőik szünetelése miatti eljárást.

A nagy-enyedi egyházmegye pártolja a túri egyházközség az iránti kérését, hogy a közalaptól körle-

készség felállítására megszavazott évi 100 frtnyi segélyen felül még 100 frt egyházkerületi állandó segély adassék, de a papválasztás joga a hiveknél hagyassék meg. Az Igazgató-Tanács elútasítja e kérést s fõntartja előbbi határozatát.

A szeéri kántor-tanító tetemesen megjavított új díjlevele elismeréssel hagyatik helybe.

A gyulatelki fa-ipartelep munkásainak és papolci papoknak egymásközti eddig még nem szabályozott viszonya alapján panasz jutott a közoktatásügyi miniszter elé, ki e panaszt Igazgató-Tanácsunkhoz, ez pedig, az esperes útján, a paphoz küldé. Beérkezvén a felelet, ki-tünt, hogy a pap teljesen jogszerűen járt el és így nem hibáztatható. Ugyanez ügyben az alispán azt a követelést támasztotta, hogy a papolci pap köteleztessék a gyulatelki munkások papi szolgálatainak teljesítésére. Ig.-Tanácsunk kijelenti, hogy papjaink kötelességei és jogai törvényes díjlevelekben vannak megállapítva s így a papolci pap csak abban az esetben kötelezhető a gyulatelkiek papi szolgálatainak végzésére, ha, megfelelő ellenszolgáltatások biztosítása mellett, egyházi tekintetben legalább ők is a papolci egyházközséghez csatoltatnak, azaz, affiliáltak.

Dr. Török István, h.-előadó kijelentvén, hogy tanári és igazgatói elfoglaltsága lehetetlenné teszi h.-előadói tiszte tovább folytatását: az Ig.-Tanács a fõnnállt viszonyt e hó elsejétől fogva megszüntnek mondja ki.

A m.-bogati szükös és törvénynek meg nem felelõ iskola ügyében az Ig.-Tanács a közoktatásügyi miniszterhez fölterjesztést fog intézni, előbb azonban némi adatok beküldését rendeli el az egyházközségnek.

A n.-móni egyházközség papi istállójának kiépítésére vonatkozó tervét jóváhagyás alá terjeszti s kéri központban kezelt tőkéjének fölajált kamataiból 157 forintnak fedezetkint való kiutalását. A terv és költségvetés a műszaki előadó véleménye értelmében jóváhagyatik s a kért összeg kiutaltatik.

É—n.

Az ev. ref. egyház zsinatja.

III. nap. dec. 11.

Az ülés megnyitása után, felolvasták az előbbi ülés jegyzőkönyvét, melyet hitelesítettek. Bemutattatnak a tárgyalás alatt levő törvényhez beérkezett indítványok, melyeket Tisza Kálmán indítványához képest. csak akkor fognak tárgyalás alá venni, ha a konvent által beterjesztett törvényjavaslati tervezetet már letárgyalták. Tisza Kálmán bejelenti, hogy a londoni biblia-társulattól üdvözlő sürgöny érkezett a protestáns zsinatok elnökeihez és tagjaihoz, melyben áldást kívánnak a zsinatok munkálataihoz.

Ezután, áttértek a konventi törvényjavaslat tárgyalására, melynél a következő 9. szakasz igen élénk vitára adott alkalmat. Első sorban, Lukács Ödön szolt hozzá s kijelenti, hogy jelen alakjában nem fogadhatja el. Hosszabb beszédben rajzolja a királyhágóntuli egyház helyzetét s azt a vizsátságot, mely kétféle alkotmányos szervezetet akar, már csak az alaki kérdésekben is. A tíz év előtti zsinat által az erdélyi egyházzal kötött unió nem nevezhető uniónak, a míg Erdély egyházi szervezete nem lesz teljesen azonos a többi kerületével. Indítványozza, hogy az erdélyi egyházke-

rület köteleztessék, hogy 10 év alatt teljesen a zsinati törvények alapján alakítsa át egyházi szervezetét úgy, hogy azonos legyen a többi magyar ref. egyházkerületek szervezetével.

Beöthy Zsigmond nem akarná, hogy a testvér erdélyi egyházkerülettel kötött unió, mely az egész magyar egyház örömeire szolgált, megbolygattassék. Nemcsak az igazságról van itt szó, hanem a testvéri szeretetről s itt ő a szeretet tovább fejlesztésében találja az igazságot. Ezért a szakaszt elfogadja egy csekély módosítással. Azt kívánja ugyanis, hogy a zsinati képviselők választása tekintetében Erdély fogadja el az azonos egyenlő eljárást.

Begegy István módosítást nyújt be, mely szerint az erdélyi képviselők a zsinaton az olyan kérdések fölött nem szavazhatnak, a mik az ő kerületek szervezetét nem érintik.

Darányi Ignác nem fogadja el Lukács Ödön indítványát, mert az erdélyi egyházzal kötött unió egy meg egyezés, kompromisszum alapján történt. Ezt jóhiszeműleg megtámadni, nem szabad, hanem fentartani, folytonosan erősíteni, kötelesség.

Kiss Áron részt vett a tíz év előtti zsinat tárgyalásaiban, melyek az Erdélylyel való uniót kimondták. Akkor azt a biztosítást is hallotta erdélyi részről, hogy lassankint át fognak simulni a presbiteri szervezethez. Csak akkor fogja nyugodtan, teljes lelki örömmel tekinteni az erdélyi egyházkerületet, ha látni fogja az őszinte törekvést az egész egyházzal való megegyezésre s fokozatos fejlődést a presbiteri rendszer felé.

Várady Gábor szerint, e kérdésben nem lehet a merev következetesség álláspontjára helyezkedni, hanem bíráljuk el ez a nevezetes kérdést méltányossági szempontból.

Fejes István szomorú dolognak tartja, hogy már nemcsak az erdélyi, hanem a magyarországi egyházak körében is zsongani kezd egy jelszó, mely a presbiteri és konzisztoriális szervezet közötti harcot jelenti. Az Erdélylyel való unióban azt a törekvést nem látja, hogy a presbiteri rendszer szerinti egyházzervezethez simulni akarnának. Szász Domokos erdélyi püspök, akkor még zsinati képviselő, kijelentette annak idején, hogy az erdélyiek a többi egyházkerületeket érdeklő ügyekben nem fognak beleavatkozni. Ez az ígéret azonban rögtön az első alkalommal a levegőbe szállt. Az erdélyi képviselők csatlakozásával alakult többség, mely éppen ezáltal lett többséggé, megszavazta a többi egyházkerületekre nézve is az Erdélyben elfogadott lelkes-választási törvényt. Ez nem azt mutatja, hogy Erdély megtartotta ígéretét s testvéri szeretettel viszonozta volna a mi szeretetünket. Nem tér ki arra a különbségre, a mely az erdélyi egyházalkotmány és a többi egyházkerületeké között van. Szeretné azonban, hogy alaposabban oldassék meg a kérdés, mint a hogy a tervezetben van. Indítványozza, hogy az összes indítványok és módosítások egy alakítandó külön bizottsághoz utasítsanak, mert az Erdélylyel való uniót sokkal fontosabbnak tartja, semhogy egy ülésben folyt vita alatt, szórványos módosításokkal megoldani lehetne s annál kevésbé, mert a mostani kilencedik szakasz őt éppen nem elégíti ki.

Bernáth Elemér azt hiszi, hogy nincs itt senki, a ki az Erdélylyel való uniót nem akarja; ha így van, akkor ne legyünk egymás iránt féltékenyek, mert arra Erdély nem adott okot, sőt ellenkezőleg, mindenfelől konstatálják haladását.

Uray Imre szintén lát pártáryalásokat a zsinaton. Ez kitűnt a tegnapi szavazásnál, a mikor a konferenciák határozatai alapján történt a szavazás. Ha jót akar ez a konferencia, legyen arról mindenkinek tudomása, ha rosszat akar, akkor pedig joga van mindenkinek, tiltakozni ellene.

Tisza Kálmán megjegyzi, hogy itt nem lehet egyesek szabadságát megtámadni, konferenciázni pedig bárkinnek, bárkivel szabad. (Helyeslés.)

Bánffy Dezső báró, nincs abban a helyzetben, hogy a tíz év előtti zsinathoz is szólhasson; de abban, hogy akkor a Szász Domokos papválasztási szabályzatát fogadták el és nem a Fejes fogalmazványát, nem látja a többi egyházkerületek ügyeibe való avatkozást. A teljes uniformitást nem óhajtja, nemcsak a már felhozott okoknál fogva, de különösen azért is, mert hisz a többi egyházkerületek között sincs meg a teljes egyenlőség a szervezetben s ezért még sincs semmi baj. Készséggel járul Beöthy javaslatához, s ezzel is be akarja bizonyítani, hogy közeledni akarnak a többi egyházkerületekhez.

Kovács Albert őszinte hiva az Erdélylyel való uniónak s aggódik már csak a gondolattól is, hogy az unió felbomolhatik. Azt mondták itt, hogy az alkotmányban való eltérés mellett is fennállhat az egyház s azt ő is helyesli; de bizonyos egység, bizonyos megegyezés nélkül nem képzelhet egyöntetű autonómiát. Különösen azon a ponton kell meg lenni az egyezésnek, a hol az öt egyházkerületet együtt érdeklő dolgok kerülnek tárgyalásra. Ajánlja Fejes indítványát, a mely ha el nem fogadtatnék, Lukács Ödön indítványára szavazna.

Tisza Kálmán egyéni véleményét nyilvánítja. A Fejes halasztási indítványának helye lenne, ha már minden egyházkerület, minden bizottság és a konvent is nem tárgyalta volna már. De tárgyalták már mindenütt s így fölösleges a halasztás. Szomorú dolognak tartaná, ha az ev. ref. egyházak azt az emelkedettséget és testvéri szeretetet, melynek benyomása alatt akkor cselekedtek, rövidke tíz évig nem tudták volna megtartani. Ő Beöthy Zsigmond módosítását pártolja.

Miután még több szónok volt följegyezve, a vita folytatását más napra halasztották.

IV. nap, dec. 12.

Az ülést Kun Bertalan püspök megnyitván, folytattott az alkotmány-tervezet 9. §-ának tegnap félbe maradt tárgyalása.

Kolozsvári Sándor véleménye szerint a zsinat feladata a 10 év előtt hozott zsinati törvény hibáit kijavítani, hiányait pótolni. Ily intézkedést tenni, az erdélyi egyházkerület állását illetőleg a konvent, mely a zsinati munkálatot előterjesztette, nem tartotta szükségesnek. S helyesen. Nem kell ugyanis elfelejteni, hogy a 9. §., úgy a mint van, kompromisszum eredménye, azt tehát csak a két egyező fél akaratával lehet módosítani. Hosszan kifejti ezután az erdélyi ev. ref. egyházkerület történelmi fejlődését s azokat a speciális viszonyokat, a melyek ott speciális rendezést tesznek szükségessé. Konstatálja azonban, hogy az alapelvekben az erdélyi egyházzervezet ugyanaz, mint a magyarországi; a különbségek tehát nem akkorák, hogy az egységet lehetetlenne tegyék, de elég nagyok arra, hogy respektáltassanak. Végül, visszautasítja azt a vádat, mintha az erdélyi kül-

döttek az egyetemes egyháznak s e diszes gyülekezetnek bármilyen ártalmára lettek volna. (Közbeküldés: Nem mondta senki!)

Tisza Kálmán maga is úgy tudja, hogy itt az erdélyi képviselők személyét és egyéniségét senki sértő szóval

nem illette. Csak az erdélyi képviselők választási módja ellen van némelyeknek aggodalmuk. Kéri egyébként a képviselőket, hogy miután a tárgy pro és kontra már eléggé ki van merítve, igyekezzenek a lehetőleg röviden szólni.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

A LXVI-ik zsoltár.

Irta: Bede Jób.

Nem voltak az őszi napok olyan hidegek, barátságatlanok és mérgesek, mint most; sárga levelet alig láttam a kertek fáin és madár dalolt még a lankás domboldalon, virág nyílt mindenütt a mezőkön, a merre szem látott. Mintha tavasz lett volna örökkön és soha sem változnék a meleg, édes táj, pedig ősz volt már. Hanem, a gyermek szíve nem hajlik könnyen reá, hogy a kellemetlen benyomásokért tartósabban odaadja mindazt, a mi szépet megszokott a szeme.

Csak ha az iskola poros udvarán, a tornázás tanulása közben, láttuk előttünk mesterünket, Kántor bácsit, hogy didereg és nagy vörös kezeit dörzsölgeti, akkor gondolkoztunk el egy kissé: talán, hideg lehet.

Talán, hideg lehet, mert különben Kántor bácsi, a ki komoly, okos és mindent tudó ember: nem reszketne. És míg a tornázás tartott, karjaink gyors emelgetése, a kis- és nagy-térdhajlás, nyújtó és mászó gimnasztikumok között úgy felmelegedtünk, hogy patakozott rólunk az izzadság. Mindamellet elhittük, hogy hideg van.

Hisz, Kántor bácsit láttuk reszketni. Tudják önök, hogy ki volt Kántor bácsi? Kántor bácsi a mi osztálytanítónk volt. Tulajdonképpen Márton Istvánnak hívták, de a Kántor-név lett a sajátja a miatt, hogy a fehérre meszelt kálvinista templomban ő énekelte a zsoltárokat, néha délutáni könyörgéseket tartott és ő zengte el a halottas házaknál szeretteink felett az örök nyugalom útjára a megszentelt dalokat. Az iskolában olvasást, értelem-gyakorlatokat, számtant, vallást, éneket és tornát tanított. Ez utóbbi tárgy csak abban az évben jött divatba és Kántor bácsit azért szemelték ki a tanítására, mert ő sokrendbeli foglalkozása mellett, még tűzoltó szakaszvezető is volt.

Milyen büszkék is voltunk mi a Kántor bácsi fényes pléh-sisakjára, zöld tollbokrétájára! A fényes sisakról szentül azt hittük, hogy tiszta ezüst, a tollbokrétájáról meg azt, hogy valószínűleg a főispántól kapta. Hogy játsztak, ragyogtak a fényes sisakon a napsugarak, mintha a mi dicsőséges ragyogványa van az égnek, mind reá akarná szórni; hogy csók-dosta a zöld tollbokrétát a szél, mintha örömét szeretné tudtára adni és hirdetni akarná nekünk:

«Ime, Kántor bácsi derék ember, vitéz ember, becsüljétek meg őt!»

Ha valaha nemes jellemű, nagy emberekről, harctéren tündöklő hősökről hallgattunk e gyermeket naiv szívvel hatalmas történeteket, Kántor bácsit láttuk és füleinkben csengett, bizony, néha álmainkban is az ő vezérlő szava! «Jobbra át! Indulj!»

De, ime, Kántor bácsi, a nagy, izmos alaku, kemény bajszu Kántor bácsi, a mi soraink előtt reszket, térdei egymáshoz ütődnek és ő maga sem áll úgy szabályosan, V. alakba tartva a lábfejet, mint a hogy minket tanított. A hangja el-

akadt néha, rekedtes és közben köhög, a feje olykor előre hanyatlik és a vezénylésben hibákat követ el.

Egyszerre aztán jön az iskola-igazgató. Kántor bácsi mintha félne tőle. Oh, milyen csunya most! Összeszedi magát, majd ismét zavart lesz. «Egyes rendekbe sorakozz!»-t vezényel. «Tisztelegj!», mondja utána és elindul, hogy megnézzze, ha vajjon egyenes sorban állunk-e? E közben, holott még csak egy öklömnyi kö sincs az útjában, lábai összebotlanak és Kántor bácsi hanyatt vágódik előttünk az udvar porondján. Már mi azt úgy szoktuk, hogy ha valaki leesik, mindenk előtt nagyot nevetünk rajta, akár akarjuk, akár nem. Most is elkacagta magát mind a két sor. A kacagás még akkor sem szűnt meg, a mikor Kántor bácsi összeszedte magát és újra felállott.

A másik pillanatban azonban olyan egyenes volt a sorunk, mintha vonalzóval irányozták volna. Félve, remegve vártuk, hogy mi következik. Kevesebbet nem is gondoltunk, mint hogy az egész osztály papiros-galuskát fog ebédelni.

Nem így történt.

Az igazgató úr reánk sem nézett. Hanem egyenest oda ment Kántor bácsihoz, a ki (mint tornatanításkor rendszeren) tűzoltó uniformisban volt, fején a fényes csákoval és bokrártás zöld-tollal. Oda ment és szigoruan a szeme közé nézett. Aztán, felemelte a jobb kezét és félre mutatott, olyanformán, mint a mikor odahaza a cselédet kiküldik a szobából, ha valamit hibázott. És Kántor bácsi roskadozó léptekkel távozott.

Oh, hogy elhalványultak egyszerre a fényes ezüst csákon a napsugarak! És hogy megtörpült a Kántor bácsi daliás alakja!

Akkor magunk sem tudtuk jó formán, hogy miért, de teljesen igazságosnak és rendben levőnek találtuk, hogy Kántor bácsi másnap nem jött fel az iskolába és többé soha sem tanított az osztályokban semmit.

És nem botránkoztunk meg, mikor észrevettük, hogy Kántor bácsit, a kit pedig mi azelőtt a legderekből, legokosabb és legtökéletesebb embernek véltük, senki sem hívja a városon másképpen, mint így:

«A részeges kántor.»

Hova lettek azok a szép hangú meleg zsoltárok, a melyek visszaverődve a templom boltozatos falairól, beleszövédket a szívünkbe és valamikor hála-imádatra borultunk, megszólaltak örökké; hova tüntek el az áhitatos, malasztal tele való könyörgések az úr kegyességéhez, fohászadások a magasságbeli jóságáért és áldó imák a templomból?

Mintha idegen országokból, kegyetlen és isten nélkül való földről pusztító fergeteg jött volna, mely betört a templomba, összerombolta az orgonát, sárral szentségtelenítette volna meg a szószéket.

Mert a részeges kántor továbbra is kántornak maradt. Már nem járt a tűzoltók szakasza élén, már a tűzország megnyitására nem ő vitte a kékszalagos lobogót, már elvették

tőle a zöld tollbokrétás sisakot, az iskolatanitóságtól is felmentették, de kántornak megmaradt még.

Lakodalmazás, keresztelők és temetési tor nem eshetett meg nélküle. A vendégségekben, mikor az új pár boldogságáért ütdtek össze vidám csengéssel a boros-poharak, és a lakomás asztal körül boldog arcokat világotak meg, nem maradt el sohasem a kántor verses felköszöntője. Ha botorkált, ha elaludt, nem bánták, nevettek rajta. A kántornak ilyenkor minden szabad. A keresztelők is ő volt, a kin legtöbbet kacagtak, temetéseken pedig észre sem vették az ő boros hangját.

De a templomban .

A templomban sem az volt már Kántor bácsi, a ki régen. Honnan tudjuk mi, hogy miféle családi szerencsélénségek nehezettek reá az évek lassu vándorlása közben? Hogy a felesége nem tűrhette a hanyagságát, a hibáit és botránait; hogy felpakolt két éves fiacskájával és elköltözött Usztatóra, az ő szülőfalujába és Kántor bácsi egyedül maradt? Hogy bánat nőtt hatalmas óriássá a házában és nem birt mellette élni és a bor feledteti, elnémitja a szivek nehéz fájdalmát? Honnan tudjuk, hogy rettenetes betegség kél az iszákosság nyomába, ellágyítja a csontokat, meglazítja az agyban a velőt, és képtelenné teszi a munkára, a becsületes életre az olyan erős embert is, mint a minő Kántor bácsi volt? A templomban sem viselte jól magát a kántor. Eleinte csak késett, később gyakran kimaradt és a segédpapnak kellett őt helyettesíteni. Mikor aztán ezért megintették, pontosan kezdett járni a kórusra, de minő állapotban! Néha térdig sáros volt, a ruhája csupa szakadás és csupa piszok. Messze büzlött az italszag körülötte. A hangja gyakran elakadt és ha nincs a gyülekezet között, a ki jobban tudja az éneket, gyakran esett volna botrány.

Igy történhetett aztán, hogy egy vasárnapon a kórusról bekiáltott a pap prédikációjába:

«Gazember! Csaló! Kiáltotta. Engem nyúzol és te csavarogsz, te képmutató.»

Nyilván tudta mindenki, hogy a kántor azért haragszik a papra, mert ez őt munkára szorítja és nem engedi, hogy mulassza a kötelességét.

«Gazember! Csaló!» Ordította ismét.

Megreszkettek belé a templom ablak-üvegei.

Ekkor esett, hogy eltűnt a templomból az áhitat, mintha isten nélkül való földről pusztító vihar jött volna.

De csak addig tartott, a mig a kántort, a ki egészen tehetetlen volt magával, elvitték.

A pap nyomban befejezte az imáját:

«És bocsásd meg a mi vétkeinket, valamint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek

Ujra ősz jött, de nem verőfényes már. A hogy az évek évekre tornyosultak, minden fordulónál hidegebb a föld és haloványabb a napfény, nem oly átlátszó az Ér vize és nem olyan mosolygó az ég, mint régen volt; nem oly tiszta a virág kelyhén a harmatcsepp. Vagy, a mi szemeink homályosan látnak már

El is feledtük volna a kántort, a kit az ekklézsia elcsapott volt. Ha gyermekkorunk emlékeivel eszünkbe csillan az ő akadozó hangja, kiűztük az emlékezetünkben, mert kellemetlen volt. Nem is kérdeztük, hogy hova költözött és hogy mi a sorsa.

És reá sem ismertünk, a mikor minap egy egyszerű idegen öreg ember, durva munkás-ruhában belépett a templomba. A ruhája szakadozott volt, mintha országokat járt volna be vele és az ősz szakála tüskésre nőtt.

Csendesen jött, mintha csak véletlenül tévedt volna be. A mi egykori kántorunk volt.

Éppen a LXVI-ik zsoltárt zengték:

«Az én lelkem reszket, előtted állván,
Mint a gyenge levél nyárfának ágán,
Ellened tett bűnöm látván,
Gyászban járván, sir s kegyelmet kíván.»

A szakadozott ruhájú öreg megreszkedett, hallván a fiatal kántor erőteljes üde hangját. Aztán tántorgó léptekkel oda ment a padsorok végéhez.

Egy tekete ruhás öreg asszony borult ott a padra: a felesége.

Nem bírta ráemelni a szemét. A lelke reszketett, mint a nyárfa-levél.

És leborult a templom hideg kövezetére. És megzsibbadt szive élni kezdett, nehéz zokogás csuklott meg a torkán.

A tiszteletes oda ment hozzája és felemelte

Tovább az történt, hogy a régi részeges kántorból becsületes öreg egyházfi lett. És most ezernyi ezerszer boldogabb, mint akkor volt.

Dr. Kuenen Ábrahám halála.

Mint szomorú eseménynek, sőt fájdalmas csapásnak napja marad emlékezetben holland testvéreinknél dec. 10-ike. Nagy ember elhunyt hozott gyászt e napon rájuk, ránk, s mindenhová, a hol a theol. tudományosságot tisztelettel említik, és az iránt nemes érdeklődés él a szivekben. Én naon hunyt el dr. K u e n e n Á b r a h á m, a leideni egyetem theol. fakultásának hirneves professora, a holland kir. tudományos akadémia nyelv- és széptudományi osztályának elnöke, több bel- és külföldi tudós testületnek, valamint a németalföldi oroszán-rendnek tagja. Ez a név nem ismeretlen egyházkerületünk ifjabb papi generációja előtt; theol. akadémiánk érdemes tanárainak közvetítése folytán tudják ok, hogy mily fényes napot jelent a Kuenen neve a mai tudományos theologia égboltján. Éppen azért megengedhető, sőt helyén való, halála alkalmából, e pár sorban a méltó tisztelet és megemlékezés adóját leróni.

Egyik, nem legkisebb érdemű tagja azon nemes gárdának, határozott, éleselméjű képviselője vala ő azon iránynak, az u. n. leideni iskolának, mely az 50-es évek kezdetétől fogva a holland liberalis, önálló theológiáját tekintélyes virágzásra juttatta, s melyet az első jelentékeny veszteség a nagyhirű Scholten, majd újabban Rauwenhoff, s most a Kuenen elhunytával ért, s mely maholnap már csak mint a holland theologia történetének egyik fényes lapja és e nagy szellemek örökké értékesnek maradó műveivel tovább ható erő fogja hirdetni azoknak halhatatlanságát.

Dr. Kuenen Ábrahám 1828. szept. havában született Harlemben, felsőbb tanulmányait Leidenben végezte be 1848-ban; 1851-ben az egyetemi könyvtárnál a keleti kéziratok őrévé, 1853-ban, miután az akadémiai senátus honoris causa doktori címmel tisztelte meg, rendkívüli theol. tanárrá, s majd 1855-ben, tehát 27 éves korában, ugyancsak a leideni egyetemhez rendes theol. professorrá nevezték ki. Azután, egész mostanig, több heti nehéz betegségre, habár nem éppen túl magas életkorban, bekövetkezett haláláig, itt működött, körülvéve az osztatlan tisztelet és általános szeretet nyilvánulásaitól, s megjutalmazva a tudományos téren lelkiismeretes munkálkodással elérhető sikerek legboldogított jutalmával.

Kuenen halálát az egész holland sajtó, világi és egy-

Folytatás az 1/4. év mellékletén.

házi, mint a prot. egyház és egyetemes prot. tudományosság, sőt közelebből, mint a nemzet, az ország nagy veszteségét gyászolja; az európai kultur-népeknél tisztelt nevű tudós a holland felsőbb oktatás történetében örökké tiszteltre méltó helyet biztosított magának; speciális szakjában, az ó-szövetségi tudományok terén általánosan elismert első rendű tehetség és tekintély. Főlöszlegesen volna, és nincs is itt helyén, bizonyítani tudományos jelentőségét, csak egy, idegen féltől származó megjegyzést óhajtok erre nézve reprodukálni. Kampausen német professor, az ő szellemi rokona, bizonyára az összes theologiai szakférjak véleményét tolmácsolta, midőn úgy nyilatkozott (Studien und Kritik. 1889.), hogy a ki a Kuenen által tanított tudományba mélyebben akar behatolni, annak múlhatlan szüksége van az ő műveire, s ennél fogva a holland nyelvre, hogy azokat eredetiben olvashassa.

Ismeretes, hogy a jelen évszáz folyamán bámulatos fejlődésre jutott bibliai tudományok ó-szövetségi részében mily korszakalkotó volt föllépése a 60-as években, s egész működése, minek folytán Izrael vallása, irodalma egészen új, igazabb világításban áll a világ előtt. Művei az élelméjü kritika, a világos tárgyalás tekintetében példányképül szolgálhatnak; alapos tudása, logikus és világos rendszere még tudományos, bár nálánál minden esetre jelentéktelenebb ellenfelei elismerését is kikényszerítette. Főbb műveinek címe: «Az ótest. könyveinek előállítására és összegyűjtésére vonatkozó tört.-kritikai vizsgálódás.» «Izrael vallása a zsidó állam elenyészéséig.» «A próféták és a prófétizmus Izraelben.» «Nemzeti vallás és világ-vallás.» Továbbá, fölötté sok cikk a ker. családok számára szerkesztett bibliai szótárban, úgyszintén a legtekintélyesebb holland prot. theol. folyóiratban, a «Theol. Tijdschrift»-ben.

Azonban, a ki csak ezek után ismerte Kuenent, nem ismerte egészen. Ő a szó nemes értelmében egész ember volt; mély tudományával magas jellem, gazdag ismereteivel szívjószág párosult. A tanítványai tollából eredő megemlékezések a halála miatti őszinte fájdalom mellett nyilvánulásai a legnagyobb tiszteletnek és hálának emléke iránt, s ritka összhangzással említi föl mindenik, hogy Kuenennek, mint embernek, egy ellensége sem volt. A ki vele összeköttetésben állott, vagy valamiben hozzá fordult, bármily sorsu és állásu egyén, az sohasem feledhette lekötő nyájasságát, s kimeríthetetlen szívességét, melyeket nála a legnagyobb egyszerűségi tett kétszeresen értékesít. Ő, ki oly magasan állott, mint tudós és ember, kortársainak legtöbbje fölött, embertársai feletti ítéletében szelid volt; és a ki szigorú volt magával szemben, éppen oly mérsékelt volt a mások iránti követeléseiben. Élete egyszersmind élete volt az erkölcstani előadásában hangsúlyozott azon elvnek is: «légy igazságos, de ne csak igazságos, légy méltóságos is, azaz, követeléseidben légy mindig tekintettel embertársaidra.»

Minden körre áldás volt, a hol csak megfordult, a hol hivatása szerint tett valamit. Sokszor egy egész nemzet dicsőségét, büszkeségét képviseli egyetlen ember, ilyen embert vesztett el most Hollandia Kuenenben. Temetése e hó 14-én történt meg; porrészei fölött beszédet tartottak az akadémia, az egyetem, régi tanítványai, az egyház és az ifjúság nevében; ezek mind gyászoltak, mindenik vesztesnek érzi magát. Ime, az egész ember! A szív táidalmi által az ajkakra küldött panaszos hangok mind azt hirdették: a tudomány föl-kent mesterét, a társadalom példányszerű emberét temetjük; temetjük halandó részét, de szellemének ereje él, tovább munkál, hatása terjed tovább környezeténél, tovább közvetlen tanítványai körénél, tovább hazája határánál. Porai nyugodjanak csendesesen, ő valóban megérdemli az örök béke jutalmát, lelke a halhatatlanságot, emléke a tiszteletet, példája a követést!

Utrecht, 1891. dec. 15.

Zayzon János.

Különfélek.

Szíves kérelem.

E számunk utolsó előtti ez esztendőben. Egy néhány nap, és bevégezzük ez évfolyamot, mely

ha nem is volt tele szenszáción közleményekkel, de tán nem is maradt az előzők megett. Az igyekezet, a jóakarát nem hiányzott. Országos egyházpolitikát üzni, eszünkbe sem jutott; ámbiciónk abban állott, hogy egyházkerületünk dolgainak, törekvéseinek, helyzetének hí tükre legyünk. Tán, voltunk is. Itéljenek e felett az igazságos olvasók.

De, az anyagi támogatás még mindig fogyatékos. Azok közül, kiknek be kellett volna küldeni a Lap fentartására feltétlenül szükséges támogatásukat, 150-en ez esztendőben még csak nem is szólottak hozzánk. Ez kilencszáz forintot képvisel. És ha ez hátralékban marad, hogyan pótolhatják azt jövőre, az akkori teherrel; és hogyan pótolhassuk mi most?

Szívesen kérem olvasóinkat, hogy tartozásait törlesszék. Sajnáljuk, hogy kérelmünkkel zavarjuk a mai napok hangulatát; de nekünk is fizetni kell. Mi nem perünk senkivel; de ha mi nem fizetünk, minket megperelnek, mert fizetni tartozunk. Gondoljanak arra, hogy ha nem volnánk: vajjon, nem kellene-e egy lapot teremteni? Pedig, mi alig lehetünk ilyen támogatás mellett.

Kolozsvártt, dec. 22. 1891.

Szász Gerő.

== **Lapunk megjelenése éppen** az ünnepek előtti napra esik. Mire eljut olvasóinkhoz, már hangzik a mennyei szózat: dicsőség a magasságban istennek, békesség a földön és az emberekhez jóakarát! Az angyalok járásának nyomai már látszanak a családban, a kedélyben, a szívekben. Már érzi minden ember, hogy «isten jelent meg a testben.» Vajha, a minden lelket megújító isteni erő ott maradna, gyökeret verne a szeretetben, a felebaráti indulatok ápolásában, a kötelesség-teljesítésben, a tökéletességre és ez által a boldogságra való ernyedetlen törekvésben! Boldog ünnepeket kívánunk.

== **Az egyetemes zsinat, dec. 5-én megkezdett** ülésének első ciklusát, az esztendő végére és az innepekre való tekintetből, e hó 16-án befejezte. A zsinat tagjai elszéledtek. Itthon vagyunk mi is. Az első napok innepélyességei felülmúltak minden várakozást. Az istentisztelet és a reformátusok és lutheranusok közös ülése oly impozáns, oly meghatározó és magasztos volt, mint a minőt méltán remélni lehetett egy oly felséges pillanatban, mikor a századokon keresztül üldözött, vagy csak türt két valóban protestáns felekezet egymás szívére dől, kezét szorít és imádkozva áldja a mindenhatót a jobb idők elkövetkezéseért. Ezek a pillanatok elfeledhetetlenek lesznek azok szívében, kik tanui voltak; és fog akadni történetíró, ki megörökíti. Az azutáni napok is szépek voltak. Volt, és miért is ne lenne, egy néhány ember, ki mindenképpen azon volt, hogy előtérben álljon, hogy a reformátor dicsőségét exequalja magának, ki mindent jobban akart tudni és csinálni, mint azok, kik legbölcsebbek, és a kiket az idő, a tapasztalás kipróbált, megtanított, hogy más az élet, más a theoria. Nem mondjuk, hogy szándékosan, előre kifundált célzattal, de adtak okot némi keserűségekre, tán bőszerűságra is. Szálka volt a szemükben a mi egyházkerületünk egyházjogi állása és egy pár elvi álláspont, ezekről majd bővebben is beszélünk; de általában véve, a hangulat mind végig emelkedett volt, és a befejezés mélró ama nagy momentumhoz, melyet e zsinat egyetemes volta képviselt a magyarországi kálvinista egyház életében. Hisszük, és reméljük, hogy az egy pár hónapi vakáció az okvetetlenül haza-beszélőket is higgadtabb gondolatokra tereli; belátják, hogy a szerető szív és a békülékeny hangulat hatalmasabb argumentum, mint a rideg logika és a száraz zofisztika. Abban a reménységben

élünk, hogy a mikor a tárgyalás alatt levő javaslatok törvény-erőre emelkednek, hatalmas lépést tettünk előre. És nem okos ember az, ki ugrádozni akar a helyett, hogy nyugodtan haladjon a cél felé. Az idők az élet mestere, és nem a szenvedélyek.

— **Ha egy második Kecskeméthy Aurél élne,** pompás rajzokat irhatna a mi egyetemes zsinatunk kéréseiről, tagjairól. Az összbenyomás, kétségen kívül, a lehető legelőnyösebb lenne, a mint hogy meg is lehet várni egy oly nagy testülettől, melyben országos nevű politikai kapacitások, az egyházkerületek intéző fejei, papok, tanárok és a világi férfiak legelőkelőbbjei vesznek részt. Méltó is volna a fáradságra, hogy majd az ismétli százéves visszaemlékezés innepén az akkoriak teljes képet nyerjenek a mai napokról. A külső események motívumait milyen pompásan lehetne illusztrálni a mozgató erők lelki világának, jellemének és gondolkodásmódjának megismertetésével, melyben a komoly bölcsesség és tántoríthatatlan meggyőződés mellett nem hiányoznának a tréfás, sőt nevetséges vonások. Hiszen, ez maga az élet. És a ki az életet fotografálja, lehetetlen, hogy fel ne fedezze a mosolyt és olykor a torz-képet is. E sorok erre nem válalkozhatnak. Időnk, terünk, felfogásunk egyiránt tilt, hogy ezt megkísértsük. Pedig, milyen szépen lehetne írni, hogy a tiszáninneni egyházkerület képezi a zsinaton az ellenzéket, melynek vezére Fejes István, ki sokszor okosan is beszél, de mindig unalmasan szónokol, de társai követik az önfeláldozásig. Azt beszélnek, hogy ő erősen hiszi, hogy püspök lesz. Ezeket követik a dunántúliak, kivéve Pap Gábort, a bölcs és lelkes püspököt, meg Révész Kálmánt, kinek szellemességén kívül még az a szerencséje is megvan, hogy egyik korjegyzője volt a zsinatnak, meg tán Antal Gábor, kinek oly orkászzerű hangja van, hogy beszédjét, és pedig mindig beszél, bizonyosan meghalottak még S.-Szt.-Györgyön is. Egyáltalában, a dunántúliak mind és mindig beszélnek. Szentül hiszik, hogy e nélkül elveszne az anyaszentegyház. Pedig, nem veszne el. A dunamellékiek átmenetet képeznek a mameluksághoz. Egy-kettő még a kurocokhoz csatlakozik, de általában higgadtak, és szilárdan állanak püspökjük mellett, kinek fényes eszére és szónoki verve-jére méltán büszkék. A tiszántúliak a mi fegyver-pajtásaink. Ott a püspök-választás most némi árnyalatokat teremtett. Van egy pár, ki húzódzik, adja a fene-gyereket, agyonbeszél a zsinat-presbiteri teoriával és követeli, hogy ötvenez embernek annyi szavazata legyen, mint huszonötnek, de általában véve, a mint mondani szoktuk, a debreceniek a mi igazándi testvéreink. Tán, historiai múltunk reminiscenciái, tán a közelség, mit tudom én, de valóban a szívnek két kamarája vagyunk: együtt küzdünk, együtt

szeretünk, együtt élünk. És mi igen örvendünk e szívélyes és belső barátságunknak, mert a debreceniek kalvinizmusa magában több, mint a többiek együttvéve. Végre, mi vagyunk a zsinat mamelukjai. Ugy tartják a tigrisek. Mert mi részben konzisztorialis alapon állunk; mert nálunk csak képviseleti rendszer van; mert mi külön Törvényt csinálunk magunknak; mert mi specialitásokat tartunk fenn és így tovább. Mi hallgatjuk ezeket a vádakokat nyugodtan; mert tudjuk, hogy az uniónak feltétlenül hivei vagyunk; tudjuk, hogy egyházkerületünk adminisztrációja nem sokára mintaszerű lesz, és tudjuk, hogy jó kalvinisták vagyunk anélkül, hogy holmi cifra jelszavakkal dobáloznánk. Ezek az elemek, bizony, az üléseken összecsapnak, csattognak a fegyverek, némelyiknek van magja, némelyiknek egy csepp sincs; aztán, jön a szavazás: «igen», «nem.» A nemese k rendesen kisebbségben maradnak, és az igenesek baráti kezet szorítanak velük. Ők mondanak egy rossz viccet, mi elárasszjuk őket egész szeretetünkkel, és megint szent a békesség. Legyen is. Az idő eligazítja a maga dolgát, és bolond ember az, ki annak kerekéi alá dobja romlandó életét.

— **Pogány György, a n.-enyedi és vajdahunyadi egyházmegyék főgondnoka és volt főispán,** mély vallásos érzéséről és fenkölt gondolkodásáról tanúságot tevő szép alapítványt tett közelebről. A dévai egyház részére alapítványképpen 1000 frtot adott, hogy az elkülönítve kezeltesék és kamatai évenként a mindenkori lelkésznek adassanak az ifjúság vallás-erkölcsi oktatásáért. Ha fölemlítjük még, hogy ezen kívül a dévai reáliskolánál 1500, és az oda való állami tanítóképezdénél 500, és a szászvárosi gimnáziumnál és a dévai reáliskolai szegény ifjak felségelésére 1000 frtos alapítványt tett: csak hálás elismerésünknek és őszinte tiszteletünknek óhajtunk kifejezést adni egy oly férfiu iránt, ki tetteiben mutatja ki hitét s örömet hozza meg áldozatát a vallás, és hazafiság oltárára.

— **A beadványok jegyzőkönyvéből** (Napló, Iktató) szükséges ivekről való gondoskodás végett, felkérem a központi nyomtatvány-kezelő, valamint egyes tiszteletes urakat, hogy szíveskedjenek megrendeléseiket még ez évben kezemhez megküldeni. Kolozsvárt, dec. 22. 1891. Bodor Antal, titkár.

— **Hálás köszönet.** Egyházmegyei képviselő és tanácsbíró, tek. Csontos Olivér úr és neje, kicsiny egyházam létesítendő orgona-alapja javára, húsz forintot ajándékoztak, mely nagylelkű adományukért a nyilvánosság terén is fogadják egyházam nevében hálás köszönetemet. Szent-Gericén, 1891. dec. 20-án. Nagy Mózes, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ

1490—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe bekelezett ketesdi III-ad osztályu egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik:

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel, és 500 frt. 79 kr. fizetés, melyből 423 frt. 20 kr. a hivektől kepeváltság címen begyűlő készpénz.

A megválasztandó köteles, első évi fizetésének felét az egyházmegyei özv.-árvi pénztárba befizetni, valamint köteles, állomása elfoglalásakor 2 frt. bekelezési díjat és 10 frt. régi özv.-árvi alap betétet fizetni.

Pályázati határidő jövő évi jan. 15. Folyamodványok nt. Deézi Gyula aához. küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1891. dec. 21. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1495—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe bekelezett csejdi egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom tisztességes lakhely, beltelek, melléképületek, és egyházhatósági hivatalos becslés szerint, 279 frt. 7 kr.

A megválasztandó köteles, a marosi papi özv.-árvi intézetnek tagja lenni: és a szabályszerű köteleességeket teljesíteni.

Pályázati határidő jövő évi január 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához. intézendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvárt, 1891. dec. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1471—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sepsii egyházmegyébe bekelezett oltsemi egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott lakás és egyházhatósági becslés szerint, 290 frt. értékű kepe, és kanonika porció haszonélvezete és tandij.

Pályázati határnap jövő évi jan. 15. Folyamodványok nt. Zágoni Pál, esperes aához. küldendők, Nagy-Borosnyóra.

Kolozsvárt, 1891. dec. 21. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. December 31.

53. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A perselypénz.

Nem arról a perselyről akarok szólni, melybe a magán uralkodni nem tudó, gyöngre rejti el saját maga elől krajcárjait, hogy el ne költhesse. Sem a Tezel János ládájáról, melybe Péter állítólagos utódjának zsebe számára a bűn megváltási díját gyűjtötték halomra a lelkeken nyereszkesedő jezsuitizmus eme hitegető jeligéjével: «kinek pénze ide koppan, annak lelke mennybe toppan.» Pedig a Tezel ládája lett az a hatalmas lépcső, mely Luthert a reformátori magaslatra leginkább emelte; a mit ő e felől a láda felől mondott, az hallatszott el legmesszibbre, az rázta meg a sziveket legjobban; a Tezel ládájában volt az a rugó, mely a reformáció megkezdésére a legerősebb lökést adta.

Nem is azokról a perselyekről szólok, melyek mint élő, dobbanó szivek vannak a templomokban, s melyekbe a szent ige hirdetője olyan kincseket rakosgat belé, melyeket a rozsda és a moly meg nem emészt, mert azok lelki kincsek, s csupán csak azokon szerezhető meg isten országá, nem pedig a Tezel ládájának pénzén.

Hanem, azokról a templomi perselyekről, melyeknek mint ilyeneknek eredete messzi századokra vihethető vissza, s melyekbe a vallás iránt való kegyelet eleitől fogva önként adta filléreit a szív felbuzdulásának tiszta érzetéből kifolyólag. Arról a perselyről van szó, melynek pénze az özvegyek és árvák között könnyet törül, nyomort enyhít. Az ily persely ott volt már a jeruzsálemi templomban Jézus idejében is, a ki «mikor ült volna a szegények pénzeknek ládája ellenébe, nézi vala mimódon a sokaság hányná a pénzt a ládába.»

Mainapság sincsen olyan templom, hogy abban ott ne lenne a persely. Ott áll ez a kijáratoknál, mint kéregető koldus. De olyan templomunk sincs, melyben Jézus is ott ne lenne benne; mert hiszen, a hol ketten, vagy hárman össze-

gyülünk az ő nevében, ő ott van miközöttünk. Ott van a persely, ott van Jézus is, de nincs ott az a sokaság, a mely «hányná a pénzt a ládába.»

A panasz általános, hogy üresek a templomi perselyek, hogy olyanok, mint az eltűnt patak száraz medre, melyben még a cseppek vékony erének szivárgása is csak ritkán mutatkozik.

Miért van ez?

Talán meghanyatlott a vallásosság? Talán kiapadt az emberek szivéből az áldozatkészség s olyan lett a szív is, mint a patak száraz medre, melyből nem buzog ki többé egyetlen egy enyhítő csöpp is? Vagy, talán a papok nem eléggé szorgoskodók a persely iránt való érdeklődés ébren tartásában?

Ugyan, kinek van jobban rá szokva a szája a kérésre, mint éppen a papnak? Hiszen, nem egy van olyan, a kinek kéregetésből telt ki tornya, temploma, iskolája s ki tudja még mi egyebet? Most az éghez könyörög, majd a sziveket próbálja megmozgatni az ige erejével, a templomban; azután pedig a hivek ajtaján kopogtat, hogy adjanak isten nevében. Az ő egész élete: kérés, könyörgés.

Hogy a templom perselye miért üresebb most, mint ez előtt volt, annak oka sem a papban, sem a vallásos érzés hanyatlásában nem kereshető, hanem egészen más egyébben. Abban, a mi sem a vallásos élet, sem a pap ellen nem vall roszat.

Nézd azt a hívót, a ki alig tudja összeszerelni mindennapját, mily sovárgással megyen templomba, hogy könnyebbüljön a világ terheitől. Ott tőle nem kérnek, hanem még inkább neki adnak a kegyelem atyjának nevében lelki vigaszt. Kinek arca ott a templom küszöbén belől úgy földerül, szeme lelkesedéstől csillog s oly emelkedett hangulatban van, nézd meg azt a hívót

a templomon kívül és látni fogod, hogy mily erőmegfeszítéssel, roskadozó vállal vonszolja a mai idők által ráhalmazott terheket. Alig tud lélekzetet venni, úgy ki van fáradva, mert egyszer erről, máskor arról szoritják a pénzért, hogy fizessen.

Nézd meg ezt és érteni fogod, hogy miért üres most a templom perselye.

Azonban, nem csak azért, de másképpen sem panaszkodhatunk a persely üressége miatt, mert a perselypénz nincs elveszve. A vékony ér bele szakadt egy nagyobb folyamba: a domesztikába, melynek forrása viszont a szivből buzog ki.

A perselypénz a domesztikában megvan tiszszeresen, százszorosán. Ha az adakozás a perselynél kevesbedett, az a domesztikánál sokszorosán ki van pótolva. Ezért mondom, hogy ha a templom perselye most üresebb is, mint eddig volt, de azért a perselypénz nincs elveszve.

De ez nem azt teszi, hogy a persely körül való buzgolkodással föl lehetne hagynunk.

Gönci János,

Nem pályázom.

Van egy régi jó barátom, ki a közeli faluban lakik. Mintegy 57—58 éves őszbe vegyült férfi, ki abban a kis egyházban folytatta mindig papi hivatalát, melyben most is van. Sokszor ellátogatok hozzá, mindig szívesen fogad. Egyik közelebbi verőfényes őszi nap délutánján ismét felkerestem, s beszéd közben rátértünk a mostanában divó, egy kis népvándorlásnak is beillő papi pályázatokra. Előre bocsátva, hogy 30—40 folyamodó akad egy-egy ürességben levő papi állomásra, az én tisztelt barátom következőleg mondá el e tárgyról véleményét.

Szegényes állapotban élek, mondá a többek között, de életemben soha egy percig sem jutott eszembe, hogy innen eltávozzam. Papi hivataloskodásom folytatása alatt annyira összeforrtam egyszerű hiveimmel, hogy őket itt hagyni, nem tudnám. Mint az új házások között történik, míg össze nem szoknak, úgy a mézes hetek után, az első években közöttünk is történtek egy s más ügy miatt némi nézeteltérések, de azok a közjó előmentére mindannyiszor s oly csendesen elsimultak, hogy zörejük soha még a falu végéig sem jutott. Vagy talán nem is volt, oly régen elfeledtük. Feledtünk közösen egy akarattal, s a feledésben mindkét részről oly gyorsan haladtunk, hogy meg sem tudnám mondani: mikor volt valami ellenzet közöttünk. Azt sem tudnám megmondani, hogy melyikünk szeretete nagyobb az enyém-e hiveim iránt, vagy az övék irántam? Azt hiszik, hogy én a vidék legjobb, legpontosabb papja vagyok. És ez nekem oly édes jutalom, oly nagy díjazás, mely 500 frt évi fizetésemet éppen 1000 frtra emeli.

Kis családom csendes nyugalma, a sok idej meg-

szokás, a tisztára söpört, szépen rendezett parokhia, kis méhesem, s házam előtt levő szőlő-lugasom, sehogy sem egyeznének bele, hogy elmenjek innen. Aztán, mily feleséges kép: a papi ház virágcserepes három ablaka előtt terül el a falu központi tere, melyen az ifjúság időz vasárnap délutánonkint, míg a szembe levő fedett padsorban ülő öregek várják a harangszót, mely templomba hívja őket. Ilyent nem lehetne találni sehol. Nem is érzem jól magamat, ha csak egy napig kell távol lennem. Haza, haza, szüntelen azt sugja valami bennem, mikor távol járok-kelek. És ha megérkeztem, itthon minden oly vonzón, oly örömmel tekint rám! Gonddal nevelt fiam, az a cigány, az a batul s a többi mind-mind hívólag bólintanak felém, kiket még most is, az ősz hűvös napjaiban is meglátogatok, megtekintem: nincs-e valami baj; megköszönni az árnyékot, az édes gyümölcsöt, mit ez évben adtak nekem és csevegő gyermekeimnek.

Hogy tudnám őket itt hagyni? A világért sem! Igazán csudálkozom azon paptársaimon, kik minden hét végén mohón nyelik a «Protestáns Közlöny»-ben kiírt pályázati hirdetéseket, küldözik a folyamodást a szélrózsa minden irányában. Mikor Szent-György és Szent-Mihálykor egy-egy hurcolkodó atyafit látok, a nemzetközi veréb jut eszembe, mely egyiránt otthon találja magát, ha innen Angliába, vagy Észak-Amerikába szállítják.

Ezen sajnálatos tünet okául a földi javak szerfeletti kívánását tartom. Azt tekinti ma sok ember az egyetlen szükséges dolognak. A szolgálati évek adta jogot gyakran a legközönségesebb tehetségek is felhasználják arra, hogy tekintélyes, mondhatni, fényes egyházakba szerencsét próbáljanak, szem előtt tartván a közmondást: a ki mer, nyer. Azt hiszem, mint minden járványos betegség, úgy ez is kitujja idővel magát s aztán elmúlik. Az én fiatal koromban nem így volt; ha megnyitott egy-egy ekklezsia, pályáztunk hárman, haton s ha esetleg 9—10 folyamodó akadt, az már esemény-számban ment. Mikor én ide jöttem, négyen voltunk; tudom, ha meghalok, legalább is huszonnégy ember fog rohanni ezen egyszerű helyre is. Csak az vigasztal, hogy nem érem meg, nem látandom a licitációt.

Ekképpen mondá el barátom a most divó tömeges pályázatok felől nézetét; és én közlöm azért, hátha valamelyik fiatal kollegámat, a ki éppen most írja folyamodását, gondolkozóba ejti és talán, leteszi a pennát.

Gergely Lajos.

Tűzbiztosítás.

A tűzbiztosításról a «Prot. Egyh. és Isk. Lap» idej 38-dik számában, Konc Imrétől, egy nekem igen tetszetős cikkekét olvastam. Hadd, legyen ez az enyém rövid visszhangja annak.

Konc nézete szerint, az egyházkerületek elláthatnák magukat tűzbiztosítással, a tűzbiztosító társulatok háta mögött is olyan formán, hogy a tűzbiztosítási illeteket szedje össze maga az egyházkerület s az esetleges károkat ő maga térítse meg. Számadatokkal még azt is kimutatja, hogy ilyenformán az egyházkerületek némi-némi összegecskéket is vághatnának zsebre.

Állítását következő adatokra fekteti. A tiszántúli kerület tíz év alatt tűzbiztosításra befizet 78.042 frt. 60 krt. A «Pesti biztosító intézet» tíz év alatt 29.745 frt. 8 kr. kárt térített meg. Nyeremény-jutalékot adott az egyes egyházmegyéknek 3.810 frt. 53 krt., az egyházkerületnek 7.623 frt. 51 krt. Nyert az intézet: 36,863 frt. 38 krt.

Az erdélyi kerület biztosít évenként: 566.260 fitra, 6000 frt. befizetéssel; egy év alatt négy tüzesetnél kifizetett: 1,056 frt. 90 krt. Az egyházkerület zsebéből a biztosító intézet zsebébe vándorolt így: 4,944 frt.

A vértessalyi egyházmegye tíz év alatt 8.600 frtot fizetett; tüzeset nem volt egy sem.

Leszámítva azt, hogy a főnnebbi statisztika nem szól a kezelési költségekről, az eshetőlegesen nagyobb károkról, úgy tetszik, mégis van valami benne, a mi az eddigi eljárás veszteség-számlájára írható.

Maros-Tordamegyében hasonló «kölcsonös tüzkár ellen biztosító intézet» áll fenn és virágzik. Itt biztosít a görgényi egyházmegye is. Ez intézet 1889. évi számadásai pl. a következő mérleget mutatják. Bevétel: pénztármaradék, rovatatok, tőkekamat és takaréktári érték címen: 53.984 frt. 22 kr. Kiadás: kártérítés, ügynöki átalány, pénztárnok-fizetés, nyomtatványok és tőkésítés címen: 28.122 frt. 83¹/₂ kr. Év végével marad: 25.861 frt. 38¹/₂ kr. Ez összegekben az évi rovatatok: 31.380 frt. 36 kr., kárpótlás: 13.055 frt. 35 kr. és becsükltség 390 frt. 68 kr., együtt: 13.446 frt. 03 kr. Tehát, az évi rovatatoknak fele sem lett felhasználva kártérítésben s a kezelési költségekkel együtt is alig felénél több.

A pénzmanipuláció nem kenyerem, azért tovább nem is megyek. Így madártávlatból csalódnai is lehet.

Csekme Ferenc.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, december 28.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak: Báró Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Béla, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az időközben elnöki úton elintéztett ügyek bejelentnek és jóvá hagyatnak s a közalap kölcsöneinek szigorló bizottsága javallatára kimondatik, hogy az adóslevelek jövőre közjegyzői okmány alakjában állíttatnak ki.

Sárpatokon, a segesvári körlelkészségnek leányegyházában, már régebb idő óta tervezik a felekezeti iskola kibővítését, mit az Igazgató-Tanács eddig is egész jóakarattal készítettet elő. Most, azonban, a kivitel oly költséges módját ajánlják s kéri számára évi 150 frtnyi segélynek 32 évre való biztosítását, hogy a rendelkezésre álló egyházkerületi erő 16 tanköteiesért ily nagy áldozatot nem hozhat. Utasítatik, tehát, az egyházközség, hogy szerényebb méretek szerint készítse el javaslatát, illetőleg kérését.

A b-bocsárdi püspöki jószág eladásra bocsátott taxás helyei közzül egy ismét előnyös vásárlóra találván, az adás-vevési szerződés jóvá hagyatik.

Egy Étfalván lakó protestáns gazdatiszt a rá ottani egyházközségünk által kirótt évjáradék fizetése ellen azzal

érvelve folyamodott az egyházmegyei tanácshoz, hogy ő ebendorfi illetőségű, s ott fizeti is az egyesült protestáns egyházközségi rovatatokat. Az egyházmegyei tanács e folyamodásával elútasítván őt, most hatóságunknál keres orvoslást. Hatóságunk, azonban, az egyházmegyei tanács érvei alapján, szintén elútasítja őt.

Az egeresi kijavított templom szerződésben kikötött villám-hárítója be nem válván, a kikötött vállalati összegből 100 frt, a helyreállításig, visszatartatott. A villámhárító készítője most azt állítván, hogy munkáját jókarba helyezte, hatóságunkhoz folyamodik muukadíjáért. Igazgató-Tanácsunk, azonban, nem vele szszződvn, előbb meggyőződést szerez a munka minőségéről és ha kifogás nem lesz, a visszatartott összeget kiszolgáltatja.

A sz.-csehi egyházközség papja és tanítója az egykori gr. Pejachevich-birtok után 90 vékányi képét élvezett, de az egykor egységes birtok feles számu tulajdonosok között oszolván meg, e kepetartozás is részletenként folyt be. E rész-tulajdonosok közzül az egyik, Kiss Lajosné asszony, a ráesett tartozást 9 holdnyi föld átengedésével váltotta meg, a mit a pap és tanító hosszabb időn át használt is s e jog a tagosításnál előjegyzésbe is vétetett, a nélkül azonban, hogy a betáblázás keresztül vitetett volna, s miután a fekvőken sok teher van, az egyházközségi jog biztosítása vált szükségessé.

A jogügyi bizottság a kereset megindítását javasolja, míg, az örökösök tiszteletreméltó egyéniségére tekintve, remélni lehet, hogy az ügy békés úton is elintézhető. Az Igazgató-Tanács, tehát, előbb ezt a módot kísérti meg.

A kolozsvari kollégium elvi határozat kimondását kéri az ajtóni egyházközség végzésével szemben, melylyel ez a kollégiumot, ottani birtoka után, az országos közalap részére, évi 2 frttal róttta meg. Az Igazg.-Tanács törli e rovatalt s kimondja, hogy az országos közalap járulékait, mint személyes természetű szolgáltatásokat, az erkölcsi testületek nem kötelesek fizetni.

Az érszentkirályi egyházközség tőke-természetű 140 és 31 frtjával két, jó jövedelmet ígérő földet vásárolván, a szerződés jóvá hagyatik.

A n.-pestényi egyházközség megszűnt felekezeti iskolájának telke és épülete használatlan és jövedelem nélkül állván, eladása engedélyeztetik, a vételár, központi kezelésre, berendeltetvén.

A csikmegyei körlelkészség kéri, hogy a gy.-szentmiklósi imaház évi 50 frtnyi bérletét jövőre is fedezze az egyházkerület; az Ig.-Tanács elrendeli a bérlet meghosszabbítását, egyelőre azonban, kérdést tesz: ha van-e s netalán mennyi az ottani templom-telek jövedelme?

A midőn a n.-borosnyai papi és tanítói kepeváltás engedélyeztetett, kikötötett egyszersmind, hogy a kepezők bizonyos mennyiségű természetben való járadékokkal alapítsák meg az ottani iskolai alapot. E kikötést nem teljesítették ugyan, de azóta önkintes adományok gyümölcsöztetése útján, a tervezettnél még nagyobb iskolai alapot létesítettek, a mit most az Ig.-Tanács az egyházmegyei tanács ajánlatára, jóvá hagyó tudomásul vesz.

A k.-enyedi volt, most rétyi pap előbbi egyházközsége ellen bizonyos bérhátralékok fölajtásáért a pol-

gári bíróságnál keresetet indított, holott, az egyházmegyei fölterjesztés szerint, nem a hivek a volt papnak, hanem a volt pap az egyházközségnek adósa. Az illetékes esperes felhivatik, hogy a pörös papnak rendelje el keresete azonnali visszavonását, a költségek hordozását s netaláni követeléseit egyházi törvényes úton való érvényesítését.

A tancsi egyházközség régi elévült követeléseinek törlése, egyházmegyei vélemény alapján, megengedtetik.

A szt.-margitai egyházközség kéri, hogy a pap és tanító eddigi fakepéjét és napszámait, mely eddig 15 frt. 40 kr. illetőleg, 23 frt. 10 kr. értéket képviselt, egy 1490 frtos tőkéje jövedelméből, 32 és 30 frtokon válthassa meg, mit az egyházmegyei hatóság, tartalék-tőke gyorsabb gyarapodása érdekében, 30—30 frtban ajánl jóváhagyatni s az Ig.-Tanács ily értelemben határoz.

Az udvarhelyi traktus közgyűlésének bemutatott jegyzőkönyve alapján, örvendetes és elismerésre érdemes tényként fogadtatik, hogy az egyházmegye területén, az utóbbi évben, 6279 frtnyi kegyadomány gyűlt, míg föltöbb sajnosan vétetett tudásul az a szégyenletes jelentés, hogy 1480 tanköteles nem részesül oktatásban, mihez képest az esperes utasítatik, hogy következő látogatásai alkalmával a legszigorubb figyelemmel legyen az iskola-mulasztók irányában s a törvény minden rendelkezésre álló eszközét foganatosítsa e baj elhárítására, Ugyancsak e jegyzőkönyvben foglaltatván az esperesnek adott arra vonatkozó utasítás is, hogy három pap ellen, ki minden sürgetés ellenére sem teljesítette az özvegyárvai gyámintézet iránti kötelezettségét, pört indíttasson, e határozat föloldásával kimondja és körlevélben teszi közzé az Ig.-Tanács azt az elvi kijelentését, hogy papnak egyházközsége és vszont, valamint egyházi hatóságnak egyházi személyek ellen polgári keresetet támasztani, nem szabad, hanem igazukat egyházi úton kötelesek keresni. Ebben az esetben pedig, utasítatik az esperes, hogy az illetők javadalmát, tartozásuk erejéig tiltsa be.

A görgényi egyházmegye papjai temetési segélyegyletet akarván alapítani, szabályzatukat megerősítésre fölterjesztik s az Ig.-Tanács elismeréssel veszi tudomásul e helyes terv célszerű keresztülvételét.

Az e. konvent elhatározván, hogy a zsinat elé tüzetes jelentést terjeszt a közalap megalakulásáról, kezdettől fogva való működéséről és jelenlegi állásáról, főt. Szász Károly, dunamelléki püspök aának, mint a közalap végrehajtó-bizottsági alelnökének fölhívására, tehát, az Ig.-Tanács elkészíteti a szükséges adatok föltüntetésére szolgáló táblázatokat s azokat, az irodában rendelkezésre álló adatok bejegyzésén felül, közli az illető egyházmegyékkel, az ott ismeretes adatokkal leendő kiegészítés végett, ennek határidejét f. jövő é. jan. 20-ára állapítván meg, hogy az egyházkerületet illető egész jelentés jövő január végeig beszolgáltatható legyen.

A csik-szeredai körlelkészség bötöltése érdekében közzétett pályázati hirdetés, tekintve ez állomás rendkívüli fontosságát, meddő maradván, az Ig.-Tanács, főt. püspök aa. javaslatára, kimondja, hogy az eddigi 800 frt javadalmat 1000 frtra emeli s új pályázatot hirdet,

Az Ig.-Tanács, a f. é. egyházkerületi közgyűlés ha-

tározatához képest, megindította az eljárást a széki egyházmegyéből és a görgényiből néhány eklesiának a n.-sajói egyházmegyébe leendő átkeblezése iránt. A n.-sajói és széki egyházmegye képviselői között, azonban, az átkeblezés közben, eltérő nézetek merülvén föl, az Ig.-Tanács, mielőtt a n.-sajói esperes fölterjesztését érdemleg s tárgyalás alá vette volna, kihallgatja a széki esperest is.

É—n.

Az ev. ref. egyház zsinatja.

IV. nap, dec. 12.

(Vége.)^s

Kiss Albert Kolozsvári állításait cáfolja. Nem áll az, hogy ők az erdélyi egyházkerületet uniformizálva, kényszerzubbonyba akarják öltöztetni, sőt ellenkezőleg, a többi négy kerületet akarják kiszabadítani egy kényszerzubbonyból, melyet az alkotmányos szervezetben mutatkozó különböző, eltérő eljárás képez. A kompromisszum megváltoztatását éppen a szabadság érdekében kéri. Hisz, az erdélyi egyházkerületben nagy számban vannak a református egyháznak hivei, a kik a teljhatalmu bizottságok uralma alól szabadulni akarnak. Felolvassa az erdélyi kodifikáló bizottság jelentését, melyből kitűnik, hogy többen akarták a zsinatpresbiteri rendszert Erdélyre nézve is elfogadni. A mi az Erdélyvel való uniót illeti, ő is örömmel üdvözli s nem kívánja, hogy az teljes uniformitás legyen. Csakhogy az erdélyi egyházkerület semmi közeledést nem tanusít s jogot vindikál magának, hogy a zsinati törvényeket felülbíralja. Ez már nem unió. Éppen azért, csatlakozik ahhoz az indítványhoz, hogy a négy magyarországi egyházkerületet érdeklő ügyekhez az erdélyieknek ne legyen szavuk s pártolja Fejes halasztási indítványát is.

Tisza István azt hiszi, hogy az igazi egységet nem akkor teremjük meg, ha a különböző történelmi fejlődésű tényezőket, akarunk ellenére is, egy kalap alá foglaljuk, hanem a testvéri szeretetben és együttműködésben, a mit azonban a maihoz hasonló viták nem nagyon mozdítanak elő. Egyházi és nemzeti tekintetben egyiránt örömmel láthatjuk azt a nagy fejlődést, melynek az erdélyi kerület az 1881-ik unió óta indult, ezt a fejlődést megakasztanunk, nem szabad. Elfogadja a szakaszt Beöthy módosításával.

Körmeny Sándor meleg barátja az uniónak; de hogy őszinte és igaz legyen, szükséges, hogy a kompromisszum, mely az unióra vezetett, kötelelességeket ne csak az egyik félre rójjon. Hogy az erdélyiek nekünk törvényt diktálhatnak, mi azonban nem, ez nem kompromisszum, hanem kompromittálása az uniónak. Csatlakozik Fejes halasztási indítványához.

Ritók Zsigmond jogi szempontból akar a kérdéshez szólni. Azt mondták, hogy az erdélyi kerület jogállása kompromisszum eredménye. Ha az — pedig az — akkor köteleességünk, azt nem változtatni, hanem megtartani. Módosítani csakis a két szerződő fél egyező akaratával lehet erre a zsinatnak nincs joga. Egyébkint konstataálja, hogy a zsinati törvények 500-at meghaladó §-ai közül egyetlenegy, az egyházkerületek szervezésére vonatkozó, nem kötelező az erdélyiekre. Ezt az engedményt, még ha az volna is, megtehetjük az annyiszor emlegetett evangéliumi szeretet nevében. Elfogadja a szakaszt és Beöthy módosítását.

Szabó Kálmán szintén jogi szempontból szolt a kérdéshez. Az 1881-iki kompromisszum az erdélyiekre is rótt kötelességet, nevezetesen, hogy szervezetüket a zsinat-presbiteri rendszerhez szabva, arról a konventnek tegyenek jelentést. A kompromisszum e kétoldalú voltát nem szabad feledésbe menni engedni. De a §. szövegezését sem tartja szabatosnak, mert nem állapítja meg szabatosan az erdélyi kerület autonóm törvényhozási jogkörét. Kívánja tehát, hogy taxative soroltassanak fel azok az ügykörök, melyekre nézve ez a jog tovább is fenmarad. Erre nézve, az erdélyi viszonyokat kellőleg nem ismervén, szövegezett indítványt nem tesz, de csatlakozik a Fejes halasztási javaslatához, mely módot ad kérdés ilyen megoldására.

Tisza Kálmán elnök konstatálja, hogy Szabó Kálmán a zsinati törvényt nem egészen helyesen idézte.

Váró Ferenc utal arra a különös helyzetre, mely az erdélyi kerületnek főképpen az ottani autonóm r. kath. státus mellett jut, s ezen a címen kéri az erdélyi speciálisan fejlett viszonyok kimélését. Az eredeti szöveget, Beöthy módosításával, elfogadja.

Cike Lajos szerint az unió nem teljes s itt az alkalom, hogy az ellentétek kiegyenlítettessenek, még pedig azért, hogy az unió minél teljesebb, minél hosszabban tartó lehessen. Begedy István módosításához járul hozzá.

Antal Gábor sokkal okosabbnak tartja, a törvényt szabni a viszonyokhoz, mint a viszonyokat a törvényhez. A 9. szakaszt elfogadja, de szabatosabb szövegezését kíván. Erre nézve indítványt is tesz.

Vályi Lajos elfogadja a 9. szakaszt, de bele kívánja vétetni, hogy milyen jogkörben mozoghat az erdélyi egyházkerület saját hatáskörében.

Több szónok nem lévén felírva, Tisza Kálmán elnök a vitát berekeszti s elrendeli a szavazást.

Fejes István halasztási indítványát a többség elvetette, egyhangulag fogadta el azonban a zsinat a 9. §. első pontját.

A második pontra nézve Lukács Ödön visszavonja indítványát s tizenkét tag névszerinti szavazást kért. Szántiz igazolt zsinati tag közül igennel (a javaslat mellett) szavazott 71, ellene 30, e szerint Begedy módosítása elesett.

A szakasz harmadik pontját, Beöthy Zsigmond módosításával, egyhangulag fogadták el; s hasonlóképpen minden vita nélkül a 10. §-t is, mely az iskolák és egyházak államjogi helyzetéről intézkedik.

V. nap. dec. 14.

Ez ülésen előbb Kun Bertalan püspök elnökölt, majd Tisza Kálmán vette át a tanácskozás vezetését. Az elnöki bemutatások után folytatták a javaslatok tárgyalását.

A 11. szakasznál Mezey Albert azt indítványozta, hogy azoknál a szakaszoknál, a melyeket a konventi bizottság nem módosított, ez kiemeltessék. Beöthy Zsigmond ezt nem tartja szükségesnek, mert a zsinat, mint törvényhozó testület, akkor is módosíthat a szövegen, ha azt a konvent változatlanul hagyta is.

A 12. szakaszt változatlanul fogadták el. A 13. szakaszon némileg módosítottak, de úgy e fölött, mint a 14. szakasz fölött akkor fognak határozni, a mikor az egyházkerületi tanács ügyét megbeszélték.

A 17. szakasz, mely szerint átköltözésnél azok, a kik már hat hétig laknak új lakóhelyükön, ott gyakorolják egyházközségi jogaikat és ott tartoznak eleget tenni kötelességeiknek, hosszabb vita fejlődött ki. A 18. szakaszt, mely az egyházközségi tagok jogairól és kötelességeiről szól, a zsinat hosszasan vitatta s annak második kikezdését Bernáth Elemér indítványára némileg módosította, a szöveg szabatosabbá tételére végett. Tisza István módosítását, hogy a logikai egymásután kedvéért a 19. szakaszt a 21. után tegyék s ehhez képest a szakaszok számozását megváltoztassák, a zsinat elfogadta.

A 20. szakaszt Mezey Albert és Tisza Kálmán felszólalásai után, nagy többséggel változatlanul fogadták el. hasonlóképpen a 21. szakaszt is.

A 22. szakaszt azzal a módosítással fogadták el, hogy a tanítók és tanárok, valamint énekezők is tagjai a presbiteriumnak. A 23. és 24. szakaszokat változatlanul elfogadták. Ez utóbbihoz azt a rövid pótlást tették, hogy a presbiteriumba csak az egyházközség férfitagjai választhatók.

A többi pontokat csekély módosítással elfogadták, azután az ülés véget ért.

VI. ülés dec. 15.

Az ülést Kun Bertalan nyitotta meg és Tisza Kálmán vezette a tanácskozásokat. A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után, az ág. ev. egyház zsinatának átiratát mutatták be, melyben tudatja, hogy a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyek tárgyalása céljából a maga kebeléből bizottságot küldött ki. A zsinat elhatározta, hogy a maga részéről szintén bizottságot fog választani a holnap nap folyamán. Az elnökséget fölhatalmazták, hogy e tárgyban az ág. testvéregyház zsinatának elnökségével érintkezzenek.

Ezután áttértek a zsinati törvényjavaslat folytatolagos tárgyalására. A 28. szakasz 11. pontja került sorra.

Mecner Béla az eddigi állapot mellett szolt. Tisza Lajos gr. 1500 lélekszám után kíván egy szavazatot, a legnagyobb szavazat pedig állapittassék meg hatban.

A vitában részt vettek Körmeny Sándor, Degenfeld József gr., Begedy István, Papp Gábor püspök, Cike Lajos.

Tisza Kálmán szerint csak arról van szó, hogy bizonyos fokig a hivek lélekszáma is figyelembe vétessék. Kifejti, hogy ezzel a javaslattal a kisebb egyházak nyertek. Tagadja, hogy ez jogfosztás volna.

Kiss Áron, Révész Kálmán, Molnár Béla felszólalásai után, Fejes István hosszabb beszédben indokolja, hogy a ki-mondott elv a mai alkotmánynyal ellentétes. A nagy egyházak ellen vádat emel, hogy nem rendszeresítenek elég lelkeszi állást. A változtatásba nem tud belenyugodni.

Antal Gábor természetesnek találja, hogy a nagyobb egyházak több szavazattal birjanak, mint a kisebbek. Pártolja Tisza Lajos gróf módosítását.

Lukács Ödön szerint, ez a szakasz a vizály magvát fogja széthinteni az ev. ref. egyházközségek közé, melyek egy része már is kifejezte aggodalmát e szakasz ellen. Mecner Béla indítványához csatlakozik.

Miután még sok szónok volt följegyezve, az elnök a vita folytatását másnapra halasztotta s ezzel az ülés végződött.

VII-ik ülés dec. 16.

Az ülés kezdetén Kun Bertalan püspök meleg hangon üdvözölte Tisza Kálmán világi elnököt születésnapja alkalmából.

Az üdvözlő beszédre Tisza Kálmán válaszolt, megköszönvén a szives jóindulatot,

Ezután éttértek a 11. pont folytatólagos tárgyalására. Lengyel Imre pártolja Tisza Lajos gróf módosítását. Kovács Károly, Szeremley Sámuel és Szabó Kálmán fölszólalásai után, Szász Károly püspök fejtette ki nézeteit. Részletesen foglalkozik e kérdéssel s kimutatja, hogy ennek hangoztatói nagy következetlenségben leledzenek, mert ők is megengedik, hogy egy presbitériumnak több szavazata legyen lelkészeik számához képest. Az új intézkedés csak a lélekszámnak arányosan való csoportosítását akarja. A mi a jogfosztást illeti és arra az ellenvetésre, hogy a nagy egyházak elnyomják a kis egyházakat, csak azt feleli, hogy eddig az ellenkező történt, t. i. a kis egyházak szavazatai nyomták el a nagy egyházakéit. Hozzájárul a Tisza Lajos gróf módosításához.

Fölszóltak még a szakasz tárgyalása alatt: Ragályi Bála, Várady Gábor és Vályi Lajos.

Darányi Ignác szerint, a népképviselési elv végigvonul egyházi törvényeinken. A javaslat nem újítás, nem jogfosztás, hanem egy régen érzett igazságtalanságnak helyrehozása. A módosítás javukra fog válni az egyházaknak s azért szívesen járul a Tisza Lajos gróf módosításához, mely alkalmas arra, hogy mindenfelé megnyugvást keltsen.

Szarka Boldizsár a mostani állapot föntartása mellett szól. Kiss Albert szintén azt indítványozza, hogy e kérdés halasztassék el; ha ez nem fogadtatnék el, csatlakozik Mecner Béla indítványához.

Kovács Albert csodálatosnak találja, hogy a Calvin-féle presbiteriánus egyházat a magyar egyház éppen most bontogatja, a mikor más nemzetek ohajtják a Kálvin egyházi alkotmányát. Ő nem ellenzője az individuális elvnek, de azt látja, hogy a javaslatban a lélekszám a 12 szavazattal van korlátozva s a zsinati többség még ezt is lealkudta hatra. Miért? Ha helyes az egyéni szavazás elve, akkor miért korlátozzák, miért nem mondják ki, hogy minden határ nélkül egyéneinek számához képest választ képviselőt, minden egyházközség. Ezután Tisza Kálmán beszédének egyes passusaival foglalkozik szónok. Nem fogadja el a javaslatot.

Tisza Kálmán személyes kérdésben való felszólalása és Kovács Albert felelete után, még Ritoók Zsigmond szólt a módosított javaslatához pártolólággal és következett a szavazás.

Tisza Lajos gróf módosítását elfogadta 65 zsinati tag ellene szavaztak 37-en s így Tisza Lajos gróf módosítását 28 szótöbbséggel elfogadták.

E szerint, minden egyházközségnek annyi szavazata van, a hány lelkési állást tart fönn. Ezenkívül 1500 lélek után még egy szavazat és minden további 1500 lélek után még egy-egy szavazat jut az egyházközségnek azzal a korlátozással, hogy hat szavazatnál egy egyházközség többet nem gyakorolhat. Azok az egyházközségek, melyek gimnáziumot, vagy középiskolát tartanak fönn, még egy szavazattal bírnak, természetesen az előbb említett korláton belül.

Ez a módosítás elfogadtatván, Mecner Béla javaslata fölött nem szavaz a zsinat, mert az ezzel elesik.

Ezután az ág. ev. egyházzal közösen érdeklő ügyek tárgyalására kiküldendő bizottság tagjaira történt meg a szavazás; a szavazás eredményének kihirdetését a délután öt óraker tartandó folytatólagos ülésre halasztja el az elnök.

VIII-ik ülés dec. 16. délután 5 óraker.

A délután 5 óraker megnyitott folytatólagos ülésen Tóth Sámuel főjegyző jelenti, hogy összesen 63 szavazatot adtak be az ág. ev. egyházat közös ügyek tárgyalására kiküldendő bizottság tagjaira. (A tagok nevét lásd másik rovatunkban.)

Ezután, változás nélkül elfogadta a zsinat a tárgyalás alatt lévő javaslat hátralevő fejezeteit. Szeremley Sámuel az első fejezethez még két paragrafust javasol s indítványát írásban is benyújtotta. Tisza Kálmán indítványára azonban a zsinat ezeket előbb alkotmányozó bizottsághoz utasította.

A zsinat napirendjének mai tárgysorozata ezzel ki volt merítve. Tisza Kálmán elnök indítványozza, hogy mondjon a zsinat köszönetet Pestmegyének a terem átengedéseért. (Zajos éljenzés.) A maga részéről és elnöktársa nevében is meleg köszönetet szavazott az elnök a zsinat tagjainak buzgó és szorgalmas közreműködéseért s kívánja, hogy munkájuknak meg legyen a kívánt sikere. (Zajos éljenzés.)

Kiss Áron az elnökségnek mond hálás köszönetet az odaadó, buzgó és tapintatos vezetésért. (Percekig tartó élénk éljenzés.)

Végül, Kun Bertalan mondott buzgó imát, áldást kívánva a zsinat munkájára s annak tagjaira.

TÁRCA.

Maros-Tordamegye földrajza.

Nevezett könyvről, melynek egyik szerzője én valék, Pallós Albert, leányiskolai tanár ur, e lap 38-dik számában részletes ismertetést közöl. Az ismertetéshez azért nem szóltam eddig, mert azt hittem, hogy a kiadó tanító-testület bíráló-bizottságának valamelyik tagja megteszi rá észrevételét. Ugy látszik, a t. bíráló tanító urak közül arra senkinek sincs ideje, tehát röviden elmondom nézeteimet, nem azért, hogy szóljak, hanem azért, hogy nézeteinket lehetőleg egyeztessenem.

Pallós ur ismertetésében két elvi pont van telállítva, mi figyelmet érdemel. Egyik az, hogy a megye ismertetését világosabb áttekintés okáért három csoportra osztva

kell vala tennünk; másik az, és ez főbb, hogy az általunk készített könyvben fölösleges volt a megye minden községét megemlíteni.

A mi a csoportosítást illeti, nem tartom rossznak ott, hol arra multhatatlanul szükség van és keresztülvihető. Vannak megyék, melyeknek fekvése olyan, hogy a csoportosítást természeti viszonyaik megengedik, sőt ajánlják. Például, Csikmegyét nagyon jól lehetne ismertetni hét csoportra osztva. A szomszéd Udvarhelymegyét három csoportba lehetne jól beosztani. Így áll a dolog Erdélynek még néhány megyéjével, de Maros-Tordamegyével azon módszert követni, nem lehet, mert sem oly feltűnő vizválasztó vonala, sem oly különálló része (a Kis-Küküllő völgyén kívül) nincs, mit önállóan le-

hetne és kellene ismertetni. Azt kérdelem: ugyan, mi az a Bölkény-patak s az általa alkotott kis völgyecske, mit Pallós úr egyik választó-vonalnak ajánl? Ugy szólván, semmi, melyet alig két-három falu ismer s még akkor sem tűnik fel az útas előtt, mikor Petelén felül torkolata előtt elhalad, ha csak valaki épp figyelmét fel nem hívja rá. Más csoportosítást logikailag nem lehetett követni, mint azt, mi a könyvben előadva van, t. i. a folyók völgyeinek sorrend szerinti ismertetését.

A csoportosítással kapcsolatban azt ajánlja Pallós úr, hogy mindenik csoportnál külön tanítsunk a természeti viszonyokról, éghajlatról, lakosokról, növény- és állatvilágról stb. s így haladván, könyvünkben a 25—40 sorszámkok alatt álló részt hagyjuk ki. Téves felfogásnak tartjuk, mit ha kivetnénk, azon hibába esnénk, melybe esett volt a hatvanas évek egyik kizonyos, különben jeles földrajzírója, ki a tisztelt ismertető szerint tárgyalván a földrajz anyagját, unalmas labirintba vezette a tanulókat, miből kigázolni, csak úgy tudtunk, hogy mi, akkori tanítók, a könyv egyharmad részét kihagytuk. Hogy tehát kikerüljünk a bajt, adtuk egészen külön fejezetekben a megyét általánosan jellegző vonásokat, melyek ily alakban vonzóbbak, sokkal könnyebben megérthetőek, mert inkább érdeklik a tanulókat.

Másik, épp ily fontos kérdés az, hogy egy megyei földrajzban csakugyan kell-e, vagy nem, minden létező községet feltüntetni? Nézetünk szerint, szükséges az. A ki például a Kis-Küküllő vize mellett lakik, annak elég, ha a Görgény folyó mellett Libánfalvát, Üvegcsürt, Görgény-Szt.-Imrét, Sóaknát ismeri, a többi községeket kihagyhatja; de a ki Görgény mellett lakik, annak e folyó völgyének mindenik faluját ismernie kell. Így áll a dolog megfordítva is, tudni illik, a görgény-vidéki tanulóknak a Kis-Küküllő mellett fekvő községek közül Sóvárado, Kibédet, Makkfalvát, E-Szentgyörgyöt ismerni, elég, de az e vidéken lakónak a Kis-Küküllő mindenik falujáról kell tudni valamit. És így tovább. Azt kérdelem, mire való az iron a tanító kezében? Arra, hogy a tőle távolabb fekvő vidéknek igénytelenebb helységeit a könyvből kihúzza és kihúzza a tanulóval is. Magam is régecskén (úgy 35—36 éve) foglalkozom gyermekek tanításával, de még nem fordult meg kezemben oly könyv, melyből ne kellett volna kihúzni, vagy ahhoz esetleg hozzá tenni. Ezt cselekszi mindenik gondolkozó tanító; ezt kifejezzük az előszóban is. Közlebről egy régi tanító, ki szintén «dús tapasztalatokkal» dicsekszik, azt jegyzé meg, hogy a műnek egyik előnyéül tekinti azt, hogy abban minden község megemlítve van; így mindenik tanító megkapja benne azt, a mi neki szükséges.

A mi a téves kifejezéseket illeti, jó lélekkel mondhatom: bizony, mindketten hibázhattunk. Egy Brassai Sámuel kellene, ki megmondja: ki, miben hibázik itt-ott. Különb, nem értem, miért volna rossz a «tutajra menetel», a «Marost havasos hegyek köszöntik», a «cseresznyés hegyek hiresek» stb. kifejezések. Máros-Vásárhely ismertetésénél az égtájak nincsenek rosszul meghatározva, ezt mondják a mű bírálói is, kik évek óta ott laknak. Tessék csak a néhány hét óta Maros-Vásárhelyt lakó ismertető úrnak majd március 20-ka körül megtekinteni, hogy hol kél fel és hol nyugszik le a nap, meg fogja látni, hogy nevezett város fő-utcai csakugyan a világtáj négy része felé nyulnak; a Szent-

Miklós-utca kissé délkeletre vonul ugyan, de az is inkább keleti irányt követ.

Általam kiválólag tisztelt ismertető úr helyesli, hogy az eddigi chablontól eltérve, a megyét nem járasonkint, hanem útaztatva ismertetjük; s továbbá, hogy a tanítók számára szerkesztett vezérkönyv oly egyszerű, világos nyelven van írva, hogy azt tanulók is haszonnal forgathatják. Ez elismerést s általán véve a meleg hangú, jó akaró bírálatot köszönjük.

Gergely Lajos,
ref. pap.

Külömfélék.

Szives kérelem.

E számunk utolsó ez esztendőben. Egy néhány nap, és bevégezzük ez évfolyamot, mely ha nem is volt tele szenszációs közleményekkel, de tán nem is maradt az előzők megett. Az igyekezet, a jóakarát nem hiányzott. Országos egyházpolitikát üzni, eszünkbe sem jutott. Ámbicionk abban állott, hogy egyházkerületünk dolgainak, törekvéseinek, helyzetének hű tükre legyünk. Tán, voltunk is. Ítélnének e felett az igazságos olvasók.

De, az anyagi támogatás még mindig fogyatékos. Azok közül, kiknek be kellett volna küldeni a Lap fentartására feltétlenül szükséges támogatásukat, 150-en ez esztendőben még csak nem is szólottak hozzánk. Ez kilencszáz forintot képvisel. És ha ez hátralékban marad, hogyan pótolhatják azt jövőre, az akkori teherrel; és hogyan pótolhassuk mi most?

Szivesen kérem olvasóinkat, hogy tartozásait törlesszék. Sajnáljuk, hogy kérelmünkkel zavarjuk a mai napok hangulatát; de nekünk is fizetni kell. Mi nem perünk senkivel; de ha mi nem fizetünk, minket megperelnek, mert fizetni tartozunk. Gondoljanak arra, hogy ha nem volnánk: vajjon, nem kellene-e egy lapot teremteni? Pedig, mi alig lehetünk ilyen támogatás mellett.

Kolozsvártt, dec. 22. 1891. Szász Gerő.

— **Ha okainkat elő akarnók adni**, ékes szavakban tudnánk beszámolni arról, hogy valahányszor e lapocskával foglalkozunk, midőn szerkesszük, összeállítjuk, és utjára bocsátjuk, mintha édes mieinkhez mennénk, mintha egy jó barátunkkal szoritnánk kezét, mintha szívünk ott dobná azok között, azok keblén, kik olvasóink, munkatársaink, barátaink. És most, az esztendő végén, egy ujnak kezdetén, éppen nagyon érezzük a közvetlenséget, a szeretet melegét; és mintha önkintelenül torlódnék tollunkra a kérdés: vajjon, esztendő ilyenkor, kik köszöntik egymást és minő érzelmekkel? Ha azt tudnók! Tán jobb, ha nem tudjuk. Legyünk erősek hitünkben, buzgók a kötelesség-teljesítésben, reménykedők egy jobb jövőre felől: és megnyerjük, birjuk a boldog új esztendőt!

— **A mint tudva van**, a zsinaton egy oly bizottság is választatott és pedig az utolsó napon, a délelőtti ülés végén, melynek az lesz feladata, hogy az ágostai testvérek által kiküldött bizottsággal érintkezzék azokban az ügyekben, melyek közösen érdeklik mindkét felekezetet. E bizottságba megválasztottak: Ádám Kálmán, br. Bánffy Dezső, Bernáth Elemér, Debreceni Gábor, dr. Hajnal István, Kiss Gábor, Kún Bertalan, Molnár Béla, Páncél Károly, Papp Gábor, Ragályi Béla, Ritoók Zsigmond, Soltész László, Somkerek Miklós, Szabó Károly, Szabó János, Szász Domokos, Szász Gerő,

Szász Károly, Széky Péter, Széll Kálmán, gr. Teleki József, Tisza Kálmán és gr. Tisza Lajos.

== **Ez idő szerinti egyetemes zsinatunknak** is már megvan a halottja. Évekkel ez előtt S.-Szt.-Györgyön volt pap. Akkor még egészen fiatal ember volt. Tele vágyakkal, indulatokkal, sok szenvedéllyel. El is hagyott minket. Vissza ment a Duna mellékre és pap lett Decsen. Az élet ötét is megpróbálta és sokra tanította. És ő tanult sokat. És egész ember lett belőle: higgadt, megfontolt, okos, bölcs ember. A zsinat első napjaiban szeretettel borultunk egymás keblére. Sok beszélni valónk volt. Kibeszéltük magunkat alaposan, és a multnak emlékein nem maradt annyi setét, mint egy hajszálnak az árnyéka. A zsinat végén búcsuzóul keményen megszorítottuk egymás jobb kezét. Még most is érzem melegét. Utolsó volt ez életben. Én haza jöttem, ő is haza ment. Láttá édes övéit, megölelte szeretteit. Aztán, beteg lett hirtelen. Három nap elég volt, hogy kialudjék egy egészen nemes élet. Göde Károly, decsi pap, zsinati képviselő a dunamelléki egyházkerülethől meghalt. Emléke élni fog a nemesért lelkesülni tudó szivekben.

== **Szabó József, felfalusi pap** a görgényi egyházmegyében, életének 73-ik évében, folyó hó 24-én meghalt. Mint buzgó lelkipásztor, mint egyházmegyei közügy-igazgató, majd főjegyző beväste nevét a jók emlékezetébe és áldani foglák az ötét ismerők sokáig puritán egyszerűségét és igazság-szeretetét. Az isteni gondviselésen való megnyugvás adjon enyhületet édes övéinek!

== **A kóbori ev. ref. népes egyház** folyó hó 20-án lélek emelő ünnepélynek volt színtere. Szász Károly s. lelkész, ki állását folyó hó 9-én foglalta el, tartotta beköszöntőjét. Az ünnepély díszét emelte Benedek Pál volderfi ideig. lelkész, ki örömmel teljesítette a beiktató pap kötelességét. Lelkes szavakban vázolta a papi és tanítói hivatal szép, de terhes munka körét; melegen ajánlva a gyülekezetnek fiatalkori barátját, most szolgál-társát és végül buzgó imában kérte isten áldását a fiatal lelkész működésére. Ezután Szász Károly s. lelkész megható könyörgés után a XXII. zsolt. 23. v. alapján: »Hirdetem atyám a te nevedet az én atyámfiaimnak s a gyülekezetnek közepette dicsérlek tégedet« tartotta beköszöntő beszédjét. Igen ügyesen és

szépen fejtegetve a pap, a tanító és hallgató között levő kölcsönös viszonyt, és hogy nem csak e helyen, nem csak az iskolában, de az élet minden körülményei között az urat dicséri. Legyen az ő terhe könnyű és igája gyönyörűsége.

== **Megjelent és hozzánk is beküldetett** «Egyházi beszédek», írta Gulyás Benő, mező-csáthi ev. ref. lelkész. Második kötet. Ára 1 frt. 40 kr. És megrendelhető Miskolcon. A gyorsan egymást követő kötetek azt mutatják, hogy a szerző temperamentumos ember. A mit megír, azt nem csak egyházközségének és nem asztal-fiókjának írja. Az bizonyos, hogy a költőknél az ifjúkori hév, szenvedély, és közvetlenség az, a mi elbájol, és gyönyörbe ringat, még az esetleges fogyatkozások mellett is. Hogy vajjon így van-e ez a prédikáció-irodalommal is: majd akkor fogjuk elmondani, ha időnk és alkalmunk lesz, pedig lesz, hogy e kötetet figyelmünk tárgyává tegyük. Addig ajánljuk olvasóink figyelmébe.

== «**Ötven év a róm. kath. egyházban,**» írta Chiniquy Károly, fordította Révész Mihály. Ára 1 frt. Megrendelhető Gyikó Károlynál, Mező-Túron és a szerzőnél! Kúnmadarason. A ki a kath. nevelés és dogmák kétségbevitelén butító, erkölcstelen fonákjaival meg akar ismerkedni, olvassa el ezt a könyvet és hálát ad istennek, hogy protestánsnak született.

== **A vatikán mérlege.** A vatikán jövő évi költségvetése a következőleg van megállapítva. Bevételek: eklézsiái adók s a muzeumi belépti díjak 1.500,000 líra; Péterfllérek 2.500,000 líra; különböző bevételek 300,000 líra. Összesen cirka 4¹/₂ millió líra. Kiadások: Bibornoki adományok 650,000 líra; a vatikán költségei (vallás, konyha, csapatok, stb.) 2.000.000 líra; ösztöndíjak és nyugdíjak 1.500,000 líra; diplomácia 1,000,000 líra; apostoli építkezések 500,000 líra; a római szt. Giovanni Laterano templom költségei 300,000 líra; a Borghese-könyvtár 250,000 líra; III. Innocenc emlékszobra 100,000 líra; más kiadások 1.000,000 líra. Összesen: 7 millió líra. Tehát, deficit. Szegény pápa. Hogy is mondja az evangéliom: »a rokáknak van barlangjok« és a pápának csak 4¹/₂ millió líra jövedelme van. Szegény!

HIVATALOS RÉSZ

3405—1891.

KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházközségünk t. papjaihoz.

Folyó évi 2945. számú s a Prot. Közlöny idei 47. számában megjelent körlevelünkre való hivatkozással, sürgetőleg fölhívjuk a címet az abban foglalt felhívásunk 8 nap alatti teljesítésére, esetleg nemleges jelentésének a rendes úton való fölterjesztésére.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1891. dec. 20-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

3492—1891.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A csik-megyei körlelkészi állomásra, Csik-Szereda székhelyvel, ezennel másodszor, felemelt javadalommal, pályázat hirdettek.

A körlelkész javadalma 1000, azaz ezer frt. készpénzben, negyedéves részletekben kiadva; a megállapított stóla és illetmények s a papi telken lévő lakás és kert használata.

A kellően fölszerelt folyamodványok a főt. püspöki hivatalhoz adandók be, Kolozsvártt, jövő 1892. év január 16-ik napjáig.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1891. december 28-dikán tartott üléséből.

Dr. Szász Béla,
előadó ig. tanácsos.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1518—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett kusalyi egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakás, és egyházhatósági becslés szerint, 194 frt. értékű kepe.

Pályázati határnap jövő évi jan. hó 20. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához küldendők, Sz.-Somlyóra. Kolozsvártt, 1891. dec. 28.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1514—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett patakfalvi egyházközség IV-ed osztályú papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott szép lakás, és egyházhatósági becslés szerint, 321 frt. 82 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete.

A megválasztandó köteles egy évi javadalma felének 37¹/₂%-át a gyűmintézet javára s azután az évi járulékokat pontosan. fizetni.

Pályázati határnap, jövő évi január hó 20. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához intézendők, Kecsétbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1891. dec. 28.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz 1/2 iv-cím, és tartalom-jegyzék van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártt.